

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет**

VI Міжнародний науково-методичний семінар

**НОВІТНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ
У ВИКЛАДАННІ МОВ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ**

(матеріали семінару)

24 лютого 2022 року

Харків

УДК 81Г36: 811.161.1+811.161.2.

Міжнародний науково-методичний семінар «Новітні педагогічні технології у викладанні мов іноземним студентам»: матеріали семінару, м. Харків, 24 лютого 2022 року. – Харків: ХНАДУ, 2022. – 177 с.

У збірнику презентовано теоретичні та практичні дослідження вітчизняних і закордонних учених філологів у галузі викладання російської та української мов як іноземних.

Відповідальний за випуск:
кандидат педагогічних наук,
доцент Безкоровайна Л.С.

Амічба Д. П.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

г. Дніпро, 49106, Україна

E-mail: dammichba@gmail.com

<http://orsid.org/0000-0002-0421-4714>

КОНЦЕПТ «ДОМ» КАК УНИВЕРСАЛЬНЫЙ МЕНТАЛЬНЫЙ КОНСТРУКТ СМЫСЛА И ЗНАЧЕНИЯ

Амбивалентное универсальное, «общечеловеческое» «Слово» следует отнести к многоуровневому линейно развёрнутому тексту, вобравшему в себя значения и смыслы глубинной метафорической образности с положительной и отрицательной коннотацией.

Для анализа настоящей статьи выдвинуты четыре основных постулата. Первый и существенный – универсальный, «общечеловеческий» концепт-конструкт «Дом» является национальным лингвокультурным компонентом абхазов, русских, украинцев и т. д. Данный компонент можно сравнить и сопоставить с образным миром других языков и культур, выявляя общие образно-метафорические ментальные поля. Второй не менее важный – «общечеловеческое» слово «Дом» – знак с заданной сложной глубинной семантической структурой, обозначает предмет или совокупность. В совокупности предметов, которым определяют природу данного ментального конструкта, можно выделить не только родовой и индивидуальный признаки, но и общий. Третий постулат, сопутствующий первым двум, сводится к тому, что смыслы, объективированные словом «дом», в качестве семантического ядра так же национальны, как и само значение по своему содержанию и объёму. Четвёртый как дополнение

к первым трём выдвинутым постулатам: слово «дом» – знак, репродуцирующий универсальные, «общечеловеческие» смыслы и значения.

Язык является не только «произведением человеческого интеллекта», но и «результатом порождения сознания человека» [7; 116]. Человек, действительно, мыслит образами, которые «преобладают над объективной реальностью. Образы, созданные воображением, «находят своё отражение в жизни, накладывают свой отпечаток на характер и личность человека. Наш разум устроен так, что он постоянно транслирует наши мысли в материальный мир, показывая влияние на нашу жизнь, на нашу личность и на нашу судьбу» [8; 27].

Ценным для данной работы является утверждение, согласно которому «одно значение вследствие своей сложности может послужить источником несколькими знакам, т. е. несколькими другим словам» [9; 17].

«Дом», будучи культуротворческой формой, представляет собой пространство, среду обитания человека. Культурное пространство как «Дом» выполняет «сакральную функцию защиты» от бед и невзгод; дом – это то место, где человек чувствует себя уютно и комфортно, в трудное для себя время находит поддержку и опору. Концепт – конструкт «Дом» представляет собой сложное, многоуровневое, многокомпонентное ментальное образование [1]. Внутренняя форма универсальной, «общечеловеческой» национально-культурной концептосферы «Дом» способствует структуризации её компонентов. Открытая структура универсальной, «общечеловеческой» концептосферы то расширяется, то сужается. Ядро её включает в себя знаки «плюс» / «минус», которые являются общими для всех, без исключения, культур. Представляет научный интерес концепция «комплексного мышления» Л. С. Выготского. Для слова вообще, считал учёный, «название никогда не бывает в начале своего возникновения понятием» [4; 165]. Прав, без сомнения, исследователь, когда пишет о том, что «в истории языка мы наблюдаем не прекращающуюся ни на один день борьбу между мышлением в понятиях и древним мышлением в комплексах. Комплексное название,

выделенное по известному признаку, вступает в противоречие с понятием, которое оно обозначает, и в результате происходит борьба между понятием и образом, лежащим в основе слова» [4; 165].

Отсюда заключаем, что образное мышление формирует понятия, или концепт «Дом». Принято различать слово как комплекс, формирующий образ, и слово как понятие. Слово в переносном значении употребляется не по «закону логического мышления, по закону комплексного» [4; 166]. В комплексном мышлении «слово выполняет <...> функцию номинативную, указывающую» [4; 166]. Слово здесь «не знак некоторого смысла, с которым оно связано в акте мышления, а знак чувственно данной вещи, ассоциативно связанной с другой чувственно воспринимаемой вещью» [4; 166].

Таким образом, анализируя «общечеловеческий» национально-культурный компонент «Дом» не только как номинативную единицу, но и как ментальный комплекс, можно говорить о мозаике образов, которыми объективируется этот ментальный конструкт.

«Слово» как репродукцент концепта-конструкта «Дом» вбирает в себя смыслы и значения. В этом аспекте конструкт «дом» определяется как ментальная метафоризированная сущность, которая категоризируется компонентами внутренней структуры. Концепт «дом и его компоненты мотивированы языковым сознанием, характеризуются наличием элементов значения ассоциативных ментальных полей. Ассоциативный компонент участвует в структурировании значений и смыслов конструкта «дом».

«Дом» для абхазов – это культурное пространство, или *Аусэы идунеи* (досл. «Человек его - мир, Вселенная»). *Адунеи*, или Вселенная, растворённая в Боге, является местом, где раскрываются скрытые творческие возможности или, наоборот, где, затухает *Искра Божья*. Искра Божья не зажигается, потому что (ещё с рождения) созревают злые силы, способные принести окружающим и всему человечеству большое зло. «Дом» – это и лингво-ментальное пространство, вобравшее в себя базовые «общечеловеческие понятия»: «Сердце = Душа», «Вера», «Надежда», «Любовь» и т. д.

В «Доме», где живут в гармонии с окружающим и с самим собой (на «Своей» территории), находится защита от «Чужого», враждебного мира. «Дом», в представлении абхазов, – это и место, где либо живут, либо существуют, сводя концы с концами, испытывая ненависть ко всему живому, притесняя, унижая, уничтожая себе подобных («Чужой» мир).

«Дом» в этом ракурсе – это и конкретное жильё: дом, квартира, изба, хижина, – в котором субъект чувствует себя хозяином. «Дом» для русских, украинцев так же, как для абхазов Адунеи, – обширное пространство, где обозримый мир выступает как Божий храм. В этом пространстве действия субъекта могут носить либо рациональный, либо иррациональный характер. В таком аспекте «Дом» можно рассматривать как мир, в котором человек и / или любит / ненавидит до беспамьтства, и / или верит и надеется на Бога, судьбу, верных друзей, и / или радуется / огорчается, совершает подвиги или низкие поступки, и / или открывает / закрывает душу = сердце, и / или демонстрирует благородство или, наоборот, плохие поступки.

«Дом» – средоточие базовых концептов, это также пространство «Свои» и / или «Чужие». В «Своём / Чужом» пространстве ярче всего проявляется «Аламыс», что в переводе с абхазского обозначает не только «честь», но и «совесть, благородство». Носитель такой морально-духовной ценности «Аламыс» живёт по законам Бога и богоугодных людей. Слово «дом» в Библии очень часто употребляется в переносном значении. «Дом» – это и семья, и род, и народ, и династия (Цар. 9:8); Евр. 11:7 [3; 380 - 384, с.281 - 282]. «Дом» – это мир человека со всеми его горестями и радостями.

Абхазское слово *адунеи* «мир» фонетически созвучно имени *Адонаи* (Господь) в древнееврейском языке. Для абхазов человек и мир определяются одним словом *адунеи*, так как, по представлению абхазов, «Мир», «Человек», «Человечество», «Бог» – нераздельные ментальные конструкты. В ментальности абхазов *Апсы* «душа» и указанные концепты являются определяющими. *Адунеи*, в котором живёт апсуа «абхаз», называется *Апсны*, или домом апсуа (абхаза), что досл. «место души, земля души или страна

души». Самоназвание – *ансуа* досл. «душа + люди – люди души». Человек у абхазов – это *Аусэыпсы* досл. «человек-душа» или *Анцэахша* досл. Бог-родить (рожденный Богом). Для абхазов «Дом» – мир, созданный Богом, в котором человек должен жить по законам Божьим.

Георг Зиммель в своё время высказал мысль, которая не теряет своей актуальности и сегодня. Жизнь вообще построена по принципу взаимосвязанных миров, миры эти многочисленны, наполнены особым содержанием. Как выясняется, эти же миры могут развиваться изолированно или находиться на пересечении, отличаться друг от друга или, наоборот, быть схожими. И все эти миры – наша жизнь, жизнь человека. В этой совокупности особое положение занимает «Дом». «Дом» как средоточие жизненной драмы человека, в которой переплетаются личные, духовные, деловые, религиозные, хозяйственные, бытовые, художественные отношения. «Дом – это часть жизни и вместе с тем особый способ соединять, отражать, формировать всю жизнь» [5. Т. 2; 257].

Принято выделять следующие модели «Дома»: «Дом-очаг», «Дом-крепость», «Дом-тюрьма», «Дом-вокзал», «Дом-келья», «Дом-чаша», «Дом-как-любовь» [6; 38 – 39]. Данную классификацию можно расширить: «Дом-как-государство» (страна, Родина), «Дом-как-город» (малая родина), «Дом-как-храм Божий», дом-как-Европейский союз (экономическое и политическое объединение европейских государств, евроинтеграционное сотрудничество) [2].

Базовый концепт «Дом» «общечеловеческой» матрицы «Слово» является вместилищем концептов. Концепты: «Любовь», «Вера», «Надежда», «Подвиг», «Сердце» – структурируют внутреннюю форму концепта-конструкта «Дом». Горячо любящий сердцем, способен на *Подвиги* ради *Своего* культурного пространства, «Дома».

Литература:

1. Амичба Д. П. Сопоставительное лингвокультурологическое описание «общечеловеческого» концепта-конструкта «Дом» в абхазской, украинской, русской языковых картинах мира // Лінгвістика. Лінгвокульту-рологія: зб. наук. пр. [Функційно-семантичні та когнітивно-прагматичні питання мови та міжкуль-турної комунікації] редкол.: Ю. О. Шепель (відп. ред.) [та ін.]. Дніпро: Акцент ПП, 2017. Т. 10. С. 374 – 404
2. Амичба Д. П. Евроинтеграционное сотрудничество как текст культуры: лингвокогнитивное описание. / Д. П. Амичба // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: філологічні науки. мовознавство / редкол.: Н. О. Данилюк (голов. редактор).– Луцьк: Вид-во Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2012. – 6 (231). – С. 142 – 147.
3. Библия: Книги священного писания Ветхого и Нового Завета. – Москва: Российское библейское общество, 2002. – 303 с.
4. Выготский Л. С. Проблемы общей психологии: Полное собрание сочинений в 6 т. / Л. С. Выготский. – Т. 2. – Москва: Педагогика, 1982. – 504 с.
5. Зиммель Г. Созерцание жизни. Т. 2. / Г. Зиммель; [перев. с нем; под ред. Л. Т. Мильской и др.]. – Москва: Юрист, 1996. – 607 с. – (Лики культуры).
6. Иконникова С. И. История культурологических теорий: [учебное пособие] / С. И. Иконникова. – 2-е изд., переработанное и дополненное. – Санкт-Петербург: Питер, 2005. – 474 с.
7. Колшанский Г. В. Соотношение субъективных и объективных факторов в языке: [монография] / Г. В. Колшанский. – Москва: Наука, 1975. – 231 с.

8. Марден О. С. Величайший секрет: невероятная сила мысли / Орисон Суэт Марден: [пер. с англ. Е. Аксёнова]. – Москва: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2007. – 343 с.
9. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике. Т. 1/2 / А. А. Потебня; [под ред. В. И. Борковского, пред. и вступ. ст. В. И. Борковского]. – Москва: Гос. учебно-педагогическое изд-во Министерства просвещения РСФСР, 1958. – 536 с.

Архипенко Л. М.
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна
e-mail: liudm.arkh@gmail.com

ПРО ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Світові технічні прориви в глобальній економіці зумовлюють зростання необхідності використання інноваційних технологій у процесі навчання. Інновації технології передбачають створення та впровадження нововведень, які суттєво змінюють організаційну систему роботи. На сьогоднішній день ЗВО мають гарне технічне забезпечення, що дозволяє викладачам застосовувати інноваційні та інтерактивні методи у навчальному процесі.

Знання мови й уміле володіння нею – це обов'язкова вимога для ділового спілкування та ведення бізнесу в будь-якій частині світу, свідчення та запорука конкурентоспроможності, професійної соціалізації сучасного молодого покоління, тому основне завдання викладача університету в підготовці майбутніх фахівців – це удосконалення методів навчання й перегляд змісту навчання мови. На часі пошук інноваційних методів, передових технологій навчання мов. Кожен викладач певною мірою володіє елементами методики, орієнтованої на конкретні настанови й прагне досягнення певних результатів. Можна згадати різні педагогічні технології, застосовувані в процесі викладання іноземних мов: технологія диференціації за рівнями, орієнтована на навчання в малих групах відповідно до мовного рівня студентів; стратегія технології критичного мислення через читання та письмо, представлена структурою заняття з трьох етапів навчання: 1 етап – мотивація-спонукання, 2 етап – пошук відповідей з власного досвіду, 3 етап – рефлексія; технологія

"крок за кроком", яка враховує індивідуальні здібності студентів; технологія педагогіки зустрічних зусиль з продуктивним способом активізації уваги – евристична задача. До названих педагогічних технологій можна додати низку інших, але значення має не їхня кількість, а послідовне практичне застосування. Вони поєднані методикою організації діяльності суб'єктів процесу навчання – викладача та студента. Методи, застосовувані в зазначених технологіях, ґрунтуються на інтерактивній взаємодії, а інтерактивна модель навчання, в свою чергу, ґрунтується на постійній взаємодії та активному зв'язку учасників процесу – викладача та студента. Якщо подати сучасні тенденції розвитку процесу навчання у формі текстової таблиці, то очевидним буде прагнення до активної самостійної роботи. Розглянемо сучасні тенденції розвитку освітнього процесу в поступальній динаміці. Якщо раніше викладач як режисер навчального процесу брав на себе відповідальність за реалізацію вміння працювати під керівництвом, а його активність перевищувала активність студента, то зараз режисура наявна в структурі матеріалу, покладеного в основу навчання, а студент бере на себе відповідальність за реалізацію вміння працювати самостійно, й активність студента вища, ніж активність викладача. Таким чином, інтерактивні методи навчання є основою всіх нових технологій, у тому числі й у навчанні іноземної мови. Інтерактивні методики викладання уможливають отримання наступних знань, умінь та навичок:

- складати самостійне судження про інформацію (навчальний матеріал), обирати необхідне з потоку інформації;
- аналізувати інформацію з різних позицій;
- самостійно конструювати нові поняття та знання;
- дискутувати, аргументувати та доводити свої погляди;
- урахувати альтернативні позиції й поважно ставитися до думки інших;
- робити вибір, приймати рішення та розв'язувати складні проблеми;
- працювати в команді;
- ефективно спілкуватися та взаємодіяти;

- приймати правила спільної роботи.

Використовуючи інформаційні ресурси мережі Інтернет й інтегруючи їх у навчальний процес (за умови відповідної дидактичної інтерпретації), можна ефективніше вирішувати цілу низку дидактичних завдань під час заняття:

- формувати навички та вміння читання, безпосередньо використовуючи матеріали мережі різного ступеня складності;

- удосконалювати вміння аудіювання на основі автентичних звукових текстів мережі Інтернет;

- удосконалювати вміння монологічного та діалогічного висловлювання на основі проблемного обговорення представлених викладачем чи кимось із студентів матеріалів мережі;

- удосконалювати вміння писемного мовлення, індивідуально чи письмово надаючи відповіді партнерам, беручи участь у підготовці рефератів, творів, інших епістолярних продуктів спільної прикладної діяльності партнерів;

- поповнювати словниковий запас як активний, так і пасивний лексикою іноземної мови, яка відображає певний етап розвитку культури народу, соціального та політичного устрою суспільства;

- знайомитися з культурознавчими знаннями, що включають мовний етикет, особливості мовної поведінки різних народів в умовах спілкування, особливості культури, традицій країни, мова якої вивчається;

- формувати стійку мотивацію іншомовної діяльності студентів під час заняття з урахуванням систематичного використання «живих» матеріалів, обговорення як питань до текстів підручника, так і «гарячих» проблем, що викликають цікавість усіх і кожного.

Особливо цікаво можна використовувати матеріали Інтернету під час роботи над проектом. Викладач може знайти різну, іноді навіть суперечливу інформацію в мережі з обговорюваної чи досліджуваної проблеми. Пропонуючи подібні матеріали студентам, викладач може поставити завдання, а саме: дібрати відповідну обговорюваній проблемі інформацію, погодитися з нею, взяти до уваги в роботі над проектом, чи навпаки,

аргументовано заперечити її, наводячи необхідні факти. Причому кожній групі, залученій до роботи над своєю проблемою, можна запропонувати відповідний матеріал для обговорення. Його може обирати викладач разом зі студентами чи взагалі передати як завдання цим студентам, але зрозуміло, визначивши сферу пошуку. На нашу думку, використання інформаційних технологій дозволяє здійснити задумане, зробити заняття сучасними. Залучення комп'ютерних технологій у процес навчання підвищує професійну компетентність викладача, а це, в свою чергу, сприяє значному підвищенню якості освіти й веде до вирішення головного завдання освітньої політики. Аналізуючи досвід використання інформаційних технологій на заняттях, можна впевнено сказати, що інформаційно-комунікативні технології дозволяють:

- забезпечити позитивну мотивацію навчання;
- проводити заняття на високому естетичному та емоційному рівні (музика, анімація);
- забезпечити високий рівень диференціації навчання (майже індивідуалізацію);
- підвищити обсяг виконуваної на занятті роботи;
- удосконалити контроль знань;
- раціонально організувати навчальний процес, підвищити ефективність заняття;
- формувати навички дослідницької діяльності;
- забезпечити доступ до різних довідкових систем, електронних бібліотек чи інших інформаційних ресурсів. Щодо результативності, то студенти, які систематично працюють з комп'ютерними навчальними програмами, підвищують якість своїх знань і виявляють стійкий інтерес до вивчення української мови.

Література:

1. Архипенко Л. М. Про інноваційні технології в процесі навчання української мови як Іноземної. *Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти: збірник наукових статей за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції (19 жовтня 2021 р.)*. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2021. С.126-130
2. Горобець І. А., Маковська Г. Я. Інноваційні технології у викладанні іноземної мови професійного спрямування // Молодий вчений, № 3.2 (55.2), 2018. С. 56-59
3. Копитко М. І. Управління інноваціями: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с.

Артьомова О.І.

Безкоровайна Л.С.

Харківський національний автомобільно-

дорожній університет

м. Харків, Україна

e-mail: lsbez52@gmail.com

olechka.artiomova@gmail.com

Попова А.І.

Інститут міжнародних досліджень

університету імені Сунь Ят-Сена

Китай

e-mail: pallai@meta.ua

АДАПТИВНІ РОЗМОВНИКИ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Однією з особливостей процесу адаптації іноземного студента до нових умов є те, що сам студент виступає як об'єкт, і як суб'єкт даного процесу. Таким чином, найважливішою умовою успішної адаптації є поєднання адаптивної та адаптуючої діяльності, що змінюється в залежності від конкретних умов, ситуацій та особистості самого студента. Виходячи з розуміння адаптації як процесу пристосування індивідуума до умов навколишнього середовища, важливо зазначити, що цей процес має двосторонній характер, тобто у процесі адаптації змінюється як особистість самого студента, а також сам студент, своєю чергою, впливає на дане середовище. У зв'язку з цим цілком доречно говорити про необхідність створення спеціальних умов, що сприяють успішній адаптації іноземних студентів.

Соціокультурна адаптація – процес пристосування людини до умов життя, норм поведінки, норм спілкування у новому соціальному

середовищі.[1, 286]. Така адаптація передбачає наявність можливості задовольнити хоча б у найменшому обсязі насущні комунікативні потреби, наприклад, звернутися за допомогою та отримати її, зробити покупки, придбати квиток у громадському транспорті.

Допомогти у цій ситуації можуть двомовні адаптивні розмовники. На жаль, більшість розмовників розрахована на широке коло користувачів або на туристів. Такі розмовники не дають уявлення про систему мови, не формують комунікативну компетенцію, не передбачають можливості розширення лексичного запасу, закріплення навичок спілкування, корекції фонетичних та інших помилок. Однак, враховуючи специфіку входження у нове мовне середовище, можуть бути створені спеціальні розмовники, орієнтовані на студентів-іноземців початкового етапу навчання.

На кафедрі філології та лінгводидактики ХНАДУ давно створений та чудово показав себе у роботі навчальний комплекс «Глобус» для викладання російської мови як іноземної, що складається з 12 компонентів: «Учебник грамматики», «Сборник упражнений», «Книга для чтения», «Рабочая тетрадь студента», «Двухязычный поурочный словарь», «Сборник контрольных работ», «Адаптивный разговорник» («Коммуникативный минимум»), «Визуально-речевой тренажер» («Русские падежи в картинках и таблицах» и его электронная версия), компьютерные тесты, аудиокурс («Говорящий учебник»), электронный словарь, компьютерный комплекс тренировочных упражнений.

Зараз на нашій кафедрі ведеться активна робота зі створення навчального комплексу для вивчення української як іноземної: «Збірник вправ», «Робочий зошит студента», посібник «Українські відмінки з набором карток і таблиць» для різних видів роботи із граматичним матеріалом і його електронна версія, комп'ютерний комплекс тренувальних вправ та «Адаптивний розмовник». У таких розмовниках мінімізовано число ситуацій спілкування, відібрані висловлювання, які не припускають розгорнутих відповідей, зведено до мінімуму різноманіття можливих реплік у відповідь

(«Так», «Ні», «Можна», «Не можна» тощо). Такі комунікативні мінімуми містять:

- Найбільш частотні питання (Як вас звати? Звідки ви приїхали? Як ви почуваетесь?/ Як ви себе почуваете та ін.).
- Етикетні фрази.
- Тематичну лексику (В університеті, У гуртожитку, Продукти, Пори року, Дні тижня, Місяці, Час, Цифри, Властивості, Кольори (прикметники), Питальні слова).

Використання такого розмовника студентами можливе лише після знайомства з фонетичною системою української мови та отримання елементарних відомостей про граматику: рід, число, відмінювання дієслова, імператив, а також додано лінгвістичні терміни (назви відмінків, частин мови тощо).

Навчальні комп'ютерні програми до адаптивного розмовника (комунікативного мінімуму) створено для вивчення лексики та граматики у системі мови. Вони використовуються на перших заняттях під час роботи з лексикою для швидкого та точного засвоєння нових слів і на наступних заняттях в рамках різних граматичних тем (місцевий відмінок, дієслова руху, навчання монологічному висловлюванню та ін.).

Потрібно пам'ятати, що опинившись у нових соціальних умовах, іноземний студент потрапляє до інтенсивного потоку адаптації. Часто в процесі адаптації до нових умов, нової культури у студентів виникає «культурний шок». Головна причина культурного шоку полягає у відмінності культур. Кожна культура має безліч символів та образів, а також стереотипів поведінки, які допомагають людині діяти автоматично у різних ситуаціях.

Для подолання проблем пов'язаних із нерозумінням культури та поведінки людей країни, до якої приїхали іноземці, зараз на нашій кафедрі розробляється електронна версія комунікативного мінімуму "Харків. Крок за кроком", в якій міститься країнознавча інформація: карта міста, маршрути міського транспорту, схема метро; назви вулиць і районів міста, номери

телефонів для екстреної допомоги, назви популярних кафе та їх місцезнаходження. Додано маленькі діалоги, які пояснюють, як вітатись, що ввічливо чи неввічливо робити в громадських місцях та ін., оскільки багато студентів воліють самостійно вивчати місто та його пам'ятки. І наявність таких розмовників багато в чому спрощує це завдання.

Практика використання адаптивних розмовників дозволяє стверджувати, що за їх допомогою студент-іноземець швидше включається у спілкування мовою, що вивчається, активніше засвоює побутову лексику, легше долає мовний бар'єр. Матеріали розмовника, за нашими спостереженнями, засвоюються іноземними студентами без особливих зусиль і за досить короткі терміни.

Література

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Безкоровайная Л.С., Штыленко В.Е., Штыленко Е.Л. Глобус. Практический курс для начинающих изучать русский язык. – Харьков: ХАДИ, 2012. – 200 с.
3. Садохин А.П. Межкультурная коммуникация. – М.: Альфа-М, 2004. – 288 с.

Богиня Л.В.

Полтавський державний медичний університет

М. Полтава, Україна

e-mail: lvboginya@meta.ua

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОРОТКОМЕТРАЖНИХ ФІЛЬМІВ У ПРАКТИЦІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Перегляд відеофільмів, загалом, є частиною сучасної культури, зокрема – відповідає комунікативному підходу до навчання мови як іноземної. Демонстрація короткометражних фільмів на заняттях української мови як іноземної (УМІ), безумовно, має низку переваг, серед яких активізація зорового та слухового сприйняття студентів, тренування їхньої пам'яті та уваги, практика монологічного та діалогічного мовлення, емоційне та естетичне враження. Використання короткометражних фільмів (фр. *court métrage*) під час занять УМІ питання не нове, проте актуальне.

Безсумнівно, що фільм, будучи автентичним відеотекстом, найбільш ефективний для формування комунікативної компетенції в усних видах мовленнєвої діяльності та, відповідно, має бути спрямований на формування навичок розуміння та продукування усного мовлення. На нашу думку, саме розвиток аудитивних та мовленнєвих навичок є першорядним завданням під час роботи з фільмами.

Дослідники зазначають, що розуміння автентичної мови, що звучить, викликає у іноземних громадян, які вивчають українську мову, неабиякі труднощі, надто у двомовних регіонах (темп мови, особливості вимови носіїв мови, жанрові та стилістичні особливості тощо).

Під час перегляду фільму супроводжуючий звук відеоряд дозволяє зняти частину труднощів, полегшує розуміння, справляючи емоційний вплив. Так,

О. П. Ігнатенко та Н. А. Томіленко вважають, що «інтерактивність форми проведення заняття, момент розваги під час виконання завдань з переглянутого відеоматеріалу, сприяє активації пізнавальної діяльності учнів» [5, с.61]

Зазначимо, що розвага не є самоціллю при роботі з відеотекстом, хоча в окремих випадках вибір і показ короткого мультфільму або уривка з фільму може здійснюватися саме з метою створення сприятливої атмосфери під час заняття.

На сьогодні методисти активно обговорюють питання, коли починати і скільки відеоматеріалів використовувати під час занять УМІ. Більшість дослідників зазначають, що на початкових етапах володіння мовою (А1 та А2) автентичні відеоматеріали використовувати не завжди доцільно. На нашу думку, виняток можна зробити для рекламних, коротких мультиплікаційних чи короткометражних фільмів. Наприклад, цікавим для роботи може стати проект про українські міста [6], який несе інформацію про сучасну Україну, що відповідає вимогам формування лінгвокультурної компетенції повною мірою. Мультфільми найчастіше відображають традиційні стереотипні уявлення про український народ (мультфільми про козаків) і про загальнолюдські чесноти та вади («Лисиця та журавель», «Іжак та заєць»). На початковому етапі володіння мовою (А2) варто використовувати відеоматеріали з субтитрами українською (англійською), що уможливило поєднання аудіального та візуального сприйняття й запам'ятовування окремих лексичних одиниць, мовних кліше тощо.

Загальноновизнано, що нерозуміння і незнання культурем української мови може призвести до невдач у ситуаціях реального мовного спілкування. На нашу думку, використання у навчальному процесі короткометражних фільмів сприяє формуванню лінгвокультурної компетенції і подоланню «культурного шоку».

При доборі фільмів керуємося основними методичними критеріями, за якими фільм повинен відповідати віковим особливостям студентів, їхньому

рівню володіння мовою, темі, що вивчається; відобразити актуальну лінгвокультурну реальність; мати художню цінність, торкатися гуманітарної проблематики та універсальних питань сучасної світової спільноти. Фільм не повинен пропагувати війну, насильство, жорстокість, расову, національну, релігійну, класову та іншу винятковість чи нетерпимість; містити табуйовану лексику, жаргонізми.

У методиці навчання іноземних мов художній фільм прийнято розглядати як відеотекст, отже, етапи роботи з фільмом відповідають етапам роботи з текстом: передтекстовий, текстовий та післятекстовий.

Головне завдання попереднього етапу – «Готуємось до перегляду» – підготувати студентів до сприйняття фільму. Викладач може запропонувати обговорити назву фільму, кіноафішу, прочитати та попрацювати з коротким змістом фільму, спрогнозувати за назвою зміст фільму тощо. Введення та пояснення лексичних одиниць, від правильного розуміння яких залежить вірне прочитання сюжетних ліній та декодування основного сенсу фільму, також необхідні, однак робота з лексикою не повинна стати самоціллю та бути тривалою.

Етап текстової роботи – "Перевіряємо розуміння фільму" – починається відразу після перегляду художнього фільму. Зазначимо, що думки методистів і дослідників з приводу кількості переглядів відеоматеріалу суттєво розходяться. Практика показує, що короткометражні фільми доводиться показувати декілька разів (тільки відеоряд або тільки аудіоряд, перегляд усього фільму, перегляд окремих епізодів) залежно від мети заняття та рівня володіння мовою.

Після закінчення перегляду фільму виконання вправ та завдань зазвичай спрямоване на розуміння побаченого, виявлення та уточнення основних лінгвокультурних елементів. Пропонуємо коротко переказувати лише деякі ситуації чи одну сюжетну лінію. На цьому етапі розвиваються навички переказу: з метою вдосконалення знань і вмінь трансформації прямої мови в

непряму пропонуємо переказ діалогічних епізодів, спираючись на звичайну схему переказу тексту.

Післятекстовий етап – «Обговорюємо та дискутуємо» – є продовженням етапу текстової роботи та спрямований на реалізацію в мовленні накопиченого лінгвокультурного досвіду. Завдання цього етапу мають носити проблемний характер, стимулювати дискусію та вираження власної думки. Саме цей етап має найбільшу практичну значимість з огляду на формування мовленнєвих умінь і навичок. Пропонуємо подумати над проблемою, яка позначена у фільмі, поміркувати про причини її виникнення та можливі шляхи її вирішення.

На рівні володіння мовою A2+ / B1 найбільше зацікавлення й продуктивну мовленнєву діяльність, з нашого досвіду, викликала робота над фільмами «Ваня», «Дух Різдва», «Дві долі», епізоди «Де поснідати в Полтаві», «Полтава вечірня» [1, 3, 4, 6].

Залежно від завдань, які ставить викладач, використовуючи відеоматеріали, можна запропонувати студентам прочитати відгуки про фільм і висловити свою думку, написати есе, або зняти власний короткометражний фільм за мотивами побаченого тощо.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у напрацюванні матеріалів для методичної оцінки короткометражних фільмів і створенні фільмотеки.

Література:

1. Ваня. Короткометражний фільм. Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=JY-e5bflx20&ab_channel=DergkinoUkraine
2. Весова Т. Н., Чистякова Е. В. Методические основы использования художественных фильмов в процессе преподавания русского языка как иностранного // *PrimoAspectu*. 2013. Т. 12. № 2 (105). С. 145–148.
3. Дві долі. Короткометражний фільм. Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=5Dqgxp0piAQ&ab_channel=MarinaBilous
4. Дух Різдва. Короткометражний фільм. Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=Ibcsa3GQiM4&ab_channel=Frankofilm

5. Игнатенко О. П., Томиленко Н. А. Использование видеоматериалов как средство формирования коммуникативных навыков на занятиях РКИ // Сб. конф. НИЦ Социосфера. 2015. № 56. С. 61–64.

6. Полтава здивувала. Екзотичні та неочевидні місця | КАМОН. Режим доступу:

[https://www.youtube.com/watch?v=QPn2VEa9Ypk&list=RDCMUCwv4Vw-
oa1cTPd4sfvDuSJw&start_radio=1&ab_channel=%D0%A3%D0%B7%D0%BE%
D0%BB%D1%96%D0%9C%D0%B0%D0%BD%D1%8C%D0%BA%D0%BE](https://www.youtube.com/watch?v=QPn2VEa9Ypk&list=RDCMUCwv4Vw-
oa1cTPd4sfvDuSJw&start_radio=1&ab_channel=%D0%A3%D0%B7%D0%BE%
D0%BB%D1%96%D0%9C%D0%B0%D0%BD%D1%8C%D0%BA%D0%BE)

Брусенцева Н.А.
Харьковский национальный университет
радиоэлектроники
г. Харьков, Украина
e-mail: brusentsevana@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ КОНСПЕКТИРОВАНИЮ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ

Введение. В настоящее время, когда перед педагогическим сообществом стоят проблемы эффективного методического обеспечения языковой подготовки иностранцев, обуславливающих определенную самостоятельность в поисках и рецепции необходимой информации, конспектирование остается важнейшей составляющей процесса обучения иностранных студентов.

Вопросам обучения конспектированию иностранных слушателей посвящены работы Павловой В.П., Щукина А.Н., Зимней И.А., Пассова Е.И., Руцкой Е.А., Федотовой Н.В., Шибко Н.А., Акишиной Т.Е., Алексеевой Н.Н., Мотиной Е.И., Минько Э.В., Жинкина Н.И., Капитоновой Т.И., Московкина Л.В., Копытько С.В., Ковалевой Е.Ф., Пашковой М.Н., Тиминой С.В., Губаревой С.А., Яковлевой Т.Л. и многих других исследователей.

Бесспорно, что для формирования профессиональной компетенции студентов-иностранцев, обучающихся на украинском (русском) языке, необходимо приобретение навыков обработки информации: умения не только слушать, но и записывать, конспектировать лекции, учебную литературу по специальности, писать рефераты и курсовые работы.

Иностранцам слушателям затруднительно в максимально короткий срок переформулировать информацию, трансформировать ее, оформить в грамматически правильное предложение, быстро записать его,

сокращая слова. Процессы конспектирования печатного текста и устной речи имеют много сходного, однако фиксирование вербальной информации труднее и сложнее.

В зависимости от способа предъявления информации, исследователи выделяют два вида конспектирования:

- на основе слушания: аудирование – письмо, запись и переработка звучащей речи;

- на основе чтения: чтение-письмо, запись и переработка письменной речи.

Конспектирование лекций происходит в следующей последовательности: аудирование, письмо, чтение, говорение (внутренне проговаривание). Конспектирование письменной речи: чтение, письмо, чтение, говорение (внутреннее проговаривание). Конспект вторичен по отношению к первоисточнику, он должен обладать его содержательными смысловыми и структурными признаками, должен быть адекватен и информативен.

Обучение конспектированию – сложный и длительный процесс, требующий целенаправленной, методичной работы. Подготовка иностранных слушателей к успешному освоению этого вида деятельности должна начинаться задолго до непосредственного обучения конспектированию, сразу же после прохождения вводно-фонетического курса, и происходить в комплексном взаимосвязанном обучении всем видам речевой деятельности.

Изложение основного материала.

Конспектирование – (от лат. *conspicere* – обзор, очерк), краткое письменное изложение содержания, статьи, книги, лекции, которое включает в себя основные положения и их обоснование фактами, примерами и т.д., являющееся одним из видов речевого общения, где язык становится средством специфического запечатления получаемой информации. Конспект – особый вид текста, который создается в результате аналитической

переработки информации звучащей или письменной речи, содержащейся в первоисточнике.

«Конспектирование является сложным и очень своеобразным процессом. В нем сочетаются аудирование или чтение (рецептивный вид речевой деятельности) с письмом (продуктивный вид речевой деятельности) Однако разные виды речевой деятельности при конспектировании сочетаются не механически» [4; 7].

Е.И. Мотина совершенно справедливо трактует конспектирование как «один из видов аналитико-синтетической переработки информации, как одну из форм письменной речи или, как один из подвидов или разновидностей письменной речи, которая включает репродуктивную письменную речь и продуктивную письменную речь» [3; 140].

Выработка навыков, необходимых для конспектирования, осуществляется в несколько этапов: начальном, основном, продвинутом [6]. Формирование же навыков конспектирования должно реализовываться поэлементно.

Павлова В.П. указывает на то, что обучение мыслительным операциям, протекающим при конспектировании, необходимо начинать с отработки навыка свертывания уже известной информации, при котором фиксация полученной информации предшествует ее специфической обработке, состоящей в свертывании текста таким образом, чтобы через определенный промежуток времени вновь его развернуть без потери информации. Мыслительные операции свертывания означают такое преобразование текста, когда его вербализованное выражение трансформируется в более краткое по объему. Главное различие между свертыванием текста и развертыванием, в том, что свертывание – механизм преобразования текста, а развертывание – генерирование информации. По мере расширения сведений по специальности и увеличения объема лексики переходят к отработке навыка выделения главной информации и ее переформулировке [4; 24-26].

Успешность обучения конспектированию зависит от психологических механизмов, обслуживающих рецептивные виды речевой деятельности: аудирование и чтение. К ним методисты относят: механизмы оперативной памяти (способность удерживать в сознании воспринятые аудитивно или зрительно лексические единицы, словосочетания, фразы, смысловые блоки в течение времени, необходимого для восприятия и осмысления этих информативных единиц); механизм кратковременной памяти; механизм вероятностного прогнозирования (умение на основе отдельных вычлененных маркеров логически верно предугадать, спрогнозировать верный результат высказывания, спроецировать логически обоснованное завершение действия или процесса); механизм долговременной памяти и механизм осмысления.

При успешном конспектировании как письменного, так и устного первоисточника необходимо овладеть следующими умениями: адекватное восприятие информации, ее анализ и переработка: выделение главной основной и второстепенной информации, ее отбор, трансформация информации, сокращение, переформатирование, – а также фиксация – краткая запись, поэтому при обучении конспектированию необходимо обучить слушателя способам отбора информации, вычленению основной и второстепенной информации, выявлению опорных слов и составлению плана при необходимости, трансформации информативных блоков, сжатию информации, формулированию информации в краткой и компактной форме, при необходимости заменяя ее другой грамматической структурой, не искажающей смысл.

При этом основные сложности при обучении конспектированию вызывает именно переработка, трансформация услышанного или прочитанного текста первоисточника, умение его сокращать. Поскольку при конспектировании звучащей речи 90% внимание уходит на переработку информации и оформление конспекта, а только 10% – на понимание услышанного [2].

На начальном этапе обучения языку слушатели уже выполняют специальные упражнения по обучению конспектированию: словарные диктанты, которые состоят из слов, словосочетаний, предложений и включающие общеупотребительную лексику; письменные ответы на устные вопросы.

Например, Шукин А.Н. выделяет такие специальные упражнения по выработке навыков конспектирования, рекомендуемые выполнять на самых ранних стадиях обучения языку:

1. Диктанты, включающие в себя не только специальные упражнения на обучение конспектированию, но и специальную лексику и словосочетания (проводятся в предельном для учащихся темпе).

2. Свободные диктанты.

3. Выделение смысловых частей в печатном или прослушанном тексте; составление плана текста

4. Письменный пересказ текста с предварительным его сокращением.

5. Трансформацию фразы с целью ее сокращения

6. Обучение сокращению слов [6; 47].

Следует заметить, что вопрос обучения сокращению слов на начальном этапе обучения является дискуссионным. Например, Павлова В.П. считает, что «сокращение слов на начальном этапе приносит вред, так как мешает студентам закрепить еще не устоявшиеся у них языковые нормы. <...> навык выработки сокращения слов на начальном этапе владения языком выработать нельзя» [4; 34]. Иной точки зрения придерживаются специалисты, считающие, что «для формирования навыка употребления сокращенных слов, аббревиатур и знаков рекомендуется использовать свободные диктанты с обязательным сокращением слов и домашнее конспектирование текстов учебных пособий с использованием уже известных сокращений» [1; 21].

На начальном этапе типология заданий позволяет говорить о подготовке к обучению конспектированию еще и потому, что, например,

при чтении текстов и написании изложений слушатели овладевают навыками вычленения главной и второстепенной информации, учатся составлять план прочитанного / прослушанного текста, выделяют опорные слова, на таких занятиях развивается умение прогнозировать информацию, ее сокращать и трансформировать, записывая более упрощенными конструкциями. Для обучения конспектированию на этом этапе актуальны также задания, где необходимо восстановить информацию по опорным словам, задания на развитие умений распознавать сокращения и самостоятельно сокращать слова, фразы, фрагменты информационных блоков, а также упражнения на замену слов, фрагментов текста символами, знаками, условными обозначениями; задания на лексическую трансформацию с применением синонимических конструкций и сокращений, на развитие умений, слушая фрагмент текста, спрогнозировать свой вариант его окончания, задания, развивающие способы свертывания информации, ее упрощения, а также трансформации прямой речи в косвенную, задания, обучающие правилам цитирования и др.

«Чтение в качестве поддерживающего и сопровождающего вида речевой деятельности при взаимосвязанном обучении должно использоваться в процессе обучения аудированию и конспектированию, поскольку оно выполняет вспомогательные функции. При этом тексты, направленные на аудирование и конспектирование, чтение и конспектирование, должны быть связаны общей темой и должны обеспечивать отбор и повторяемость лексического и грамматического материала по профилю будущей специальности» [5; 58-61]

Выводы. Работа по выработке навыков конспектирования необходима для того, чтобы в процессе обучения иностранные студенты научились воспринимать и перерабатывать любую информацию, полученную на украинском (русском) языке в письменной/устной форме, трансформировать ее сообразно обстоятельствам и целям; выделять в

письменном или звучащем тексте ключевую информацию. Очевидно, что с развитием других более совершенных способов получения информации, конспектирование лекций будет все менее востребовано, что обусловлено, например, активным переходом на дистанционное обучение. Но конспектирование письменной речи не потеряет своей актуальности. Навыки и умения, полученные слушателями при обучении конспектированию на начальном этапе, в дальнейшем будут востребованы на продвинутых этапах овладения украинским (русским) языком как иностранным при написании и составлении рефератов, аннотаций, тезисов, докладов, научных статей и диссертаций. Конечно, еще раз хочется подчеркнуть, что в преподавании языка очень важен индивидуальный подход, поэтому каждый преподаватель должен ориентироваться, в первую очередь, на общий уровень владения языком слушателей подготовительного факультета, и, исходя из реальной ситуации в конкретной группе, таким образом планировать и проводить занятия, чтобы получить максимально качественный и эффективный результат.

Литература:

1. Капитонова Т.И., Московкин Л.В. Методика обучения русскому языку как иностранному на этапе предвузовской подготовки. – М.: Златоуст, 2006. – 271 с.
2. Минько Э.В. Методы и техника ускоренного конспектирования и чтения: уч.- метод. пособие. – СПб, 2001. – 98с.
3. Мотина Е.И. Язык и специальность: лингвометодические основы обучения русскому языку студентов-нефилологов. – М., 1988, 176с.
4. Павлова В.П. Обучение конспектированию. – М.: Русский язык, 1978. – 102 с.
5. Пашкова М.Н. Проблемы обучения иностранных студентов технических вузов России аудированию и конспектированию лекций по

профилю будущей специальности // Теория и практика общественного развития. – М., 2014. – №7. – С.58–61.

6. Щукин А.Н. Методика преподавания русского языка как иностранного. – М.: Высшая школа, 2005. – 334 с.

Haidei Kateryna I.
Kharkiv National Automobile and Highway University
Kharkiv, Ukraine
e-mail: Allariana.k@gmail.com

Managing mixed attendance classrooms: tools and methods

The pandemic time has uncovered a number of issues, which modern teachers have to address. The number and frequency of quarantine restrictions during an academic year makes it necessary to adjust the programs, materials and methods of teaching. In addition, there is a growing number of cases when a teacher has to deal with the groups where part of students might be isolated and should stay at home. This article is aimed to discuss some recent circumstances of teachers' work, such as online learning and mixed learning, and show some viable ways to adapt the classwork.

First, let us clarify the terms we are going to use in this article. By online learning we understand the way of holding classes, where students and the teacher are only connected via Internet and are able to contact each other on real time lessons through learning platforms, such as Google Classroom, Zoom, Moodle, Microsoft Teams etc. [7] These classes require not only a good command of computer and ability to manage groups online, but also obtaining a range of internet sources, where the teacher is able to post and check student's work.

Another type of classes, which is becoming more and more common due to the self-isolation or location of some students, is a mixed learning. Here we mean the classes where the teacher and some proportion of students are present in the classroom, while other part of the group attends classes online in real time. In contrast to blended learning, which is defined as “a method of teaching that integrates technology and digital media with traditional instructor-led classroom activities, giving students more flexibility to customize their learning experiences” [5] the activities provided by the teacher are held simultaneously online and offline,

which demands a great deal of management in order to synchronize the physical classroom work with the online one.

In contrast to some subjects, where the learning process includes lectures and students should only percept information during the lesson, the foreign language classes consist of various interactions between teachers and students or between students themselves (pairwork, groupwork, front questioning activities) held in spoken or written form. As a result, it seems hardly possible to use the tools and process in FL classrooms.

It is a well known fact, that in order to a foreign language class is efficient the teacher must balance the amount of teacher talking time (TTT) with the amount of students' speaking. Not only that, the students' answers should be controlled in a number of spoken activities. So, the form of lectures is hardly an option for FL classes.

Taking into account everything written above, we have to conclude that teachers need the appropriate tools to manage mixed classrooms.

First of all, it is necessary to have a platform, where all students will be able to see the tasks being done. Those can connect the physical classroom students with the ones studying online. The examples of them might be Moodle, Google Classroom. It is necessary to mention, that messengers (such as Telegram or Viber) can be used for the same purpose. One of the possible decisions might be creation of virtual boards, like Miro [6] or Jamboard[3].

Next, while holding classes teachers might use the readymade documents for the students. In other words, presentations and documents, including electronic versions of activity cards for each task.

The pair and group work might be held in both classrooms separately.

Let us see the full order to prepare to mixed classroom lesson for a teacher.

First stage of this kind of work is Pre-teaching. It includes creating a particular online classroom for the subject, creating the lesson plan, getting the materials for students and lesson presentation (slides) ready. At this stage the teacher also should think about additional sources needed for the lesson (e.g. quizzes, online and offline

card sets, games etc.) The usual way to work this way is sending the materials before the class has started so that the participants have the opportunity to work with them beforehand. For those who participate the lesson in the classroom these materials are printed, if possible. At this stage the link for the lesson conference is sent.

Next stage is usually the lesson and videoconference itself, where the teacher presents the planned material and students have an opportunity to practice. At this stage the lesson plan is realized, using the needed materials. Let us describe some possible activities for the mixed foreign language classroom at this stage.

Revision and speaking activities.

One of the typical Unit revision activities, which activate a combination of skills, is a board game. Using different types of those we might revise grammar, vocabulary, and practice speaking and listening skills. For this activity students might be divided into groups of three or four in both real and virtual classrooms (in virtual one it is possible to perform using a Zoom function “Breakout rooms”) and provided with a game field, either printed or virtual. The virtual game might be created using services like Jamboard [3] or Miro [6], where the group access for students is possible. One of the benefits of the board games is that it also provides a competitive element, which motivates students.

Another activity which might be performed for a revision is a team competition, like Jeopardy [4] or Bamboozle [1]. They don't usually take much time and are adjustable for any aim. Another benefit is that they involve all students into work. The online competitions of this kind can be used as a grammar and vocabulary activation tool as well as speaking activity, as soon as the cards, which appear at the screen, are fully created by the teacher.

The tasks which are quite well-known for vocabulary revision is Drawing the word and word explanation. The usual way to perform them is having one of the students describe or draw the given word (usually prepared on little cards) and other students must remember the word and name it. In a mixed classroom it might be done using the projection device and screen demonstration, which is available on

most videoconferencing programs, where the student draws the picture on the screen. Another way is to divide the classroom into the groups.

Presenting the new information.

As was mentioned above, before the lesson the teacher should get the material gathered on some source, If for the in-class work the material might be printed or the teacher might simply use the manual, for the online students it must be ordered and organized in order to students access it easily.

As one of the ways to do so we might use the slides (Google Slides, PowerPoint, SMARTnotebook and others). This way in order to connect online and offline groups teachers need a projection device, so that students in the classroom see the presentations on the board. The slides might include some in-built tasks, interactive activities and discussions. It is also possible to make them available for students after the lesson (Google Slides presentations are simply shared as a link, while the other ones must be uploaded to the chat or virtual classroom).

Another way might be using virtual boards, where it is quite easy to organize the materials in an appropriate order and to make it available for every participant. It has a lot of benefits, like ability to use different types of files, making the notes in real time and inserting links to the websites. It also can be used as a group work platform [8:118-119], which makes it more useful for the online and mixed classrooms.

Next lesson part which needs adaptation is exercises. Activities, which can be used while practicing the newly gained knowledge in mixed classrooms, are quizzes and filling activities. Using these tasks was discussed in details in the article “The tools for transforming teaching resources for online and combined classrooms” [2, 27-28]. We just will remind that these tasks include multiple choice quizzes, fill-in tasks and writing activities, provided by websites like quizziz.com, liveworksheets.com, Google Forms and also available on Google Documents. And it is up to the teacher if the activities are performed online for the entire group or in-class students perform it on paper.

Homework. There are different ways to provide home tasks in the mixed classroom. One of them is using the similar tools as during the classroom practice, combining it with on-paper tasks using course manuals. Another way is having the home task as a creative activity, like making Instagram posts, short videos or presentations on the given topic using the aim grammar. These ways develop different skills, so all of the listed above is a good tool to use. Both ways might be combined, depending on the teacher's goal.

So, teaching a foreign language in new circumstances has some challenges to face. Teachers have to adjust to the changing world and to adapt the tools and methods they use. The specific challenge nowadays is a mixed classroom, where teachers need to address the students in the classroom and online at the same time. To hold the lessons efficiently teachers need the online tools, such as education environments and activity websites, as well as management skills.

References:

1. Bamboozle game [Online] [Accessed 14.02.2022]. Available at: <https://www.bamboozle.com>
2. Haidei K. I. The tools for transforming teaching resources for online and combined classrooms // Міжнародний науково-методичний семінар «Новітні педагогічні технології у викладанні мов іноземним студентам»: матеріали семінару, м. Харків, 25 лютого 2021 року. – Харків: ХНАДУ, 2021. – 220 с. – С.25-29
3. Jamboard, digital whiteboard [Online] [Accessed 14.02.2022]. Available at: <https://www.jamboard.google.com>
4. Jeopardy game creator [Online] [Accessed 14.02.2022]. Available at: <https://www.jeopardylabs.com>
5. Joshua Stern, Ph.D. Introduction to Online Teaching and Learning [Online] [Accessed 14.02.2022]. Available at: <https://www.wlac.edu//online/documents/otl.pdf>
6. Miro, digital whiteboard [Online] [Accessed 14.02.2022]. Available at: <https://www.miro.com>

7. What is blended learning / Panopto [Online] [Accessed 14.02.2022]. Available at: [https://www.panopto.com/blog/what-is-blended-learning/#:~:text=Blended%20learning%20\(also%20known%20as,to%20customize%20their%20learning%20experiences](https://www.panopto.com/blog/what-is-blended-learning/#:~:text=Blended%20learning%20(also%20known%20as,to%20customize%20their%20learning%20experiences).

8. Опришко Н.О., Rodrigues R. Мовна підготовка у форматі онлайн або змішаного / комбінованого навчання: можливості використання віртуальної дошки // Міжнародний науково-методичний семінар «Новітні педагогічні технології у викладанні мов іноземним студентам»: матеріали семінару, м. Харків, 25 лютого 2021 року. – Харків: ХНАДУ, 2021. – 220 с. – С. 115-122

Гура В.О.

Харківський національний автомобільно-

дорожній університет

м. Харків, Україна

e-mail: rki314@ukr.net

**ЛЕКСИКА З НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИМ КОМПОНЕНТОМ
СЕМАНТИКИ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ
НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ**

Цілі навчання української мови передбачають формування у іноземних студентів не тільки певного рівня мовної компетенції, а й проведення цілеспрямованої лінгвокраїнознавчої роботи. Відомо, що процес вивчення та викладання іноземної мови має бути орієнтованим на акультурацію студентів, Нагадаємо, що під акультурацією ми розуміємо засвоєння людиною, яка росла у одній національній культурі, істотних фактів і норм іншої національної культури. Саме тому розуміння нової культури для іноземних студентів, які вивчають українську мову в Україні, пов'язане з оволодінням певною сумою знань про країну їхнього перебування, її соціокультурні норми та традиції. Ця інформація після відповідного відбору та методичної адаптації входить до сучасних підручників української мови, є інформаційною базою для формування комунікативної, лінгвокраїнознавчої та соціокультурної компетенцій іноземних студентів і підлягає засвоєнню з метою подальшої продукції або рецепції.

Як відомо, підготовка і проведення лінгвокультурологічної роботи в іншомовній аудиторії передбачає поетапне вирішення низки актуальних науково-методичних задач. До них належать організація і контроль засвоєння певного матеріалу, зокрема, мовних одиниць з національно-культурним компонентом семантики.

Питання мінімізації етносоціокультурної інформації, визначення параметрів її відбору і диференціації у відповідності з цілями і завданнями навчання іноземної мови на різних етапах навчання сьогодні знаходяться у центрі уваги науковців і викладачів-практиків. Науковці доходять висновку, що до теперішнього часу не розроблені чіткі критерії відбору країнознавчих відомостей, які органічно поєднують загальнолюдське і національно-самобутнє й цінне. Ці питання чекають не тільки філософських, а й методичних рішень, визначення оптимальних прийомів і способів, які допоможуть студентам на уроці іноземної мови засвоїти національно-культурний потенціал слів, словосполучень і текстів. У спеціальних дослідженнях, присвячених проблемі формування лінгвокультурознавчої компетенції у іноземних студентів, підкреслюється, що відбір й організація навчального матеріалу повинні бути співвіднесені з цілями й задачами навчання на конкретному етапі, аналізом соціальних ролей студентів, їхніми комунікативними потребами у основних сферах спілкування.

Аналіз наукової літератури показав, що сучасні лексичні мінімуми загального володіння мовою (рівень B1) містять лексику, яка характеризується: 1) стилістичною нейтральністю; 2) високою повторюваністю; 3) широтою семантико-синтаксичних зв'язків; 4) семантичною цінністю; 5) високою словотворчою здатністю. Підкреслимо, що мовний мінімум рубіжного рівня володіння українською мовою як іноземною містить специфічний мовний матеріал, актуальний для передачі етносоціокультурної інформації, зокрема, це лексика з національно-культурним компонентом семантики. Важливо акцентувати увагу на тому, що для проведення навчальних занять доречно відбирати з великого масиву лексики матеріал з найбільшою комунікативною цінністю. Природньо, що перелік мовних одиниць, що є джерелом країнознавчої і соціокультурної інформації не є універсальним, у кожному конкретному випадку (залежно від рівня підготовки студентів та їхніх комунікативних потреб) може змінюватися

та доповнюватися лексикою, що співвідноситься з місцем навчання студентів. зокрема, топонімами, антропонімами, назвами закладів освіти, організацій.

На сьогодні в Україні активно розроблюються та впроваджуються у навчальний процес підручники та навчальні посібники з української мови для іноземних студентів різних рівнів навчання [1],[2],[6]. Зокрема, на кафедрі мовної підготовки Харківського автомобільно-дорожнього університету протягом останніх років було створено підручник з української мови «Мова для всіх», який призначено для навчання іноземних студентів-нефілологів і формування у них мовної та мовленнєвої компетенцій на рівні B1. Зроблений нами аналіз мовного складу названого підручника мав на меті виявити перелік мовних одиниць, актуальних для передачі етносоціокультурної інформації.. Результати аналізу показали, що для вербального оформлення цієї інформації у названих навчальних матеріалах активно використовуються мовні одиниці з національно-культурними компонентом семантики – фонова та безеквівалентна лексика.

Робота з фоною лексикою, яка відрізняється лексичними фонами від іншомовних слів (рівень лексичного поняття при цьому співпадає), вимагає від викладача пояснення неспівпадаючих одиниць інформації лексичного фона, які віддзеркалюють специфіку національної культури. Зауважимо, що фонова лексика складає значну частину активного словника студента. До неї належать, зокрема, такі слова як *місто, відмінно, задовільно, гуртожиток, аптека*.

Друга лексична група, яка є об'єктом лінгвокраїнознавчої роботи на уроці української мови – це безеквівалентна лексика. Семантизація та засвоєння цієї групи слів пов'язані з найбільшими труднощами при вивченні іноземної мови, тому що вони називають поняття, які не існують у інших мовах та культурах. Як свідчить практика, найбільш доцільним та комунікативно мотивованим для викладання на середньому етапі вивчення мови є цілеспрямована робота з двома актуальними лексичними групами – топонімами, які знайомлять студентів з топографічними і географічними

реаліями України (наприклад, *Київ, Хрещатик, Дніпро, Карпати, Харків, вулиця Сумська, проспект Гагаріна, вулиця Ярослава Мудрого, Одеса, Львів, Полтава, Чорне море, Азовське море*) і антропонімами, до яких належать імена видатних українських діячів культури, науки, спорту, відомих історичних особистостей (наприклад, *Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Григорій Сковорода, Ярослав Мудрий, Василь Каразін, Євген Патон, Сергій Корольов, Микола Амосов, Володимир Кличко, Андрій Шевченко*).

Таким чином, основним носієм лінгвокраїнознавчої інформації у навчальному посібнику для іноземних студентів є лексичні одиниці з національно-культурним компонентом семантики, зокрема, фонова й безеквівалентна лексика. Також джерелом цієї інформації є вербальні одиниці українського мовленнєвого етикету, клішовані етикетно-узуальні фрази, які використовуються у стандартних ситуаціях спілкування, та українські афоризми та фразеологізми. Студенти повинні засвоїти певний перелік даних одиниць та вміти впізнавати їх у мовленнєвому матеріалі, адекватно сприймати й емоційно реагувати. Певна частина цих мовних одиниць засвоюється рецептивно, інша частина – продуктивно. Зауважимо, що згідно з вимогами методики на початковому етапі навчання рецептивне сприйняття названих одиниць переважає.

Організація роботи з мовними одиницями, які мають національно-культурний компонент семантики, здійснюється поетапно за наступним алгоритмом дій: презентація – семантизація – закріплення – активізація – контроль засвоєння матеріалу. Наш досвід свідчить, що максимально ефективною ця робота може бути за умови комплексного, поетапного й дозованого використання лінгвокраїнозначного матеріалу у навчальному процесі як в умовах аудиторних занять, так і під час проведення позааудиторних заходів – екскурсій, культпоходів, вікторин, святкових концертів, лінгвістичної олімпіади та студентської наукової конференції.

Література:

1. Валіт О.С. Українська мова для іноземних студентів: навчальний посібник / О. С. Валіт, А.О. Колосова, Т.М.Лагута . – Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2021.
2. Малихіна Ю.О. Вправи з української мови. Частина 1: Навчально-методичн. посібник/ Ю.О. Малихіна. – Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2022.
3. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. – Київ, 2012.
4. Міжкультурна комунікація в університетському освітньому просторі: монографія (за ред.. Н.І.Ушакової). - Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019.
5. Митрофанова О.Д., Костомаров В.Г. и д. Методика преподавания русского языка как иностранного. – М.: Рус. яз., 1990. – 268 с.
6. Моргунова Н.С., Рєзван О.О. Мова для всіх. Підручник з української мови як іноземної. Харків: ФОП Іванченко І.С, 2021. – 186 с.

Деркач Г.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки

м. Харків, Україна

e-mail: galinaderkach@nure.ua

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Сучасне поняття вищої професійної освіти тісно пов'язує результати навчання з рівнем організації самостійної роботи студентів, оскільки система вищої освіти покликана не лише дати певну систему знань, але й сформувати професійні якості майбутніх фахівців. Уміння аналізувати та осмислювати навчальний матеріал, самостійно працювати з ним і засвоювати, вміти застосувати отримані знання на практиці, або у власному житті є основною передумовою ефективного формування у іноземних студентів професійної самостійності. Актуальність оволодіння навичками самостійно виконувати роботу в аудиторний та позааудиторний час зумовлено необхідністю оптимізувати процес навчання, тобто органічно переформувати зусилля кожного слухача, передбачити результати діяльності як окремого студента, так і всієї групи з метою отримання максимального навчального ефекту. Самостійна робота студентів – є однією із форм організації навчального процесу у закладах вищої освіти. Головна мета самостійної позааудиторної роботи з української мови як іноземної – формування мовленнєвої, навчальної, професійної компетенції, розвиток самостійності як риси особистості, формування позитивного відношення до процесу безперервної самоосвіти. Спираючись на дослідження, науковці відокремлюють такі основні ознаки поняття «самостійна робота»: – наявність певного завдання, яке вимагає самостійного виконання; – відсутність безпосередньої участі викладача в цьому завданні; – наявність спеціально відведеного часу для виконання цього

завдання; – наявність опосередкованого управління викладачем пізнавальною діяльністю студентів; – наявність певної мети самостійної роботи. У спонуканні студентів до самостійності розглядають декілька підходів: – системний, за якого самостійну роботу студента розглядають у співпраці з викладачем, у зв'язку аудиторної і самостійної роботи, через взаємопов'язаний розвиток різних видів мовленнєвої діяльності; – діяльнісний, за якого самостійна робота студента спрямовує його до активної мовної та мовленнєвої діяльності, роботи зі словниками, глосаріями та довідковою літературою, використання активних та інтерактивних методів самостійної навчальної діяльності; – комунікативний, за якого самостійна робота передбачає підготовку студента до комунікативної діяльності та її реалізації під час самостійної роботи; – особистісний, за якого враховується мотиваційна сфера студентів та їх індивідуально-психологічні особливості під час роботи з навчальними матеріалами; – культурологічний, за якого у процесі самостійної роботи студент має глибше пізнати культуру країни, мова якої вивчається, через використання автентичних навчальних матеріалів [1; 142].

Дослідження провідних науковців В.Безпалька, М.Карпіна, Є.Полата, Г.Селевко показали, що на сучасному етапі самостійна робота студента пов'язана з інформаційними технологіями і не може існувати без їх застосування. Підручники, словники, довідники, комп'ютерні та мультимедійні технічні засоби, мережа Інтернет надають широкі можливості студентам самостійно опрацьовувати матеріал та удосконалювати знання з української мови як іноземної. Однак, не виключаючи провідну роль викладача при організації самостійної роботи. Саме викладач повинен навчити іноземного студента організувати його самостійну роботу, користуватись різними джерелами інформації. Самостійна робота може бути ефективною лише в тому разі, якщо студенти зацікавлені у її виконанні. Усі вищезгадані технології в значній мірі сприяють досягненню цієї мети. Вони є зручними та доступними, оскільки у більшості навчальних закладів є комп'ютерні класи та мультимедійні аудиторії, під'єднанні до мережі Інтернет, та більшість

студентів мають комп'ютер та Інтернет вдома. Іншим засобом заохочення є широкі можливості для самостійної роботи студентів, такі як робота з текстами, аудіо та відеоматеріалам, спеціальними програмами, електронне тестування знань, спілкування з носіями іноземної мови в режимі он-лайн, можливість знайти потрібний матеріал на будь-яку тему тощо. На сьогоднішній день існує низка комп'ютерних програм для вивчення, розвитку та вдосконалення знань, умінь та навичок студентів, а саме – електронні словники, що надають можливість швидко знайти слово з усіма його значеннями та можливими граматичними формами, а також прослухати озвучену транскрипцію; електронні перекладачі, що дозволяють перекласти тексти, але цей переклад треба відкоригувати студенту, щоб він відповідав всім синтаксичним та стилістичним нормам мови; програми для вивчення української мови як іноземної орієнтовані на рівень володіння мови, можуть використовуватись при роботі з лексичним та граматичним матеріалом; програми для тестування з української мови як іноземної, які застосовуються для перевірки знань та визначення рівня володіння українською мовою. Одним з важливих елементів самостійної роботи студентів є використання відео матеріалів. Робота з такими матеріалами урізноманітнює види діяльності студентів, підвищує рівень мотивації вивчення української мови, що є особливо актуальним. Корисною є розробка комплексу завдань до тематично орієнтованих відео матеріалів. Обраний відеоматеріал має відповідати темам, що вивчаються згідно з програмою. Фільми добираються з урахуванням вікових особливостей іноземних студентів та афективних чинників навчання. Використання сучасного, актуального й цікавого відеоматеріалу сприяє підвищенню пізнавальної активності студентів-іноземців, надає їм можливість отримати великий обсяг соціокультурної інформації. Завдання звичайно складаються із підготовчих вправ, що виконуються перед переглядом, низки питань та завдань на перевірку розуміння відео матеріалу, а також заключного комплексу вправ на обговорення побаченого та виконання творчих письмових завдань. Завдання, що використовуються перед переглядом відеозапису,

містять вправи на прогнозування змісту фільму, роботу з лексикою, налаштування студентів на сприймання відповідного матеріалу. Перевірка розуміння змісту здійснюється за допомогою вправ на визначення правильності тверджень, тестових завдань із варіантами відповідей, вправ на заповнення пропусків або вибір із низки запропонованих лексичних одиниць. Перегляд фільмів та виконання вправ сприяє розвитку пам'яті, уваги, логічного та творчого мислення, а також поглибленню знань студентів про країну, мова якої вивчається. Комплекс вправ має відповідати вимогам зв'язку всіх видів мовленнєвої діяльності, а саме розвитку навичок аудіювання, говоріння, читання та письма. Доцільним також є використання електронних носіїв з вивчення української мови як іноземної. Перевагою таких носіїв є їх мультимедійна основа, яка дозволяє представити матеріал як в текстовій, звуковій, графічній так і у візуальній формі. Інтерактивна основа також надзвичайно приваблива і перспективна, і відіграє важливу роль у самостійній роботі іноземних студентів. Ефективним також є застосування методу проектів для самостійної роботи студентів-іноземців. Він надає можливість студентам навчитись самостійно шукати шляхи вирішення проблеми, знаходити та відбирати необхідну інформацію, аналізувати, робити свої висновки та презентувати широкій аудиторії. Метод проектів сприяє розвитку творчих здібностей іноземних студентів та викликає пізнавальний інтерес, робить процес вивчення української мови більш цікавішим, а тому широко використовується для самостійної роботи студентів. Високу ефективність у навчанні має використання можливостей телекомунікаційних мереж. Для пошуку інформації в мережі Інтернет студенти-іноземці отримують певні завдання: використання web-браузерів, баз даних, користування інформаційно-пошуковими та інформаційно-довідковими системами, автоматизованими бібліотечними системами, електронними журналами та книгами. Формами організації такого типу діяльності виступають: написання і захист реферату; рецензія на сайт по темі та її презентація; аналіз та оцінювання рефератів по темі; підготовка фрагмента практичного заняття;

підготовка доповіді по темі; підготовка дискусії по темі. Контроль самостійної роботи також здійснюється при проведенні навчальних занять. Методика поточного контролю передбачає: тестування, усне опитування, обговорення доповіді, активний самоконтроль. Особливого значення під час реалізації завдань індивідуального підходу у процесі навчання набуває застосування технічних засобів для формування певних умінь і навичок самостійності студентів у пошуку, обробці та глибшому засвоєнню ними навчального матеріалу. До прикладу, використання платформи дистанційного навчання Moodle, яка має усі необхідні засоби для самостійного оволодіння українською мовою як іноземною: засоби самонавчання, оцінювання навчальних досягнень, комунікації. Кожний студент-іноземець може вивчати матеріал самостійно у зручний для нього час. Платформа Moodle дає змогу зробити дистанційний курс інтерактивним, що сприяє розвитку творчих здібностей студентів, індивідуалізації та інтенсифікації навчання. Використання вебквестів (webquest) у викладанні української – ще один приклад використання Інтернет-ресурсів для досягнення цілей принципу індивідуалізації навчання під час організації самостійної роботи студентів. Вебквести можуть стосуватися окремої теми, навчального предмету або бути міжпредметними.

Практика впровадження самостійної роботи у навчальний процес закладів вищої освіти підтверджує, що з використанням інноваційних форм та сучасних технологій раціональна організація самостійної роботи іноземних студентів дає змогу не тільки інтенсифікувати роботу в якісному засвоєнні навчального матеріалу, а й закладає основи подальшої постійної самоосвіти та самовдосконалення, а інформаційне та освітнє середовище, яке створюється за допомогою програмно-апаратних та традиційних форм навчання визначає самостійну роботу студента-іноземця як більш незалежну, пріоритетну та творчу.

Література

1. Жуковський В. М., Сімак К. В. Роль самостійної роботи студентів першого курсу у процесі формування професійної мовленнєвої компетентності під час підготовки бакалаврів мовних спеціальностей. Наукові записки. Серія «Філологічна». Острого: Вид-во Нац. університету «Острозька академія», 2016. Вип. 60. С. 141–144.
2. Котова А. В., Туренко Р. Л. Принципи організації самостійної роботи студентів та вимоги до її проведення. Науковий журнал «Science Rise» №10/5(15)2015 / за ред. М. А. Георгіянц. Х.: НВП ПП «Технологічний Центр», 2015. С. 75–77.
3. Шевченко С. П. Використання вебквестів на заняттях з іноземної мови. Актуальні проблеми функціонування мови і літератури в сучасному полі етнічному суспільстві. За матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції 6–7 листопада 2014 р. Мелітополь, 2014.
4. Буряк В. К. Керування самостійною роботою студентів. Вища школа: наук.-практ. видання / за ред. Ніколаєнко С.М. Київ: Знання, 2001. № 4–5. С. 48–52.

Дзвинковская Н.А., Кошевец С.Ф.
Белорусский государственный
медицинский университет
г. Минск, Беларусь
e-mail: ndzvinkovskaja001@gmail.com

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ПРОЕКТОВ В ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ

Продуктивная коммуникативная деятельность иностранных студентов во время практических занятий на базе клинических кафедр медицинского университета представляется главной целью их обучения русскому языку. В процессе формирования навыков общения следует опираться на главную закономерность учебного процесса: научиться какой-либо деятельности можно только в процессе этой деятельности [3; 279]. Метод проектов, призванный погрузить учащегося в ситуацию реального использования изучаемого языка, перемещает акцент с лингвистического компонента на содержательный и преобразует процесс обучения в продуктивном ключе.

Метод проектов позволяет суммировать учебно-познавательные приемы, призванные решить ту или иную задачу в результате самостоятельных действий студентов с обязательной презентацией этих результатов. Если говорить о методе проектов как о педагогической технологии, то эта технология предполагает совокупность исследовательских, поисковых, проблемных методов, творческих по самой своей сути [5; 200]. Работа по созданию проектов дает возможность преподавателю не только передать учащимся сумму знаний, но и научить пользоваться полученными знаниями для решения новых познавательных и практических задач.

По словам И.И. Гассиевой, для реализации метода проектов в аудитории иностранных учащихся наиболее эффективной является работа над так называемыми «социокультурными» исследованиями, поскольку они призваны

сопоставить национально-культурные особенности страны изучаемого языка с культурными реалиями стран обучающихся [1; 255]. Завершающим этапом изучения лингвострановедческой темы является работа над информационными проектами, в процессе подготовки которых студенты осуществляют сбор и анализ информации о каком-либо объекте, явлении, обобщение фактов, ознакомление участниками проекта с результатами работы в формах, предназначенных для широкой аудитории. При этом в качестве исходных данных используется лексико-грамматические навыки, полученные на занятии.

В полной форме работа над проектом проходит шесть стадий:

1) подготовка: осмысление студентами проекта темы, постановка цели и задач исследования; 2) планирование: определение источников информации, способов ее сбора и анализа, продумывание формы представления конечного продукта; 3) практическая деятельность: сбор информации, выполнение практических работ; 4) результат поиска: анализ информации, формулирование выводов, подготовка текстов и демонстрационного материала; 5) представление результатов с презентацией материалов; 6) оценка результатов путем коллективного обсуждения с комментариями создателей, ответами на вопросы.

В процессе создания такого рода социокультурных проектов происходит не только освоение культуры страны изучаемого языка, но и осмысление родной культуры. При этом представление результатов не ограничивается рамками учебной аудитории, а может осуществляться на заседаниях клуба «Интернационалист», на Советах землячества, быть основой тематических вечеров, национальных праздников и Дней независимости [2; 315].

С использованием данного метода были созданы такие проекты, как «Праздники восточного календаря», «Индийский фестиваль красок Холи», «Мой белый город, ты цветок из камня», «От древнего Вавилона к современному Багдаду», «День рождения Пророка», «Ливанский кедр –

национальный символ страны»», «Шираз – город поэтов, цветов и вина», «Туркменский народный праздник – День ахалтекинского скакуна», «Истоки празднования Нового года в Китае», «Капля воды – крупица 316 золота», «Праздник песен Лиго в Латвии», «Праздник моря», «Праздник хлеба в Иерусалиме», «Рош Ха-Шана – еврейский Новый год», «Новруз по-туркменски» и другие.

В связи режимом самоизоляции, введенным в Белорусском государственном медицинском университете в 2020-2021 гг., учебный процесс был реализован с применением дистанционных технологий обучения. В качестве дистанционных технологий для проведения совместных видеоконсультаций использовалась система ZOOM, для организации самостоятельной работы студентов над проектом использовалась система MOODLE, в которой были созданы темы, адекватные основным этапам выполнения проекта.

Объединение студентов различных групп вуза и техникума в одном проекте позволяет расширить его содержание и углубить практическую часть, которые в ходе проектирования взаимодействуют и взаимодополняют друг друга. Помимо этого, можно говорить о формировании у студентов-участников компетенций, связанных с профессиональной мобильностью и активностью [4].

При реализации метода проектов у всех участников появляется возможность для реальной коммуникации. Для студентов это речевая тренировка на иностранном языке. Для преподавателя – диагностический инструмент, позволяющий определить степень усвоения материала и осуществимости коммуникации.

Таким образом, использование метода проектов на занятии по РКИ в современных условиях значительно повышает мотивацию студентов и качество усвоения программного материала по русскому языку как иностранному, способствует обогащению знаний, развитию информационной культуры, формированию прочных навыков коммуникативной деятельности.

Литература:

1. Гассиева, И.И. Реализация метода проектов на уроках русского языка / И.И. Гассиева // Теория и практика преподавания русского языка как иностранного: достижения, проблемы и перспективы развития : материалы IV Междунар. науч.-метод. конф., 20–21 мая 2010 г., Минск / редкол. : С.И. Лебединский (гл. ред.) [и др.]. – Минск: Изд. центр БГУ, 2010. – С. 254-257.
2. Кошевец, С.Ф. Метод проектов как средство формирования навыков коммуникативной деятельности студентов / С.Ф. Кошевец // Методика преподавания иностранных языков и РКИ: традиции и инновации: сборник научных трудов V Международной научно-методической онлайн-конференции (14 мая 2020 г.). – Курск: Изд-во КГМУ, 2020. – С. 313-316.
3. Лебединский, С.И. Методика преподавания русского языка как иностранного. Учебное пособие / С.И. Лебединский, Л.Ф. Гербик. – Мн., 2011. – 309 с.
4. Мирошин Д.Г., Штерензон В.А., Близник М.Г., Куреннов Д.В. – Организация дистанционного обучения технологическому проектированию в условиях трехстороннего социального партнерства // Педагогика и просвещение. – 2020. – № 4. – С. 132 – 148. DOI: 10.7256/2454-0676.2020.4.33893 URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=33893.
5. Полат, Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров; под ред. Е.С. Полат. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2011. – 272 с.

Золотухіна Н.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

м. Харків, Україна

e-mail: nadiia.zolotukhina@nure.ua

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Якісне навчання іноземних громадян, які приїжджають здобути освіту в нашу країну, української мови як іноземної, безсумнівно, є найважливішим завданням. Як наслідок зростає відповідальність вітчизняних вишів за адекватне, цілеспрямоване професійне формування в іноземних слухачів письмової комунікації українською мовою.

Метою навчання української мови як іноземної є формування умінь та навичок: здатності засобами мови, що вивчається, здійснювати мовленнєву діяльність відповідно до цілей та ситуації спілкування в рамках тієї чи іншої сфери діяльності.

Комунікативна компетенція – широке, що містить у собі мовну, мовленнєву та соціокультурну складові. Одним із видів комунікативної компетенції, якою повинні володіти іншомовні слухачі, є письмова компетенція, що включає володіння знаками, змістом та формою письмового твору мови.

Як уже було сказано, у процесі навчання української мови як іноземної важливим завданням стає навчання писемного мовлення, а у формуванні навичок писемного мовлення значне місце належить початковому етапу навчання. Випускники довузівської підготовки повинні вміти написати виклад тексту, скласти конспект прочитаного чи прослуханого, а також побудувати письмове монологічне висловлювання продуктивного характеру на

запропоновану тему відповідно до комунікативної настанови та норм сучасної української мови.

Розрізняють письмову мову та письмо. Письмо – це графічна система як одна із форм плану висловлювання, а під писемною мовою розуміється процес вираження думок у графічній формі.

Слід зазначити, що термін письмо багатозначний. Він може трактуватися як продуктивний вид мовленнєвої діяльності, як система фіксації мовлення у вигляді графічних знаків і як один з видів письмової мови – особистий/діловий лист (текст). Письмова мова може мати самостійне значення, але також розглядатися як засіб навчання іншим видам мовленнєвої діяльності [4].

«Пишущий проходит путь от мысли, осознаваемой в форме внутренней речи, к языковым средствам. Отбор лексических единиц и организация их в грамматически оформленные предложения, абзацы и текст осуществляется через этапы выбора, сличения, комбинирования и конструирования. Цепочка последовательных речевых действий развертывается при этом в соответствии с коммуникативными намерениями автора» [2; 247].

У методиці навчання іноземних мов під письмом розуміється техніка використання графічної та орфографічної систем мови. Навчання починається з формування каліграфічних та графічних навичок.

Під час навчання письма вирішується кілька завдань:

– навчання писемного мовлення – навчання складного продуктивного виду мовленнєвої діяльності, результатом якого є розвиток у слухачів уміння побудови самостійного письмового висловлювання;

– розвиток навичок та умінь в галузі писемного мовлення сприяє розвитку навичок та умінь в інших видах мовленнєвої діяльності, таких як читання, аудіювання та говоріння;

– писемне мовлення протягом всього процесу навчання виступає у якості певного фактору рівня мовної компетенції слухачів [5].

Навчання писемного мовлення як виду мовної діяльності включає у собі: навчання письма, тобто графічної та орфографічної систем мови для запису окремих слів, словосполучень, речень, формування навичок фіксувати усне мовлення за допомогою графічних знаків та навчання власне писемного мовлення, тобто вміння поєднувати слова у письмовій формі для вираження своїх думок відповідно до потреб спілкування, формування комунікативних умінь [3; 34].

Робота над письмом та письмовим мовленням надає позитивний вплив на оволодіння іншими видами мовної діяльності, вона має лінгвістичне, виховне та освітнє значення.

Розглянемо докладніше два компоненти навчання писемного мовлення: навчання письма та навчання писемного мовлення.

Навчання письма починається з перших занять української мови як іноземної та зводиться до оволодіння технікою письма. Навчання алфавіту здійснюється в період вступно-фонетичного курсу. Потім учні повинні навчитися опанувати всіма складовими компонентами письма: графікою, орфографією і записом. Під час ознайомлення зі звуками української мови, слухачі навчаються правильно писати великі та малі літери, що позначають звуки, та співвідносити їх з відповідними друкованими літерами. На заняттях з української графіки корисні вправи у накресленні літер та вправи у різних співвідношеннях звуків та літер, що суттєво допомагає не лише швидше опанувати технікою читання, а й сприяє кращому закріпленню та засвоєнню лексики та граматичного матеріалу. Фахівці вважають що виконання таких вправ має супроводжуватися повторенням вголос. «В этом случае работают все виды анализаторов: слуховой, зрительный, кинестетический, моторный. Благодаря опоре на многочисленные и разносторонние временные связи усвоение материала становится быстрым, а сам процесс усвоения более легким» [6; 85–91]. Експериментально доведено, що письмо допомагає запам'ятовуванню одиниць мови, орфографічних та граматичних форм слів: середній рівень засвоєння нових слів із написанням – 91%, а без написання –

58,7%. Отже, навчання письма має проходити одночасно з навчанням говоріння, аудіювання та читання, не допускаючи розриву між цими видами мовної діяльності.

Після закінчення вступно-фонетичного курсу слухачі повинні не тільки добре знати український алфавіт, назви літер, а й засвоїти особливості позначення українських звуків залежно від їх оточення. Пізніше вони знайомляться з головними принципами української орфографії. Запис – навчальна діяльність, яка зазвичай постає як навчання, але на початковому етапі може бути й як мета навчання. Слухачі повинні вміти списувати з дошки записи, зроблені викладачем, дослівно записувати навчальний матеріал під диктовку, виділяти лише головну інформацію з матеріалу, що сприймається на слух, формулювати власні висловлювання під час відповідей на питання і виконання різноманітних завдань. Письмові вправи можуть мати багатоцільовий характер й розвивати як орфографічні, так й фонетичні, лексичні і граматичні навички, техніку читання тощо.

Другим компонентом навчання писемного мовлення є навчання власне писемного мовлення.

Вміння писемного мовлення є найскладнішим серед інших мовних умінь. Насамперед, це зумовлене відсутністю безпосереднього зв'язку між тим хто говорить і слухає, й тим, що письмова мова більш ретельно організована.

Під час навчання писемного мовлення важливим є визначення цілей навчання. Цілі дуже різноманітні, оскільки визначаються комунікативними потребами слухачів з урахуванням віку, соціального статусу, форми навчання, наявності чи відсутності мовного середовища [1].

Найбільш поширеними вправами під час навчання письмової мови є диктанти, виклади та твори. Такі види робіт є ефективним засобом контролю знань, умінь та навичок.

Диктант є не тільки дієвим засобом контролю, але й засобом навчання техніки письма. Диктанти можуть бути: слухові, зорові, зорово-слухові,

самодиктанти, творчі, вільні. Тексти диктантів мають відповідати вивченому лексико-граматичному матеріалу.

Під час навчання письма та писемного мовлення використовують і підготовчі вправи, які формують вміння і навички, що лежать в основі письмового висловлювання: трансформації зі стиснення та розширення вправ, еквівалентні заміни (лексичні та граматичні) конструювання речень (складання речень із словосполучень, ситуацій, запис діалогу, питання-відповіді та ін. Відмінною рисою мовленнєвих вправ є спрямованість уваги на письмове висловлювання.

Перехідним видом письмової роботи від творчого вільного диктанту до викладу є письмовий переказ вивченого тексту.

Виклади залежно від ступеня модифікації тексту поділяються на три види: розгорнуті, стислі, вільні.

Розгорнутий виклад – один з ефективних засобів розвитку писемного мовлення.

Стислий виклад пов'язаний з умінням виділяти у тексті головне і виключати другорядне.

Для розгорнутого або близького до тексту викладення використовують зразки оповідального чи описового характеру.

Вільний виклад пов'язаний не лише з трансформацією мовної сторони тексту, а й із певною модифікацією змісту.

Твір відноситься до найважливого виду письмових робіт, оскільки він передбачає самостійний відбір фактів чи подій, пов'язаних із вираженням думок у письмовій формі. Твори на початковому етапі будуються на матеріалі вивченої теми та невеликі за обсягом. Це найчастіше розповідь, хоча не виключаються і описи. Можна також писати твори з картини, про екскурсію тощо. Написання твору передуює попередня робота з вибору мовного матеріалу, складання плану, але на початковому і середньому етапах – усне проговорення тесту твору.

Крім перелічених видів письмових робіт необхідно вчити писати листи особистого характеру з викладом новин, розповіддю про окремі події, опис планів на майбутнє, суджень і почуттів, використання мовного етикету, прийнятого в Україні а також листівки, електронні послання, оголошення. Слухачі повинні вміти скласти план, тези, анотацію, рецензію, резюме, а надалі самостійно написати доповідь, конспект, реферат, курсову та дипломну роботу.

Таким чином, під час формування навичок писемного мовлення необхідно розвивати в слухачів здатність аналізувати, оцінювати, трансформувати наданий матеріал, що на його основі продукувати новий текст з урахуванням усіх норм, правил та особливостей писемного мовлення. Усвідомлене ставлення до виконуваної роботи підвищує рівень вмотивованості.

Навчання письма та писемного мовлення іноземних слухачів на початковому етапі – тривалий та трудомісткий процес необхідний для успішної підготовки майбутніх іноземних фахівців, що базується на послідовному дотриманні певних методично обґрунтованих етапів. Придбані у процесі навчання письма формули спілкування, мовні зразки, кліше переходять в усне мовлення й стають засобами, що сприяють здійсненню акту комунікації за умов реального спілкування.

Література

1. Бредихина И.А. Методика преподавания иностранных языков. Обучение основным видам речевой деятельности. Учебное пособие. – Екатеринбург, Изд-во Уральского университета, 2018. – 104 с. – С.82–91.
2. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам: лингводидактика и методика. – М.: Академия, 2004. – С.247.
3. Гардези А.М. Обучение иностранных учащихся письму и письменной речи / Проблемы и перспективы подготовки иностранных студентов в вузах:

Материалы Международной научно-методической интернет-конференции. – Х.: ХНАДУ, 24 октября 2013 г., 2013. – 364 с. – С.34.

4. Крючкова Л.С., Мощинская Н.В. Практическая методика обучения русскому языку как иностранному: учебное пособие. – М.: Флинта: Наука, 2009. – 480 с.

5. Морозов В.Э. Культура письменной научной речи / В.Э. Морозов – М.: Гос. ИРЯ им. А.С. Пушкина, 2007. – 269 с.

6. Сосенко Э.Ю. Обучение письменной речи /Методика. Заочный курс повышения квалификации филологов русистов. – М.: Русский язык, 1988. – С.85–91.

Копилова О.В.

Харківський національний університет

імені В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

e-mail: elene_k@i.ua

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ

Електронне навчання на тепер стає одним із пріоритетних завдань сучасної вітчизняної педагогічної науки. Впровадження дистанційної форми навчання є одним із шляхів модернізації вищої освіти України в контексті інтенсивного розвитку інформаційних технологій. Дистанційні технології широко використовуються у багатьох галузях освіти, зокрема і у викладанні іноземної мови здобувачам вищої освіти з багатьох країн світу.

Система навчання студентів іноземної мови з використанням інформаційних технологій орієнтована на професійний розвиток майбутніх фахівців, що передбачає формування у студентів умінь учитися самостійно й орієнтуватися в інформаційному потоці. Особливо актуальними стають сучасні технології дистанційного, електронного і змішаного навчання. Ці технології покликані реалізувати особистісно-орієнтований підхід до підготовки фахівців і спрямовані на розвиток індивідуальних ресурсів учнів. Важливою проблемою запровадження інноваційних форм при навчанні іноземних здобувачів вищої освіти є інформаційно-методичне забезпечення дистанційного навчання та його застосування на різних освітніх рівнях. Це і визначає актуальність дослідження.

Мета статті – аналіз можливостей використання елементів авторського дистанційного курсу «Іноземна мова» у процесі навчання іноземних студентів 1 курсу факультету Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Дистанційне навчання як форма організації навчального процесу визнається зарубіжними (Дж. Боат, В. Биков, Ф. Ведмеєр, Р. Деллінг, В. Жулкевська, С. Калашнікова, М. Карпенко, Д. Кіган, С. Кудрявцева, М. Мур, О. Петерс, Е. Полат, Н. Сиротенко, П. Стефаненко, В. Тихомиров, А. Хуторський, Р. Холмберг та інші) і вітчизняними дослідниками (А. Анисимов, О. Колонтаєвський, В. Левчук, А. Тимченко, В. Олійник, В. Кухаренко, О. Рибалко, Н. Сиротенко, Б. Шуневич та інші). Проблеми дистанційного навчання іноземної мови, зокрема російської, досліджували Е. Азімов, М. Бовтенко, М. Бухаркіна, С. Варава, Н. Гальскова, Г. Кедрова, І. Кушнір, І. Петров, Н. Ушакова та інші. На думку вчених, процес дистанційного навчання повинен бути індивідуально спрямованим і спиратися на сучасні інформаційні технології.

Ми поділяємо точку зору науковців, які дистанційне навчання розглядають як граничний випадок електронного навчання, яке не містить елементів традиційного навчання в частині організації навчального процесу та взаємодії його суб'єктів з освітніми ресурсами і між собою [5].

Останнім часом особливої ролі набуває змішане навчання як більш досконала модель організації навчального процесу, що використовує переваги дистанційного навчання і компенсує його недоліки. Проблемі використання змішаного навчання в системі освіти, у тому числі при викладанні іноземної мови, присвятили свої роботи О. Желнова, Ю. Капустін, Д. Кларк, В. Кухаренко, І. Семенова, Я. Сікора, А. Соловов, Б. Стариченко, Е. Тихомирова, В. Фандей, А. Фоміна та інші. Терміном «змішане навчання» позначається навчальний процес, в якому застосовуються різні методики керування процесом навчання, такі як навчання в аудиторії, асинхронне дистанційне навчання і синхронне дистанційне навчання. Освітній процес будується на взаємодії учня не тільки з комп'ютером, але і з викладачем в активних очній та дистанційній формах, коли вивчений програмний матеріал навчальної дисципліни узагальнюється, аналізується і використовується для вирішення поставлених завдань.

Нам видається найбільш точним визначення змішаного навчання як комбінування традиційного навчання з навчанням за допомогою інтернет-ресурсів, що дозволяє здійснювати спільну діяльність учасників освітнього процесу [5]. Змішані підходи до навчання іноземної мови виявляються одними з найпопулярніших технологій сьогодення, тому що дозволяють скористатися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу та перевагами традиційної системи навчання [2].

Вважаємо, що для вдосконалення організації навчального процесу з мовної підготовки іноземних студентів є доцільним використання матеріалів дистанційних курсів у моделях змішаного навчання.

Дослідники виділяють декілька моделей змішаного навчання [4]. На наш погляд, найбільш ефективною для навчання іноземної мови іноземних здобувачів вищої освіти економічного профілю першого курсу очної форми навчання є модель «Face-to-Face Driver», що дає більшу гнучкість у комбінуванні традиційних методів з електронним навчанням в організації практичних занять. Така модель передбачає вивчення основної частини навчальної програми в аудиторії під час безпосередньої взаємодії з викладачем, а електронне навчання використовується як доповнення до основної програми, робота з електронними ресурсами організовується за комп'ютерами під час навчального заняття.

При інтегруванні цієї моделі в традиційний навчальний процес навчання іноземців вважаємо за доцільне використовувати розроблений нами дистанційний курс із переважаючим аудиторним компонентом, тому що ступінь самостійності студентів під час засвоєння навчального матеріалу дисципліни на першому курсі невисока. Так, робота з економічним текстом, відповіді на питання для самоконтролю та виконання тестів (поточного та підсумкового контролю) передбачаються з використанням ІКТ, а засвоєння знань із граматики та оволодіння практичними навичками відбувається під час аудиторних занять, проведення підсумкового контролю (заліку) проходить в аудиторії під контролем викладача.

Для іноземних студентів заочної форми навчання вважаємо доцільним упровадження моделі змішаного навчання «Flex», реалізація якої передбачає засвоєння більшої частини навчальної програми з іноземної мови в умовах електронного навчання, а викладач супроводжує студентів дистанційно для відпрацювання складних питань та організовує аудиторні заняття як консультації, залікова робота виконується в аудиторії, якщо це можливо.

При організації процесу навчання іноземних студентів мови ми виходимо з того, що головна одиниця навчання – типовий текст служить основою для створення блоку завдань, спрямованих на розвиток різних навичок, і допомагає вчити правильного конструювання думки, а не тільки форм її вираження. Студент отримує додатковий блок інформації у вигляді таблиць, структурно-сміслових схем, зразків, необхідних для аналізу семантичної, комунікативної і структурної цілісності тексту. Спеціальна система завдань виробляє в учнів навички самостійного продукування та оформлення комунікативно-цілісних текстів.

Кожен блок завдань передбачає відпрацювання певного комплексу операцій з мовним і інформативним матеріалом тексту. Для роботи використовуються тексти, пов'язані зі спеціальністю студента. Отже, студент поетапно засвоює матеріал, тобто отримує в комплексі набір певних знань і набуває навички та вміння самостійної роботи з текстом, що сприяє активізації розумової діяльності учнів в оволодінні мовою спеціальності. Завершується вивчення теми блоком контролю знань.

Реалізація такої технології навчання покладена в основу створення дистанційного курсу «Іноземна мова».

Навчально-професійна сфера комунікативного підключення є провідною у практиці викладання мови іноземним студентам немовних спеціальностей, зокрема студентам факультету МЕВ та ТБ. Мова для таких студентів – це засіб отримання спеціальності, освітня дисципліна, за допомогою якої здійснюється оволодіння знаннями з основ міжнародної економіки. Мова навчання надає лінгвістичні засоби вирішення актуальних

для учнів у навчально-професійній сфері спілкування комунікативних завдань. Змістовно комунікативна компетенція студентів-нефілологів, на думку О. Митрофанової, базується на оволодінні процедурами і навичками вилучення і структурування знань у процесі набуття фаху [3].

Змістова сторона занять із мови будується на матеріалі, який відібраний з урахуванням комунікативних потреб студентів-економістів – отримати знання, навички та вміння, достатні і необхідні для розуміння профільних дисциплін 1 курсу. Для студентів-міжнародників вивчення мови спеціальності організовано на базі мовного матеріалу курсу економічної теорії (мікроекономіка та макроекономіка), який є профільним на I курсі університету. Текстовий матеріал курсу «Іноземна мова» відповідає темам, які вивчаються в курсах профільних дисциплін. Навчальний текст є вищою одиницею для спостереження і осмислення досліджуваного лексико-граматичного матеріалу, тому такі тексти насичені спеціальними лексичними одиницями-термінами і граматичними конструкціями, що вивчаються студентами-іноземцями на цьому етапі навчання. Крім того, текст виступає основою для формування тих чи інших мовних навичок і є джерелом актуальної спеціальної інформації, мотивуючи мовну діяльність студентів, що обумовлює пізнавальний і проблемний характер таких текстів.

В останні роки основним контингентом іноземців, що обирають спеціальність «Міжнародні економічні відносини», є громадяни з країн СНД, які не навчались на підготовчих факультетах і мають низький рівень мовної підготовки. Тому рівень розуміння студентами текстів за фахом на початку основного етапу недостатній для успішного забезпечення процесу навчання студентів 1 курсу, а комунікативні ситуації навчального процесу вимагають від студента-економіста орієнтуватися в текстах спеціальної літератури і профільних підручників, слухати і розуміти лекції за фахом, а також уміти продукувати власне непідготовлене висловлювання у професійній сфері.

Комунікативний характер діяльності студентів і викладачів мови на заняттях підтримує в іноземних студентів високу мотивацію до вивчення

мови, оскільки в ній вони бачать засіб оволодіння навчальними дисциплінами в межах обраної ними спеціальності. Граматичний матеріал становить основу для формування мовленнєвих умінь із вилучення інформації з тексту (а потім і створення власних текстів), розкриває закономірності функціонування вивчених мовних засобів.

Активізації навчального процесу, формуванню професійної компетенції іноземних студентів-міжнародників сприятиме використання додаткових інтерактивних ресурсів навчання, доступ до яких відкривається у системі Moodle. У нашому випадку використання елементів дистанційного навчання, побудованих у системі Moodle, дозволить ефективно організувати процес мовної підготовки студентів-іноземців, реалізувати ідеї індивідуального підходу в процесі навчання, активізувати пізнавальну діяльність студентів та залучити їх до самостійної роботи.

При розробці дистанційного курсу «Іноземна мова» для іноземних студентів 1 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини» нами було використано стандартні елементи, що відповідають вимогам створення дистанційного курсу [1].

Структура дистанційного курсу містить тематичний план практичних занять із розподілом часу у годинах на практичні заняття та самостійну роботу. У сценарії курсу відображені види навчальної діяльності (практичне заняття, практичне завдання, тест), терміни виконання практичних завдань, тестів (поточних та підсумкового). Курс складається з практичних занять за темами, визначеними робочою програмою з іноземної мови (Тема 1. Знахідний відмінок. Спеціальність – міжнародні економічні відносини. Тема 2. Місцевий відмінок. Економічна теорія як наука тощо), практичних завдань, тестів поточного контролю, підсумкового тесту та залікового завдання і закінчується заліком в очній формі під час сесії. Матеріал практичних занять, практичні завдання, методичне забезпечення, питання для самоконтролю студенти можуть отримати зі сторінок сайту курсу відповідно до структури курсу і методичних рекомендацій до його елементів. У кінці кожного практичного

заняття наводиться перелік питань для самоконтролю, які студентам необхідно самостійно опрацювати.

До кожної теми курсу додається електронна презентація, яка полегшує процес сприйняття нової інформації та підтримує інтерес до теми, що вивчається. Для з'ясування поточних питань із теоретичних матеріалів і практичних завдань у курсі передбачено постійно діючий форум. Наприкінці курсу передбачена on-line консультація з викладачем у режимі «Чат» або «Відеоконференція» з підготовки до заліку. Для студентів, що бажають підвищити свою оцінку, в кінці курсу буде відкритий доступ до індивідуального додаткового завдання, яке потрібно буде переслати на перевірку викладачеві. Студентам, які не виконали або не надіслали практичного завдання до призначеного терміну, необхідно звернутися до викладача під час індивідуальної консультації. Індивідуальні консультації в режимі «Чат» протягом семестру студенти отримують щотижня у визначений викладачем час.

На нашу думку, практичне застосування дистанційного курсу відкриває можливість реалізації завдань, які ставляться перед іноземними студентами в процесі отримання знань з іноземної мови.

Переваги використання дистанційного навчання в якості підтримки традиційних занять очевидні, тому що завдяки їм викладач зможе динамічно переключати студентів із фронтальної роботи на індивідуальну з матеріалами різних електронних ресурсів.

Перспективи подальших досліджень полягають у створенні дистанційних курсів з іноземної мови для іноземних студентів-міжнародників 2-6 курсів на основі робочих програм дисциплін.

Література

1. Вимоги до структури дистанційного курсу, затверджені рішенням Координаційної ради з питань електронного (дистанційного) навчання Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна від 08.10.2013 р.

Протокол № 2. dist.karazin.ua/moodle/course/ URL:
<http://dist.karazin.ua/moodle/course/>. (дата звернення: 02.02.22).

2. Кухаренко В.М., Березенська С.М., Бугайчук К.Л., Олійник Н.Ю. та інші. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / за ред. В.М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.
3. Митрофанова О.Д. Научный стиль речи: проблемы обучения. М.: Рус. яз., 1985. 128 с.
4. Сікора Я. Реалізація змішаного навчання у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, Соціальна робота.* 2016 . Вип. 2. С. 236–239.
5. Стариченко Б.Е., Семенова И.Н., Слепухин А.В. О соотношении понятий электронного обучения в высшей школе. *Образование и наука.* 2014. № 9. С. 51–68.

Косило А.Ф.

Гродненский государственный медицинский университет

г. Гродно, Беларусь

e-mail: allakosilo@yandex.ru

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРАКТИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РКИ

До 2020 года дистанционный формат обучения использовался преимущественно с одарёнными детьми при подготовке их к конференциям и олимпиадам, с детьми с ограниченными возможностями, для устранения имеющихся пробелов в знаниях и в других исключительных случаях. Однако пандемия COVID – 19 внесла свои коррективы во все сферы жизни общества, в том числе и в систему образования. В поисках ряда решений правительство РБ вынуждено было на некоторое время остановить традиционное образование и перейти к тогда ещё новому формату обучения – дистанционному. В условиях пандемии оно полностью охватило весь учебный процесс и занятия дополнительного образования. В некоторых странах дистанционное обучение (ДО) до сих пор является единственным способом обучения.

Дистанционное обучение (ДО) – это такой инновационный интерактивный метод получения образования, при котором происходит взаимодействие преподавателя со студентами на расстоянии с учётом всех компонентов учебного процесса: цели, содержания, методов, форм и средств.

Дистанционное обучение отлично вписалось в реалии современной действительности, которая требовала инноваций в системе образования. В постоянно развивающемся мире преподаватель и студент должны идти в ногу со временем. Если раньше преподаватель и учебник были единственными источниками знаний, и студенты получали их в готовом виде, то сегодня они должны уметь самостоятельно добывать необходимую им информацию из

разных источников. Студенты должны найти информацию, уметь её аргументировать и применять полученные знания на практике. Преподавателям в условиях динамически развивающейся действительности также необходимо быть в тренде и отвечать требованиям к знаниям в области ИТ - технологий.

Основной принцип дистанционной формы обучения РКИ-это непосредственное интерактивное взаимодействие студентов с преподавателем, которое происходит виртуально. По времени взаимодействия участников существует две формы ДО:

- онлайн (взаимодействие студентов и преподавателя организуется синхронно). Основные разновидности – это вебинары, видеоконференции, групповые чаты и мессенджеры (Telegram, WhatsApp, Viber).

- офлайн (взаимодействие осуществляется асинхронно, т.е. участники получают доступ к информации в различное время; они оставляют свои вопросы, работы и ожидают обратной связи). Основные разновидности – это электронные учебники, словари, презентации, видеоматериалы, компьютерные программы, различные образовательные интернет платформы (Microsoft Team, College Smart Nation, Google Classroom, Google Meet, Moodle, Zoom и др.) [3].

Интернет платформы организуют процесс обучения благодаря специальным средствам и компьютерным технологиям, однако ведущая роль отводится преподавателю. Именно он должен помочь студентам в поиске правильного пути в решении поставленной задачи, сориентировать в огромном потоке информации в сети, направить и поддержать развитие умений и навыков, мотивировать и стимулировать их творческий поиск. Особенно это актуально при работе с иностранными студентами, которым трудно ориентироваться в неродной стране, у которых есть сложности при изучении русского языка, и они вынуждены обращаться за помощью к преподавателю.

В практике преподавания русского языка при работе с иностранными студентами широкое распространение получило проведение видеоконференций и работа в групповых чатах. Эти формы дистанционного обучения наиболее удобны и понятны студентам, так как происходит непрерывное взаимодействие всех участников, создаётся эффект онлайн занятий.

С развитием дистанционного формата обучения меняются и формы работы с иностранными студентами. В настоящее время большую популярность приобретают самостоятельные и творческие работы в основном поискового и исследовательского характера.

Дистанционному обучению характерны как общепедагогические дидактические принципы обучения, так и специфические принципы. ДО строится в соответствии со следующими общепедагогическими дидактическими принципами:

- объективности и научности;
- связи теории с практикой;
- последовательности и систематичности;
- доступности при необходимой степени трудности;
- наглядности и разнообразия методов;
- сознательности и активности обучаемых;
- прочности усвоения знаний, умений и навыков.

Важное значение имеют и специфические принципы ДО. Это:

- принцип интерактивности. Дистанционное обучение обеспечивает интерактивное, т.е. виртуальное взаимодействие между участниками.

- принцип открытости, при котором любой желающий имеет доступ к получению выбранного дистанционного обучения.

- принцип гибкости, предусматривающий изменение и адаптацию учебного процесса под индивидуальные особенности студентов. Этот принцип позволяет студентам обучаться в любое удобное для них время.

- принцип адаптивности, который обеспечивается благодаря использованию современных технологий, позволяющих изменить учебный процесс к особенностям обучающихся.

- принцип индивидуализации, т.е. студенты могут обучаться в соответствии со своим темпом и траекторией. Этот принцип учитывает личностно-ориентированный подход к обучению.

- принцип идентификации, предусматривающий наличие логина и пароля для доступа к обучению для каждого пользователя дистанционного курса.

- принцип регламентности. ДО подчинено определённым временным ограничениям.

- принцип педагогической целесообразности применения средств новых информационных технологий. Применяемые в ДО средства обучения должны соответствовать целям и задачам обучения, способствовать наиболее эффективному их достижению [5].

Итак, плюсами дистанционного обучения является:

1.Экономия времени и средств. Все участники учебного процесса могут выбирать удобное для них время и место для обучения. Они не тратят средства на дорогу и приобретение литературы, так как электронные учебники в основном бесплатны и находятся в свободном доступе.

2.Психологический комфорт участников ДО. Занятия проходят или в привычной домашней обстановке, или в других комфортных условиях, которые не стесняют и не сковывают студентов.

3.Развитие самостоятельности и самоорганизованности, самодисциплины и самоконтроля, при котором студенты учатся планировать свою деятельность и развивать в себе определённые личностные качества.

4.Личностно-ориентированный подход. В удалённом режиме преподавателю удобнее давать студентам разноуровневые задания, учитывая индивидуальные возможности каждого. Студенты могут выбирать свой темп и траекторию обучения.

5.Интерес к использованию инновационных компьютерных технологий, что положительно влияет на эффективность занятий и качество усвоения знаний, умений и навыков.

Однако есть и существенные минусы дистанционного обучения:

1.Возможные технические проблемы и неполадки с гаджетами, с интернетом. Иногда у студентов нет возможности работать плодотворно и сосредоточенно, не отвлекаясь на технику.

2.Обучение в дистанционном формате требует от студентов самостоятельности, самоорганизованности, самодисциплины, самоконтроля. Не все обладают или могут развить в себе эти личностные качества, от которых напрямую зависит результат обучения.

3.Отсутствие живого общения и коллективной работы. Все задания при работе с иностранными студентами в основном выполняются письменно либо в форме монолога учащегося (при ответе темы или пересказе текста). Устные задания и коллективная работа или сведены к минимуму, или вовсе отсутствуют [8].

Таким образом, было выявлено гораздо больше плюсов дистанционного обучения в практике преподавания РКИ. Как особый, инновационный, интерактивный вид, дистанционное обучение призывает иностранных студентов к самостоятельному поиску необходимого материала среди огромного объёма информации в интернете. Это способствует развитию познавательной деятельности учащихся и их адаптации в неродной стране.

Литература:

1. Дорофеева С.Г., Прокофьева Ю.В., Конопля Е.Н., Мансимова О.В., Шелухина А.Н. Анализ дистанционного образования в педагогической деятельности // Интегративные тенденции в медицине и образовании. Курск, 2021. Т. 1. С. 13-17.
2. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2007.

3. Информационные технологии в образовании-2007. Сборник научных трудов участников VII Научно-практической конференции-выставки 30–31 октября 2007г. – Ростов н/Д: Ростиздат, 2007.
4. Кожевникова Т.В. Взаимодействие в дистанционном обучении иностранным языкам // Обучение иностранному языку как коммуникативному взаимодействию (неязыковые вузы). — М., 1999. — С.105–110.
5. Курбонов А. М. Роль дистанционного обучения иностранным языкам // Молодой ученый. — 2015. — №8. — С. 969-971.
6. Образовательный стандарт высшей школы: сегодня и завтра. /Байденко В.И., Селезнева Н.А.- М., 2001.
7. Полат Е.С. Интернет на уроках ИЯ "ИЯШ". - 2001. - №3. - С. 5 – 6.
8. Плюсы и минусы дистанционного формата обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://infourok.ru>. – Дата доступа: 01.02.2022.

Кулішенко Л.А.
Сумський державний університет
м. Суми, Україна
e-mail: kulish070201@gmail.com

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ІГРИ У НАВЧАННІ ІНОКОМУНІКАНТІВ

XXI ст. вирізняється стрімким розвитком технологій, які спричиняють інноваційні процеси в освіті. Оптимізація навчального процесу – одне з ключових завдань, яке стоїть перед освітянами. Поява нових метод викладання, дидактичних розробок, використання інформаційних технологій та інтернет-ресурсів є основними напрямками перетворень у сфері освіти.

Інноваційні педагогічні технології як процес – це цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [1; 7]. У значенні продукту діяльності визначимо інновацію як оригінальні, новаторські способи та прийоми педагогічних дій.

Проблеми педагогічної інновастики розкриваються у працях таких дослідників: В. Загвязинського, І. Дичківської, Н. Наволокової, М. Пентилюк, Н. Підгребя; О. Пометун, Л. Пироженко, які класифікували і описали інтерактивні технології.

Як інтерактивна технологія, у навчанні студентів використовується дидактична гра. Дидактична гра – це гра за правилами, підпорядкованими досягненню заздалегідь накресленого ігрового результату. На відміну від ігрової діяльності цілеспрямована гра передбачає момент змагання. Повноцінне розгортання навчального процесу, побудованого на дидактичній грі, передбачає від викладача, який у процесі навчання виконує різні ролі, значного особистісно-професійного потенціалу. Проблема активізації розумової діяльності в процесі навчання актуальна ще й тому, що на

сучасному етапі розвитку науки і техніки необхідно готувати майбутніх фахівців до творчої діяльності, формувати в них навички до активного самостійного накопичення знань, прагнення до самоосвіти. Сумлінне виконання правил вимагає витримки, дисциплінованості, привчає до чесності, справедливості, впливає на розвиток довільної поведінки, організованості. Зміст і правила дидактичних ігор допомагають формуванню у студентів моральних уявлень і понять. Учасники навчального процесу, за ігровою моделлю, перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Студентам надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише визначеними правилами гри.

За методикою проведення ігри поділяються на ігри-змагання, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні та ігри-драматизації. За дидактичною метою – актуалізуючі, формуючі, узагальнюючі та контрольні-корекційні [2; 142]. Спочатку відбувається теоретичне ознайомлення студентів з ключовими моментами організації навчально-виховного процесу з використанням активних методів навчання. Згодом – формування готовності студента до використання активних методів навчання. Використання інтерактивних методів навчання дозволяє сконцентрувати увагу студентів на навчальній меті заняття, яка сприймається не як щось нав'язане викладачем, а як бажане завдання; перевірити та узагальнити набуті знання; розвивати вміння логічно мислити та творчо переосмислювати, аналізувати вивчене; удосконалювати вміння працювати з додатковою літературою; розширити можливості співпраці викладача і студентів; спонукати учасників і навчально-виховного процесу до творчого пошуку тощо.

Цілісну комунікативну гру (продуману систему ситуативних і рольових ігор) варто застосовувати в навчанні української мови як іноземної зі студентами початкового етапу, які повинні оволодіти нормами комунікативної поведінки в типових ситуаціях спілкування: в університеті, транспорті, магазинах, закладах харчування, аптеці, у лікаря, у місцях відпочинку тощо. У такому випадку персонажами цілісної гри виступають самі іноземні студенти

(у ролі покупця, клієнта, пацієнта та інших можливих учасників уявної комунікативної взаємодії – продавця, офіціанта, лікаря тощо). Коли студент грає самого себе, відбувається його стимуляція до активного спілкування. Реальні ситуації, які виникають у житті студентів, формують суб'єктивну мотивацію – у них з'являється впевненість у своїх силах і можливостях. На цьому етапі формування комунікативних умінь та навичок, безперечно, методично доцільним буде постійне чергування ролей, а не закріплення їх за одним студентом, оскільки для засвоєння іноземцями різних моделей мовленнєвої поведінки необхідним є оволодіння способами вербалізації типових комунікативних інтенцій, які представлені в мові різних персонажів цілісної комунікативної гри.

Схарактеризуємо головні типи лінгводидактичних ігор більш детально й наведемо конкретні приклади. Мовні ігри, як зазначено вище, призначені для формування й розвитку фонетикоартикуляційних, лексичних і граматичних навичок, а також тренування використання мовних одиниць і мають імітаційно-репродуктивний характер. Це ігри, які закріплюють знання алфавіту, розрізнення звуків, написання слів, уживання лексем певної тематичної групи, використання граматичних форм, конструювання словосполучень та речень тощо (кросворди, кубики, ігри з картками, словами і т. п.). Такі ігри статичні, однозначні, часто мають змагальний характер. У роботі з іноземними студентами при вивченні української мови застосовують різні ігри цього типу, наприклад:

– фонетичні: «Чую – не чую» – викладач читає слова з приголосним д – піднімаємо праву руку, приголосним т – ліву руку (те саме з приголосними б – п, ш – с, твердими – м'якими тощо);

– орфографічні: скласти слово з букв; хто більше напише слів на певну букву; вставити букву (дві дошки – дві команди, яка швидше?);

– лексичні: записати п'ять слів з теми; відгадати назву малюнка; назвати чи записати слова з теми (хто більше?); розповідь за малюнком (парами); дібрати якомога більше прикметників до певного іменника;

– граматичні: назвати дії, які виконує інший студент; відгадати слово, яке показує жестами студент, утворити словосполучення зі слів (дві команди або парами, хто швидше?);

– лексико-граматичні ігри (виправити помилки в описі малюнка, хто швидше?); пояснити слово так, щоб інші його відгадали; відгадати, кого з групи описує студент [4].

Український лінгводидакт О. Палінська вважає, що мовні (лінгвістичні) ігри доцільно використовувати в навчанні мови як другої (з метою виправити помилки іноземців, які можуть спілкуватися українською мовою), у той час як комунікативні ігри, спрямовані на вирішення завдання навчити інокомунікантів успішного спілкування, – у навчанні мови як іноземної [3; 189].

Отже, мовні та комунікативні ігри є необхідною складовою навчання іноземної мови на початковому етапі.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібн. - К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Освітні технології: навч.-мет. посібн. / укл. Пехота О. М. – К., 2002. – 255 с.
3. Палінська О. Використання ігор на заняттях з української мови як іноземної // Українська мова у світі: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції, 8-9 листопада 2012 р. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 185-191.
4. Швець Г.Д. Ігрові технології у навчанні української мови як іноземної [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/mycomp/ Downloads/ Nvripurp_2016_5_20%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/mycomp/Downloads/Nvripurp_2016_5_20%20(1).pdf)

Малихіна Ю.О.
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна
e-mail: yukhno_yu@ukr.net

ЩОДО ПИТАННЯ ВІДБОРУ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ НАВЧАННЯ НАУКОВОМУ СТИЛЮ МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-ПОЧАТКІВЦІВ

Відбір лексичного та граматичного матеріалу одна з найважчих та найактуальніших проблем у методиці викладання іноземної мови.

Істотним компонентом визначення змісту навчання наукового стилю мовлення іноземних студентів-початківців є раціональна мінімізація мовного матеріалу та його розподіл на матеріал для рецептивного та продуктивного засвоєння.

Зазначимо, що традиційно у підручниках з наукового стилю мовлення та спецдисциплін, орієнтованих на роботу з іноземними студентами, комплекс синтаксичних структур, які передають певний зміст, презентується та вводитьься, як правило, повністю. Перевагою такої презентації є можливість загальносистемного пред'явлення більшості способів вираження певного змісту та опису загальних і диференційованих ознак синтаксичних структур, які є компонентами змістового (сміслового) комплексу. Однак у цьому випадку не завжди враховується ступінь необхідності засвоєння іноземними студентами на початковому етапі занадто великого за обсягом та складного мовного матеріалу. Важливо зазначити й те, що певна частина презентованого на уроці матеріалу не є актуальною для студентів початкового етапу навчання. Цей матеріал може мати різні індекси розповсюдженості у різних сферах

наукового спілкування і саме тому його доречно вивчати у більш пізні періоди, зокрема, на середньому та просунутому етапах.

Основним недоліком такої системної презентації лексико-граматичних моделей, об'єднаних спільним комунікативним змістом, є, на нашу думку, недоречне перевантаження пам'яті студентів та неможливість забезпечити їх достатньою кількістю навчального матеріалу для тренування кожної запропонованої структури. Негативно впливає на якість навчання й те, що трансформаційні вправи виконуються здебільшого формально, це створює у студентів уявлення про надлишковість необхідних для засвоєння мовних зразків, що, звичайно, не стимулює процес їхнього засвоєння. Як наслідок, уповільнюється робота з іншими змістовими категоріями, які є для студентів більш актуальними. Саме тому на початковому етапі вивчення іноземної мови, зокрема, української мови як іноземної, необхідно скоротити обсяг мовного матеріалу для продуктивного засвоєння студентами.

Щоб продемонструвати можливі варіанти вирішення цієї задачі, наведемо конкретний приклад. Як відомо, однією з обов'язкових для вивчення в курсі з наукового стилю мовлення на підготовчому факультеті є тема «Опис складу предмета». З метою викладання цієї теми на уроці з української мови як іноземної використовуються різні лексико-граматичні моделі, але універсальними є тільки дві – «що складається з чого» та «що входить до складу чого». Саме ці моделі забезпечують можливість опису повного або часткового складу предмета. Зазначимо, що різні за формою іменні компоненти можуть формувати різні за комунікативною спрямованістю висловлювання (наприклад: *Азот входить до складу повітря.* – *До складу повітря входить азот.*). Використання синтаксичних моделей з дієсловом *містити* ускладнюється у таких випадках, коли з контексту на першому місці повинен бути компонент, який називає частину. Як відомо, можна сказати «*Азот входить до складу повітря*», але не можна – «*Азот містить повітря*».

До переліку лексико-граматичних моделей сучасних підручників з наукового стилю мовлення для іноземців входить конструкція «*що міститься*

у чому». Ця модель також є гнучкою та актуальною, але зазначимо, що її використання тематично обмежене: вона застосовується виключно з метою опису складу речовини або матеріалу. Спеціальні дослідження свідчать, що діапазон використання іншої лексико-граматичної моделі – *«що входить до складу чого»* – значно більший, тому що вона призначена для опису не тільки складу речовини, а й складу різних механізмів, приладів та організацій.

Отже, можна стверджувати про доречність включення до активного словника і продуктивного мовного мінімуму для студентів-початківців обмеженої кількості моделей для опису складу предмета, а саме: *«що складається з чого»*, *«що входить до складу чого»*, *«що містить що»*, *«що міститься у чому»*, які широко презентовані у наукових текстах.

Інші синтаксичні моделі, необхідні для вираження названого змісту, застосовуються на підготовчому факультеті виключно рецептивно. Звісно, що у наступні періоди навчання вони можуть увійти до продуктивного мовного мінімуму.

Таким чином, відбір та раціональна мінімізація мовного матеріалу для занять з наукового стилю мовлення у іноземній аудиторії – це актуальне завдання не тільки авторів підручників та посібників, але й викладачів-практиків. Враховуючи комунікативні потреби певної категорії студентів, рівень їхнього володіння новою іноземною мовою, методисти-фахівці повинні коригувати програми, підручники та контролюючі матеріали, обов'язково визначивши обсяг мовного матеріалу для рецептивного та продуктивного засвоєння на певному етапі вивчення іноземної мови.

Література:

1. Альохіна С.В. Українська мова для іноземних студентів: початково-предметні курси (Математика. Креслення. Хімія. Фізика. Біологія) : навчальний посібник / С.В. Альохіна, Г.В. Онкович, Я.-С. М. Шутенко. – К.: «АртЕк», 1998. – 152 с.

2. Копиткова Т.Г., Рубцова В.В., Денисенко О.С. Кругозір. Науковий стиль мовлення для іноземних студентів підготовчих факультетів (медико-біологічний профіль): навчальний посібник – Харків: ХНАДУ, 2011.
3. Рубцова В.В. Кругозір. Науковий стиль мовлення для іноземних студентів підготовчих факультетів (інженерний профіль): навчальний посібник – Харків: ХНАДУ, 2011.

Малихіна Ю.О.
*Харківський національний автомобільно-
дорожній університет*
м. Харків, Україна
e-mail: yukhno_yu@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОСІБНИКА З НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ (ДИСЦИПЛІНА: «УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА»)

У теперішній час пріоритетного значення набуває освіта, від якої залежить рівень підготовки молодого покоління в умовах інтеграції України у світовий, інформаційний, культурний простір. Це зобов'язує дбати про українську мову не лише в Україні, а й у всьому світі.

Навчання української мови як іноземної належить до актуальних, практично необхідних і важливих питань. При викладанні цієї дисципліни виникла необхідність у створенні власного нового навчально-методичного посібника для іноземних студентів, що навчаються на підготовчому факультеті ХНАДУ.

На кафедрі філології та лінгводидактики ХНАДУ у цьому році було розроблено новий посібник «Вправи з української мови» призначений для навчання української мови іноземних студентів, які володіють мовою в обсязі вступного фонетичного курсу. Мета посібника – формування граматичних навичок та мовленнєвих умінь під час вивчення української мови як іноземної (УМІ).

Матеріали посібника скоординовані з навчальною програмою і планом з дисципліни «Українська мова як іноземна» довузівського етапу навчання (початковий рівень А1).

Розглянемо детальніше структуру даного посібника. Посібник містить дев'ять модулів. Перші шість модулів орієнтовані на вивчення системи українських відмінків у формі однини. Відмінки пропонуються у загальноприйнятій у методиці викладання української мови як іноземної послідовності:

Модуль 1. Кличний відмінок (VOCATIVE).

Модуль 2. Місцевий відмінок (PREPOSITIVE).

Модуль 3. Знахідний відмінок (ACCUSATIVE).

Модуль 4. Родовий відмінок (GENITIVE).

Модуль 5. Давальний відмінок (DATIVE).

Модуль 6. Орудний відмінок (INSTRUMENTAL).

Останні три модулі презентують такі граматичні теми:

Модуль 7. Час дієслова (VERB TENSE).

Модуль 8. Види дієслів (ASPECT OF THE VERB).

Модуль 9. Дієслова руху (MOVEMENT VERBS).

Будова кожного модуля визначається принципом поетапного вивчення граматики: від спостереження граматичних форм у мовленні, через пізнання механізму їх утворення і вживання у структурі речення та висловлювання до самостійного використання у мовленні. Кожен модуль посібника має єдину схему розміщення навчального матеріалу і демонструє мовленнєві зразки, граматичні таблиці та коментар, список дієслів, з якими необхідно вживати певний відмінок (дієслівне керування), мовні і мовленнєві завдання. У кінці кожної теми граматичний матеріал закріплюється роботою з текстом.

На прикладі модуля 2 («Місцевий відмінок») пропонуємо детально розглянути конкретні зразки кожного з названих вище компонентів.

Презентація матеріалу починається з **мовленнєвого зразка**, який демонструє функціонування в діалогічному мовленні граматичної структури, що вивчається. Наприклад:

Що це? – Це університет.

Де працює твій тато? – Мій тато працює в університеті.

Що це? – Це лікарня.

Де працює твоя мама? – Моя мама працює **в лікарні**.

Що це? – Це море.

Де ви відпочиваєте? – Ми відпочиваємо **на морі**. [1; 9]

Далі подається **граматична таблиця**, в якій у порівнянні представлені граматичні форми у називному та місцевому відмінках і графічно зображена інформація про спосіб утворення конкретної відмінкової форми. Наприклад, таблиця 4 «Іменник. Місцевий відмінок. Однина.» [1; 10].

<i>Відмінок</i> <i>Рід</i>	<i>Називний відмінок</i> <i>ЩО?</i>	<i>Місцевий відмінок</i> <i>ДЕ?</i>	<i>Закінчення</i>
<i>Чоловічий</i> <i>рід</i> <i>(він)</i>	університет готель музей	в університеті в готелі в музеї	_ + -і -ь → -і -й → -ї
<i>Жіночий</i> <i>рід</i> <i>(вона)</i>	кімната відповідь лікарня сім'я аудиторія	в кімнаті у відповіді в лікарні в сім'ї в аудиторії	-а → -і -ь → -і -я → -і -'я → -'ї -ія → -її
<i>Середній</i> <i>рід</i> <i>(воно)</i>	вікно море завдання подвір'я	у/на вікні в/на морі в завданні на/у подвір'ї	-о → -і -е → -і -(нн)я → -(нн)і -'я → -'ї

За необхідності у кінці граматичної таблиці подається **коментар**, який пояснює складні випадки словотворення. Даний модуль вміщує коментар щодо особливостей вживання прийменників «у» та «в»: голосний + в + голосний (*Студентка **в** університеті.*); голосний + в + приголосний (*Ліжко **в** кімнаті.*); приголосний + в + голосний (*Я навчаюсь **в** Україні.*); приголосний

+ у + приголосний (*Підручник у шафі.*); у + в-, ф-, фр-, льв-, св-, хв-, тв-, зв- (*Квіти у вазі.*) [1; 9].

У цьому модулі багато **винятків**. На наш погляд, методично доречним є поступове їх введення для кращого сприйняття і засвоєння навчального матеріалу. Зокрема, це іменники, які у місцевому відмінку мають закінчення - у (*словник – у словнику, підручник – у підручнику, парк – у парку, банк – у банку, ринок – на ринку, будинок – у будинку, гуртожиток – у гуртожитку та ін.*) [1, 12], а також іменники, в яких при утворенні форми місцевого відмінка у корені відбувається чергування приголосних (*урок – на уроці, книга – у книзі, поверх – на поверсі*) або голосних звуків (*стіл – на столі, Харків – у Харкові*) [1, 13].

Система вправ будується з урахуванням поетапного формування граматичних навичок. Труднощі у вправах зростають у межах кожної граматичної теми. Вправи містять нейтральну лексику загальнолітературної мови, що дозволяє використовувати посібник у роботі зі студентами різних профілів навчання.

Крім того, посібник вміщує також умовно-мовленнєві завдання. Наприклад: «*Прочитайте текст. Напишіть аналогічний текст про вашого нового друга або подругу. Розкажіть цей текст.*»; «*Прочитайте текст. Дайте відповіді на запитання: Яка ця кімната? Охайна чи ні? А яка ваша кімната? Складіть аналогічний текст про свою кімнату та розкажіть його.*» (у цьому допоможе перелік запитань, що подається нижче); «*Прочитайте діалог і підкресліть форми місцевого відмінка. Вивчіть діалог напам'ять і розкажіть на уроці разом з другом.*» [1; 18-19]. Усі умовно-мовленнєві завдання передбачають використання щойно пройденого матеріалу, тобто направлені на його закріплення і застосування в мовленні.

Ще одним різновидом вправ є **текст**, який розташований у кінці модуля і містить актуальні граматичні форми що були вивчені раніше, та завдання до тексту: «*Прочитайте текст. Знайдіть у ньому і підкресліть форми місцевого*

відмінка. Дайте відповіді на запитання. Складіть аналогічний текст про свою сім'ю та розкажіть його.» [1, 26-27].

Така схема розташування матеріалу є характерною для кожного модуля.

На наш погляд, розміщення навчального матеріалу за певними тематичними модулями цілком доречно, тому що це дозволяє в залежності від конкретних умов коригувати тривалість та інтенсивність курсу, враховуючи цілі навчання, рівень підготовки та умови навчання у кожному конкретному випадку. Практика свідчить, що така організація матеріалу сприяє індивідуалізації навчання і розширює можливості для самостійної роботи студентів.

Насамкінець зазначимо, що презентований посібник можна використовувати у комплексі з будь-яким навчальним підручником з української мови як іноземної для початкового етапу навчання. Він може бути корисний як для аудиторної роботи так і в процесі самостійної роботи в поза аудиторний час.

Апробація даних навчальних матеріалів у групах підготовчого факультету ХНАДУ продемонструвала їхню ефективність та доречність подальшого використання у навчальному процесі.

Література:

1. Малихіна Ю.О. Вправи з української мови. Частина 1: Навч.-методич. посібник для іноземців/ Ю.О. Малихіна: Харків: ХНАДУ, 2022. – 194 с. – Укр. мовою.

Matviienko L.H.
Poltava State Agrarian University
Poltava, Ukraine
e-mail: lgdziuba@ukr.net

MOTIVATION IN THE SYSTEM OF DISTANCE LEARNING OF FOREIGN LANGUAGES

At the present stage of development of society, the process of learning foreign languages should provide each future specialist not only fundamental theoretical knowledge, but also a wide range of practical professional skills and abilities, as well as professionally significant personality traits. This parameter involves the introduction of modern information and communication technologies in the educational process of higher education to ensure distance learning. A necessary component of the organization of the educational process in distance learning is the high-quality motivation of students to study activities and the use of the latest electronic programs.

The problem is to work out the concept of motivation for distance learning of a foreign language in modern higher education. The issues of application of modern information technologies and search of optimal teaching methods were reflected in the works of V.S. Lazarev, E.M. Rogers, A.V. Khutorsky [3].

Peculiarities of distance learning of a foreign language are various stylistic educational-methodical and practical materials; double feedback mechanism; The Internet as a source of information.

The task of distance learning a foreign language in higher education is to promote the acquisition of linguistic material through electronic textbooks, videos, consultations, discussions in forums and chats.

The main forms of distance learning in a foreign language in higher education include [1]:

1. Synchronous chat classes with simultaneous access to the chat room to communicate with the lecturer.

2. Web classes, conferences, seminars, business games, laboratory work, workshops are conducted through specialized thematic forums, entries on the site, due to the work program and the asynchronous nature of student-lecturer interaction.

3. Training teleconferences are held on the basis of a mailing list and e-mail.

Learning foreign languages with the use of distance technologies is a holistic process that includes searching for information in networks, students exchange messages with the lecturer, other students, access to the methodological database, periodicals.

The most important component of the organization of foreign language learning with the help of multimedia and communication technologies is the problem of organizing and managing the motivation of the educational process in the distance learning system. Motivation should be understood as a system of motivating impulses that direct learning activities in the right direction [2].

Research has shown that formal parameters of a student's success are important. The higher they are, the higher in his subconscious the positive attitude towards learning a foreign language and the higher the success in a foreign language. There is an element of game, competitive motivation.

Constant use of monotonous activities and exercises weakens positive emotions, and the student becomes a passive spectator. A positive attitude to learning a foreign language helps to improve the results of language activities.

Characteristic features of the formation of sustainable motivation to learn a foreign language by distance learning are:

- personalization of learning: students have the opportunity to choose the time, place and pace of independent learning;

- a radically new role of the teacher, the main purpose of which is to manage the process of self-learning;

- modularity of curricula: each individual course creates a holistic view of a particular subject area and contains not only theoretical information but also practical tasks and systems for diagnosing knowledge and skills;

- specialized technologies and teaching aids, which are often a complex combination of text with multimedia interactive technologies;

- reliance on modern means of transmitting educational information: only modern means of telecommunications make the process of interaction between teacher and students really constant and interactive.

- economic efficiency: relatively low cost of education is provided through the use of more concentrated representation and unification of content, the focus of distance learning technologies on a large number of students.

Distance learning with the use of IT-technologies contributes to the achievement of both personal and meta-subject and subject results, which leads to the formation of the necessary competencies in the study of foreign languages in higher education.

References

1. Грама Д. В., Кузнєцова С. В. Професійно орієнтоване навчання іноземної мови магістрантів технічних спеціальностей. *Інтерактивна наука*. 2017. Вип. 5 (15). С. 49.

2. Полат О.С. Теорія та практика дистанційного навчання: навч. посібник для вузів. 2020. URL: <https://urait.ru/bcode/449342> (дата звернення 24.01.2021).

3. Хуторський А. В. Дистанційне навчання та його технології. *Комп'ютерна*. 2014. Вип. 36. С. 26-30.

Михайлюк Н.В.

*Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця*

м. Харків, Україна

e-mail: mny_fr@ukr.net

Бондаренко Н.С.

*Український державний
університет залізничного транспорту*

м. Харків, Україна

e-mail: nataliborki@ukr.net

**РОЗВИТОК НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ НА УРОКАХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ
З ВИКОРИСТАННЯМ МАТЕРІАЛІВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ**

Однією з важливих компетенцій сучасної людини є вміння ефективно використовувати в роботі інформаційно-комунікативні технології, а також здатність позиціонувати себе у віртуальному просторі, найбільш доступному засобі спілкування. Сьогодні для фахівців у галузі навчання української мови як іноземної є важливим той факт, що мова як засіб спілкування набула нової форми існування у віртуальному просторі, а викладачі української мови як іноземної отримали унікальну можливість використовувати сучасну живу українську мову в процесі навчання і створювати власний інформаційний віртуальний простір [1].

Активне використання електронних ресурсів стає невід'ємною частиною сучасної моделі освітнього простору, до відмінних рис якої відносять велику відкритість, доступність та гнучкість за рахунок широкого застосування засобів самоосвіти на основі нових інформаційних та комунікаційних отримання нових знань [2].

Застосування комп'ютерних програмних засобів на уроках української мови як іноземної дозволяє викладачеві не тільки урізноманітнити традиційні форми навчання, але й вирішувати різні завдання: підвищити наочність навчання, забезпечити його диференціацію, полегшити контроль знань, підвищити інтерес до предмета. Використання нових інформаційних технологій можна активно використовувати в процесі розвитку навичок аудіювання на уроках української мови як іноземної.

Говорячи про комутаційні цілі освіти, слід зазначити, що правильна організація процесу аудіювання є однією з основних умов оволодіння іноземною мовою. Навичкам аудіювання необхідно навчати окремо, тому що варто враховувати специфіку, а також складність цього виду комунікації.

Однією з основних складнощів аудіювання є труднощі розуміння сенсу усного висловлювання. Особливості усної комунікації, у якій відбувається сприйняття мови на слух – це, насамперед, наявність контакту з співрозмовником, ситуативність, і навіть екстралінгвістична інформація, до якої належать невербальні сигнали промовця (жести, міміка тощо).

Говорячи про аудіювання не можна не сказати про лінгвістичні особливості, який має даний аспект мовної діяльності. До них відносяться: ритм, повний чи неповний стиль, паузи, інтенсивність, динаміка, тон, логічні наголоси, стилістично-марковані лексичні одиниці, наявність слів, які заповнюють паузи у реченнях тощо. Отже, необхідно розвивати в іноземних студентах навички правильної паузації та інтонації, розставлення логічного наголосу, відокремлення найважливішої інформації.

Однією з основних складностей аудіювання є те, що тому, хто слухає в більшості випадків, неможливо прогнозувати інформацію. Саме тому необхідно виробляти у студентів навички сприймати інформацію та за наявності незнайомої, нової лексики осмислювати її шляхом її фільтрації та приблизного засвоєння. Відсутність необхідних фонових знань у іноземних студентів також заважає при сприйнятті інформації на слух. Навчальні ресурси Інтернету, такі як фільми, відео, статті культурознавчого характеру можуть

бути використані іноземними студентами для подолання цього недоліку компетенції.

Велика кількість нових лексичних і граматичних одиниць негативно впливає на прогрес іноземних студентів в оволодінні навичками аудіювання. Екстралінгвістичні фактори також негативно впливають на сприйняття усного мовлення. До таких факторів варто віднести швидкість надання аудіофрагментів. Найбільш вдалими вважаються умови, при яких швидкість мовця та аудиторії збігається. І дуже швидкий і дуже повільний темпи мови негативно впливають на формування навичок аудіювання. Текст аудіофрагменту повинен відповідати комунікативним нормам аудиторії, мати чітку структуру і логіку.

Навчальні освітні ресурси мережі Інтернет допомагають у вирішенні вищезазначених проблем. Розробка штучного середовища досліджуваної мови – це одне з найважливіших питань сучасної методики. Вивчення української мови як іноземної, зокрема розвиток навичок аудіювання є набагато успішнішим при застосуванні нових інформаційних технологій. Інтернет ресурси підвищують інтерес та мотивацію студентів, а також суттєво полегшують роботу викладачеві.

Основною метою на уроках української мови як іноземної є формування комунікативних навичок у всіх видах мовної діяльності, особливо у говорінні, яке нерозривно пов'язане з почутим текстом та вмінням правильно реагувати на інформацію.

Щоб усвідомити специфіку поведінки носіїв мови, потрібно бачити їх, а також обстановку, в якій відбувається акт спілкування (магазин, метро, аеропорт, навчальна аудиторія, театр та ін.), сюжети актів спілкування досить освітлені в Інтернеті. Віртуальна участь у таких ситуаціях створює реальні умови протікання спілкування і точно передає необхідні смислові значення незнайомої лексики, які істотно впливають на поведінку тих, хто спілкується. Перегляд фрагмента або цілого фільму дозволяє познайомитися з

характерними рисами країни та життям людей у ній. Тому слід повніше використовувати аудіовізуальні джерела.

Відповідно до піднятої проблеми в аспекті навчання являє собою особливий інтерес таке поняття, як присутність в автентичних аудитивних матеріалах звукового ряду: шум транспорту, розмови перехожих, дзвінки телефону, музика та інше. Це допомагає краще зрозуміти характер запропонованих обставин, формує навичку сприйняття іншої мови на тлі різноманітних перешкод.

Використання натурального мовного матеріалу займає особливе місце у навчанні аудіювання. Застосування таких матеріалів створює у іноземних студентів ілюзію прилучення до автентичного середовища. На думку багатьох методистів, саме цей фактор є успішною передумовою оволодіння іноземною мовою.

Отже, на даному етапі розвитку суспільства стає неможливим уявити освітній процес без використання нових інформаційних технологій або, конкретніше, без ресурсів мережі Інтернет. Сучасні освітні технології не дають навчальному процесу стояти на місці, а навпаки, дають поштовх до розвитку, збагачуючи процес навчання та його учасників. Невичерпний потенціал мережі Інтернет дає можливість викладачеві виявляти креативність, не відходячи від навчального плану, мотивуючи студентів навчання української мови шляхом нестандартних, нових рішень.

Комп'ютер та Інтернет виступають як один із елементів, що організують процес викладання української мови як іноземної із застосуванням спеціально створених комп'ютерних навчальних програм з української мови. В освітній діяльності є засобом презентації та пояснення мовного матеріалу, джерелом довідкової інформації, інструментом для самостійної роботи іноземних студентів. Комп'ютер та Інтернет можуть застосовуватись на різних етапах заняття. Ефективність застосування нових інформаційних технологій під час уроків української мови як іноземної відповідає сучасному розумінню викладання іноземних мов [3].

Література:

1. Використання інтернет ресурсів на уроках іноземної мови. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-internet-resursiv-na-urokah-inozemnoi-movi-119285.html>.
2. Вязовская В.В., Данилевская Т.А., Трубчанинова М.Е. Интернет-ресурсы в обучении русскому языку как иностранному: ожидания vs реальность. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/internet-resursy-v-obuchanii-russkomu-yazyku-kak-inostrannomu-ozhidaniya-vs-realnost>.
3. Использование ресурсов сети Интернет по русскому как иностранному. URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=895832>.

Муляр І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

e-mail: imuliar5@gmail.com

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МОВНОГО ЕТИКЕТУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Основна мета навчання мови іноземців – комунікативна, що полягає у вивченні мови як засобу спілкування в розмовно-побутовій та в майбутній професійній сферах. Кожна культура відбиває свої норми спілкування, норми мовного етикету, які важливо враховувати особливо під час встановлення контакту зі співрозмовником. У такому разі дотримання правил мовного етикету значно сприяє долаанню перешкод на шляху до взаєморозуміння.

Це видається цілком актуальним, оскільки знання мовного етикету усуває бар'єри під час спілкування, допомагає встановити контакт, сприяє швидшій адаптації іноземців у новому соціокультурному просторі. Тому важливо під час навчання української мови як іноземної щоуроку працювати над удосконаленням знання мовного етикету, створюючи різні мовленнєві ситуації спілкування, наближені до реальних умов. Практичне освоєння мовного етикету познайомить кожного іноземного студента з узвичаєними елементарними нормами мовної поведінки в різних комунікативних ситуаціях: вітання, знайомство, прощання, подяка, вибачення, прохання та ін. Під час такої роботи важливо додержуватись культури мовлення, правильної інтонації, тональності спілкування, звертати увагу на чинники, які впливають на вибір певних словесних формул.

Кожне заняття з української мови як іноземної спрямоване на вдосконалення вмінь і навичок правильного спілкування у певних соціально-побутових ситуаціях, тому лексика вивчається в контексті під час її практичного застосування з урахуванням умов та змісту ситуації спілкування.

Оволодіння засобами спілкування відбувається на основі використання готових фраз, граматики в такому разі служить лише для правильної побудови речень. На початковому етапі ми обираємо для практичного вивчення такі стійкі мовні вислови, які репрезентують категорію ввічливості. Увагу зосереджено передусім на часто вживаних висловах, а саме:

Привітання: *Добрий день! Добридень! Добрий вечір! Доброго вечора! Здрастуйте! Здоров був! Вітаю Вас! Щиро вітаю Вас! Радий вітати Вас!*

Прощання: *До побачення! До зустрічі! Прощайте! До завтра! На все добре! Щасливо! Бувайте здорові! Усього Вам найкращого! На добраніч! Щасливої дороги! Щастя Вам!*

Вибачення: *Вибачте! Пробачте! Даруйте! Прошу вибачення! Мені дуже шкода! Прийміть мої вибачення! Вибачте мені! Вибачте, будь ласка!*

Подяка: *Дякую! Спасибі! Я Вам безмежно вдячний! Прийміть мою найщирішу подяку! Дуже дякую за Вашу турботу! Щиро дякую! Безмежно Вам вдячний!*

Прохання: *Будь ласка; Будьте ласкаві; Коли Ваша ласка; Прошу Вас; Якщо Вам не важко...; Маю до Вас прохання...; Чи можу звернутися до Вас із проханням...; Ласкаво просимо...; Не відмовте, будь ласка... .*

Побажання: *Будьте щасливі! Щасливої дороги! Успіхів Вам! Хай щастить!* тощо[3; с. 501-524].

Під час вивчення мовного етикету у своїй викладацькій практиці складаємо мінідіалоги на різні мовленнєві ситуації спілкування та обігруємо їх, подаємо ситуативні малюнки у вигляді презентації, до яких потрібно дібрати певні вирази мовного етикету, скласти діалог. Значно привертають увагу студентів запропоновані мінідіалоги [2; с. 112], які потребують виправлення або доопрацювання щодо використання пропущених мовних формул – слів, словосполук, коротких речень, розмовних фраз, які відбивають емоційну та інші сфери життя людини [1; с. 144]. Проводимо мініінтерв'ю, бліцопитування, ситуативні рольові ігри зразок «Як почати та закінчити розмову?», «Як познайомитись?», «Як звернутись за допомогою?», «Як

поводитись у суспільних місцях?» – такі завдання поживляють та урізноманітнюють форми роботи на уроці, пришвидшують практичне засвоєння цієї теми.

Отже, практичному освоєнню мовного етикету треба приділяти належну увагу під час вивчення української мови як іноземної. Творчою майстерністю викладача в такому разі є підготовка системи вправ, спрямованих на ефективне засвоєння та користування мовою в повсякденних ситуаціях спілкування на уроці та за межами уроку.

Література

1. Муляр І. В. Використання клоуз-тестів на практичних заняттях з української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення. *Інновації та традиції у мовній підготовці студентів : матеріали міжнародного науково-практичного семінару 8 грудня 2020 року*. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2020. С. 144-146.
2. Муляр І. В. Усномовні завдання на практичних заняттях з української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення. *Міжнародний науково-методичний семінар «Новітні педагогічні технології у викладанні мов іноземним студентам»: матеріали семінару, м. Харків, 25 лютого 2021 року*. Харків: ХНАДУ, 2021. С. 112-114.
3. Сахно І. П., Сахно М. М. Словник сполучуваності слів української мови (найуживаніша лексика). Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 1999. С. 501 -524.

Новікова О.В.
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна
e-mail: novikovaolga19911991@gmail.com

TEACHING OF FOREIGN STUDENTS BY MEANS OF INTERMEDIATE LANGUAGE

Attracting a contingent of foreign students to Ukrainian universities has led to the emergence of a new direction – English studying programs, which have their own characteristics in the organization of the learning process, in the application of new forms of teaching, in solving new methodological problems.

The success of the inclusion of foreign students in the educational process of a Ukrainian university is directly related to the level of mastering the Ukrainian language, therefore, a compulsory course of the Ukrainian language is included in the curriculum for foreign students in English, which they begin to study in the first year. Despite the fact that the training of first-year “English” students corresponds to the initial stage of pre-university training, the number of hours in the English department is different from the corresponding number of hours in the preparatory department [3], which requires the search for new ways and methods of intensifying learning.

Ukrainian for English-speaking students is a foreign language. In such conditions of learning, English becomes an intermediary language for them, which is especially important in teaching the Ukrainian language to foreign students, for whom the Ukrainian language is a means of learning.

The main requirement of the modern methods of teaching the Ukrainian language is the communicative nature of teaching, which involves the use of the native language of students or an intermediary language. In the training of modern teachers, it is important to study one or more foreign languages. A modern specialist in the field of education and intercultural communication must speak a foreign

language in order to meet the requirements of the time. This is largely due to the social order (internationalization of education, marketing activities of universities, the emergence of training programs in English or French). Following this requirement is also part of the general and professional culture of the teacher, which influences the development of the student's personality, and contributes to successful intercultural communication.

It should be noted that the rational use of an intermediary language in the learning process helps to gain knowledge, skills, more productive assimilation of the proposed educational material, overcoming specific difficulties, and also facilitates the process of mastering the Ukrainian language.

Teaching practice shows that conducting classes at the initial stage with English-speaking students in an intermediary language is fully justified. Naturally, the higher the level of the student's preparation, the more developed his or her linguistic abilities and motivation for learning the language.

A methodology for teaching Ukrainian as a foreign language with the help of an intermediary language is being developed for the initial stage of training, although it is successfully used at the intermediate and advanced stages. Its use is effective when teaching in groups of a homogeneous linguistic capability. Under these conditions, such a technique provides a significant increase in the intensity and effectiveness of training, as it makes it possible to cover a larger amount of educational material, reduce the time for studying it, achieve its more accurate and faster perception, awareness and deeper assimilation, ensure a positive transfer and overcome the negative influence of the native language.

Literature:

1. Величкова Л. В. Психолингвистические и педагогические основы раннего обучения иностранному языку в условиях искусственного билингвизма. *Глобальный научный потенциал*. СПб., 2012. Вып. № 3(12). С. 5-7.

2. Пассов Е. И., Кузовлева Н. Е. Основы коммуникативной теории и технологии иноязычного образования. М., 2010. 568 с.

3. Фомина Т. К. Социолингвистические аспекты обучения иностранных студентов на отделении с частичным преподаванием на английском языке. *Гуманитарное образование и медицина: сборник науч. тр. ВолГМУ*. Волгоград, 2003. С. 330-335.

*Окуневич Ю.А.
Гродненский государственный
медицинский университет
г. Гродно, Беларусь
e-mail: juliaokunevich@gmail.com*

ПОТЕНЦИАЛ ВИРТУАЛЬНЫХ ЭКСКУРСИЙ НА УРОКАХ РКИ

Последние несколько лет в образовательном процессе высшей школы происходят существенные изменения, обусловленные возникновением новых реалий и формированием новых потребностей в образовании. На смену классической модели обучения, которая подразумевает живой диалог преподавателя и студента в стенах аудитории, приходит виртуальная образовательная модель с применением виртуальной образовательной среды.

Виртуальная образовательная среда интегрирует в себе информационное содержание и коммуникационные возможности локальных, корпоративных и глобальных компьютерных сетей, которые формируются и используются для образовательных целей участниками образовательного процесса [1]. Такая среда способствует активному развитию дистанционного формата обучения, что стало особенно актуальным в период пандемии COVID-19.

Переход к дистанционному обучению актуализировал проблемы методического осмысления и организации учебной деятельности, разработки и внедрения современных ИКТ в образовательный процесс. Несмотря на большое количество разногласий в оценках онлайн-обучения, в современных условиях стало очевидно, что данный формат определенно заслуживает внимания, поскольку в некоторых ситуациях он может выступать альтернативой очному обучению.

В настоящее время важной проблемой методики преподавания русского языка как иностранного является организация эффективного учебного процесса в виртуальной среде. Особенно актуален этот вопрос на начальном этапе обучения, когда происходят процессы адаптации. Первый год пребывания иностранного студента в стране изучаемого языка сопряжен с целым рядом трудностей, которые А.М. Шумакова и Н.В. Мохнева классифицируют на три группы. Первая группа – трудности языкового характера, связанные с преодолением языкового барьера. Вторая группа – психофизиологические трудности, связанные с акклиматизацией и сменой часовых поясов, а также адаптацией к новым требованиям и условиям обучения в университете. Третья группа – социокультурные трудности, обусловленные интеграцией в новое социокультурное пространство [3].

Решение языковых, психофизиологических и дидактических проблем осуществляется последовательно с применением широкого спектра образовательных педагогических технологий. Социокультурная же адаптация, предполагающая вхождение инофонов в новую культурную среду и приспособление к ее условиям, как правило, достаточно затруднительна, особенно в современных реалиях, когда мир охватила пандемия COVID-19.

По нашему мнению, положительному решению вопроса социокультурной адаптации иностранных студентов может способствовать включение в учебный процесс виртуальных экскурсий. Виртуальная экскурсия понимается как организационная форма образовательной деятельности, воссоздающая реально существующее пространство либо объект при помощи изобразительного ряда на экране. Ее использование на занятиях по РКИ является методически обоснованным, поскольку такая экскурсия напрямую обеспечивает принцип наглядности и визуализации. Эффективность зрительного восприятия повышается за счет применения различных возможностей цифровой среды (звуковые эффекты, музыкальное и голосовое сопровождение, переводы и др.). Следует отметить, что на начальном этапе обучения виртуальная экскурсия не только помогает

иностранцам адаптироваться к новым социальным, культурным и экономическим реалиям, но и выступает инструментом повышения мотивации к изучению языка. Аудиторные занятия с элементами интерактива всегда вызывают неподдельный интерес у студентов и являются более эффективными, нежели обычные, предполагающие исключительно работу с печатным материалом.

Сегодня в интернете существует огромное количество ресурсов, предоставляющих материал для проведения виртуальных экскурсий. Для того чтобы обеспечить конечную цель обучения, каждая экскурсия или ее элемент должны быть напрямую связаны с учебной программой, темой урока и грамматическим материалом. При проведении виртуальной экскурсии также важно рассматривать студента в качестве субъекта учебной деятельности, создавать условия для самостоятельной поисковой работы, личностного развития, формирования творческих способностей и навыков сотрудничества [2].

По мнению исследователей, на начальном этапе методически эффективным будет использование элементов виртуальных экскурсий, например, фотографий или 3D-изображений [3]. Так, при изучении вводно-фонетического курса студентам 1 курса Гродненского государственного медицинского университета демонстрируются фотоснимки с изображением популярных объектов инфраструктуры г. Гродно. Учащиеся отрабатывают ответы на типовые вопросы (Что это? Какой это парк/магазин? Какая это улица? Как называется этот торговый центр? Где магазин/банк/аптека? и др.). В результате данной практики студенты учатся ассоциировать русские слова с определенными местами. Дальнейшее изучение предложно-падежной системы и последующая отработка грамматических навыков в комплексе с демонстрацией объектов окружающего пространства способствуют формированию у студентов способности ориентироваться на незнакомой местности.

С увеличением количества усвоенных лексических единиц и грамматических конструкций виртуальная экскурсия может приобретать расширенную форму. Например, при изучении темы «Республика Беларусь» студентам 2 курса Гродненского государственного медицинского университета демонстрируется виртуальный тур по Беларуси, в ходе которого учащиеся знакомятся с основными достопримечательностями страны. На этом этапе студенты уже владеют навыками подробного рассказа о местности, которую они видят, поэтому в качестве домашнего задания предлагается составить монологическое высказывание об увиденном. Как показывает практика, такое высказывание всегда сопровождается личными впечатлениями и эмоциями студентов. Кроме того, можно попросить учащихся подготовить ответные виртуальные экскурсии, в которых они рассказывают о своей родной стране по-русски и отвечают на вопросы преподавателя. Более интересно предлагать такое задание в интернациональной аудитории. В результате студенты будут строить диалог друг с другом, что создаст позитивную мотивацию и сформирует благоприятный психологический климат в группе.

Сегодня использование виртуальных экскурсий при обучении русскому языку как иностранному, по нашему мнению, является достаточно перспективным, поскольку такая форма демонстрации материала способствует успешной интеграции инофонов в новое культурное пространство, а также формирует устойчивую мотивацию к изучению языка, развивает интерес к стране, в которой необходимо жить и получать образование. Кроме того, виртуальные экскурсии позволяют существенно улучшить процесс обучения и преподавания, сделать его более эффективным, интересным и качественным.

Литература:

1. Вайндорф-Сысоева М. Е. Виртуальная образовательная среда как неотъемлемый компонент современной системы образования. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/virtualnaya-obrazovatel'naya-sreda-kak-neotemlemyy-komponent-sovremennoy-sistemy-obrazovaniya/viewer>.

2. Бокатина Ю. И. Интерактивные методы при изучении видовременных форм глагола на начальном этапе обучения русскому языку как иностранному.

URL: <https://mir-nauki.com/PDF/25PDMN221.pdf>.

3. Шумакова А. М., Мохнева Н. В. Использование виртуальных экскурсий как способ социокультурной адаптации иностранных обучающихся в условиях дистанционного обучения. URL:

<http://rep.bsmu.by/bitstream/handle/BSMU/32464/28.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Опришко Н.О.
Харківський національний
автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: nataopryshko21.11@gmail.com

Robert Rodrigues
Texas A&M University-Commerce
Texas, US
e-mail: Robert.Rodriguez@tamuc.edu

ALGORITHM AS AN INTERDISCIPLINARY CONCEPT AND ITS USE IN THE LANGUAGE TRAINING

The concept of algorithm as a set of instructions that describe the order of actions of the performer to achieve the result of solving the problem for a finite number of steps comes from mathematics and is associated with the name of a Persian scientist Al Khorezmi [1]. However, given the interdisciplinary nature of modern science, this term is no longer associated exclusively with algebra, physics or IT, giving it a broader understanding, and the algorithms themselves - a wider, diverse use in other fields of knowledge, including linguodidactics, that is language training. Indeed, if the algorithm, which is actually a system of rules for a certain process performed during a clearly defined time, is implemented in the form of flowcharts, it may well show not only the way of performing a sequence of elementary actions (steps) in the exact sciences, but also successfully and concisely demonstrate certain consistent processes in foreign language teaching. And the most logical use of algorithms in linguodidactics, as we can see it, lies in the process of learning grammar. After all, it is clear in structure, unambiguous in nature grammatical material that is the most similar to a set of formulas and laws of

mathematics or similar subjects. In addition, in our opinion, the stage of initial knowledge consolidation is the period when the use of algorithms is most appropriate: the student has already passed the stage of acquaintance with the grammatical phenomenon, got an idea of its functioning, and now has the opportunity to consolidate this information, but based on simple and effective schemes of work, the final stage of which is grammatically correct expression, as close to live communication as it can be.

It is only natural that the main properties of algorithms, i.e. finiteness, discreteness, certainty, input-output coherency, massiveness (universality), efficiency – can be used to enhance the results of language training. E.g. finiteness (the ability of each algorithm to be completed after a certain finite number of steps) helps to show how a simple grammar issue operates in 3 or 4 finite steps. Discreteness means that the process determined by the algorithm can be divided into separate elementary steps, even if from the beginning it is a long sequence of complex operations. It might be applied in learning complicated grammar topics mastering which involves making a particular number of steps in different algorithms simultaneously. The certainty of the algorithm (i.e. each step of the algorithm is well defined, the actions to be performed must be clearly and unambiguously spelled out for each possible case) ensures that in a difficult grammatical situation the student will be able to make the right choice or make the right decision about the grammar task. Just as in mathematical calculation or when performing certain tasks in physics or computer science, you need to have coherence between the input and the output data when working with grammatical material. A simple and clear algorithm is especially important for students studying English at the initial levels 0 / A1 when the understanding of grammatical constructions of a second language is not yet fully developed, and the desire to rely on knowledge of native grammar is quite strong, although it is usually significantly different from the second language they are studying in terms of sentence construction. Massiveness (or rather universality) is the ability to solve any problem from a number of problems of the same type on any input data, helps to consolidate grammar skills in

a form more understandable and interesting to the student than constant repetition (so-called drilling). Finally, the last main feature of the algorithm – its efficiency – allows using algorithms at the stage of assessment in mastering grammatical material. It should be noted here that the algorithm is effective provided that all its operators are simple enough to execute them accurately over a finite period of time when the student must perform a number of operations in a limited time, using one or more coordinated algorithms.

Thus, despite the strong association with mathematics, physics and IT studies, the use of algorithms can be an effective method of presentation, practice and even assessment of grammatical material at all stages of language training, because it provides an efficient combination of didactic principles, systematic learning of the second language, and at the same time stimulates students' interest.

References:

1. Cormen T. H. Introduction to Algorithms / Thomas H. Cormen, Charles E. Leiserson, Ronald L. Rivest, Clifford Stein. – Vol.3. – MIT Press, 2009. – 1312 p.
2. White K. 5 Algorithms Uniting AI And Foreign Language Learning / Kevin White. – 2020. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <https://becominghuman.ai/5-algorithms-uniting-ai-and-foreign-language-learning-ebe7ba827369>

Оробінська М.В.

к.ф.н., доцент кафедри філології та лінгводидактики

Харківського національного

автомобільно-дорожнього університету

м. Харків, Україна

e-mail: mariaorobinska@gmail.com

ІДІОМАТИЧНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ КРИТЕРІЙ ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Більшість вчених вважає ідіоматичність іноземної мови можливістю використання ідіоматичних одиниць. Вони зосереджуються на шаблонній природі ідіом з точки зору вивчення і викладання другої мови.

Джессіка Г. Бріггс та Сара Ешлі Сміт стверджують, що «використання ідіоматичної мови є економним підходом до передачі сенсу, оскільки готові способи вираження сенсу в мовленнєвих актах, що зазвичай трапляються, заперечують необхідність самогенерації»[1].

Але є й інший підхід до ідіоматичності іноземної мови. Ідіоматичність розглядається як ступінь природності мовлення учня, інстинктивне використання лексичних засобів і граматичних структур, що відповідають структурам носія мови (Pawley and Syder[2], Fillmore et al[3], Beatrice Warren[4, 5]).

Звісно, другий підхід тісно пов'язаний з першим, оскільки природність мовлення часто обумовлена відповідним використанням фразеологізмів, кліше, етикетних форм, усталених фраз тощо.

Це дослідження проводиться в рамках другого підходу. З огляду на нього ключовими поняттями стають природність і сформованість мови.

Щодо ідіоматичності, то природність може протистояти добре сформованості. Сформованість видається абсолютною, як щось фіксоване,

тоді як природність імовірносною [6]. Але в дискурсі ця опозиція нейтралізується.

Джон Сінклер ілюструє тезу такими прикладами[6]:

1) «Я пишу цю статтю, щоб ви її прочитали». Це висловлювання добре сформоване і природне. Це підходить для будь-якої ситуації дискурсу, яка цього вимагає.

2) «Якщо хочеш». Висловлювання неправильно сформоване, але природне. Це порушує правила стандартизованої англійської мови, але, тим не менш, він зазвичай використовується носіями мови і підходить у багатьох ситуаціях дискурсу.

3) З нетерпінням чекайте, щоб плескати вам в очі. Фраза добре сформована, але не природна. Це не спосіб, яким носій мови сформує висловлювання.

4) Забронювати. Це речення неправильно сформоване і неприродне. Здається, це повна нісенітниця.

Отже, ідіоматичність вимагає як правильної сформованості, так і природності. А відсутність природності можна вважати тим же недоліком, що й порушення граматичних правил щодо оволодіння другою мовою.

Очевидно, що правильна сформованість передбачає дотримання граматичних правил, відповідний вибір лексики, використання відповідного стилю тощо. Усі ці компоненти включені в програму курсу класичної мови та важливі частини досягнення володіння другою мовою. Їх часто вивчають і про них говорять.

Основними вимогами до іншомовної лінгвістичної компетенції традиційно є:

- лексична компетенція;
- граматична компетентність;
- семантична компетентність;
- фонологічна компетентність;
- орфографічна компетентність;

- орфоепічна компетентність[7].

Наступне пояснення кінцевої мети навчання можна знайти в загальній європейській системі відліку мов:

«Використання мови, охоплюючи вивчення мови, охоплює дії, які виконують особи, які як особистості та як соціальні агенти розвивають цілий ряд компетенцій, як загальних, так і зокрема комунікативних мовних компетенцій. Вони користуються компетенцією, яка є у їхньому розпорядженні в різних контекстах за різних умов і з різними обмеженнями, щоб брати участь у мовній діяльності, що включає мовні процеси для створення та/або отримання текстів, що стосуються тем у певних областях, активуючи ті стратегії, які здаються найбільш підходящими для виконання завдання, які необхідно виконати. Моніторинг цих дій учасниками призводить до посилення або модифікації їх компетенції»[8].

Вимоги, здається, цілком зрозумілі й відомі. Але інша ситуація, якщо ми говоримо про природність мови. Немає зрозумілих критеріїв і вимог.

Щодо природності, то Мартін Уоррен виділяв 9 специфічних ознак розмови [9]. Наступні характеристики є найважливішими з точки зору досягнення ідіоматичності другої мови.

1) Кілька джерел. Природність дискурсу не може виходити з одного джерела. Важливими складовими природності є наявність кількох учасників і занурення в ситуацію.

2) Узгодженість дискурсу. Це включає використання відповідної інтонації, вирівнювання дій, мову про мову та зворотний зв'язок. Усі ці екстралінгвістичні фактори впливають на природність мовлення і досягаються переважно мовними засобами. Вони специфічні для кожної мови, яка викладається як друга мова або *lingua franca*.

3) Мова як діяння. Дослідження Мартіна Уоррена також показало, що існує перевага інтерактивної мови над транзакційною» [9]. Таким чином, ще одна річ, що забезпечує природність мовлення, — це розуміння учасниками «мовної гри», в яку вони охоплені.

4) Співпраця. Нофсінгер стверджує, що «повсякденна розмова – це величезний подвиг координації!»[10]. Співпраця та координація не завжди досягаються інстинктивно. Носії мови використовують специфічні засоби та позначену лексику для досягнення взаєморозуміння та співпраці. Відсутність природності заважає виконувати розмовні завдання.

5) Розгортання. Стверджується, що «розгортаючий характер розмови є продуктом послідовного впорядкування висловлювань мовця» [9]. Фраза виникає не ізольовано чи випадково. Вони виникають у зв'язку з мовою та соціальними нормами і мають бути сформовані у спосіб, який найбільше підходить для конкретної ситуації.

6) Відкритість. Кожен учасник дискурсу вносить свою індивідуалістичну відповідь, яку неможливо передбачити збоку. Але природна реакція вимагає вільного володіння та володіння мовою, які можуть бути досягнуті в конкретній мовній практиці.

7) Неявність. Очевидно, що одна частина розмови завжди є явною, а інша – неявною. Жоден учасник дискурсу не пояснить більше, ніж вимагає ситуація. У зв'язку з цим досягнення ідіоматичності другої мови вимагає не лише розуміння екстралінгвістичних підказок, а й активної участі в дискурсній ситуації щодо її нез'ясовності.

Отже, ідіоматичність другої мови передбачає природність і сформованість мови.

Література

1. Idiomaticity in English as a Lingua Franca Iranian Journal of Language Teaching Research. 27-44.
2. Pawley, A. and Syder, F. (1983) "Two puzzles for linguistic theory: nativelike selection and nativelike fluency" in Richards, J. C. and Schmidt, R. W. (eds.) Language and Communication 7. 1: 191-226. London: Longman.
3. Fillmore, C , Kay, P. and O'Connor M.C. (1988) "Regularity and idiomaticity in grammatical constructions: the case of let alone", Language 64:501-538.

4. Erman, B. and Warren, B. (2000) "The idiom principle and the open choice principle", *Text* 20, 1:29-62.
5. Warren, Beatrice. (2005). A Model of Idiomaticity. *Nordic Journal of English Studies*. 4. 35-54.
6. Sinclair, John. (2008). *Naturalness in Language*. Ilha do Desterro. 2.
7. Council of Europe Publishing. (2020). *Common European Framework of Reference for languages learning, teaching, assessment; Companion Volume*.
8. Council of Europe Publishing. (2018). *Common European Framework of Reference for languages learning, teaching, assessment; Companion Volume*.
9. Warren, Martin (2006). *Features of Naturalness in Conversation*. ISBN 9789027253958.
10. Nofsinger, R.E., 1991. *Everyday Conversation*. Newbury Park: Sage Publications.

Панченко О.І.

Дніпровський національний університет

імені Олесь Гончара

м. Дніпро, Україна

e-mail: epanchenko2017@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕННИХ ТЕКСТІВ В ІНТЕРНЕТІ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Пісня – один із перших, а то й перший жанр творчості людини. За тисячоліття свого існування вона невпізнанно змінилася як у плані форми, і у плані змісту. Незмінним залишилося лише призначення пісні для висловлювання почуттів людини. Звернення до емоцій людини може відігравати важливу роль під час проведення практичних занять із сучасної української мови як іноземної.

Пісня є таким своєрідним феноменом, який стає об'єктом вивчення не тільки в лінгвістиці, а й музикознавстві, психології, когнітивістиці та інших науках. А. М. Полежаєва вважає, що «для лінгвіста пісенний текст цікавий насамперед тим, що він здатний максимально швидко відображати процеси, що відбуваються в мові, і особливо сильно впливати на носія цієї мови, формувати її мовну культуру» [2, с. 6].

Ю. Є. Плотницький досліджує англійський пісенний дискурс, звертаючи увагу на його роль у поширенні англійської мови у світі, при цьому цікаво те, що молодь багатьох країн частіше знайома з англомовними (в основному англійськими та американськими виконавцями), ніж з вітчизняними. Безперечно, англомовний пісенний дискурс є потужним засобом пропаганди англійської мови, англійської та американської культури з властивими їм цінностями та ідеалами.

Слід зазначити важливу роль Інтернету у стимулюванні інтересу до пісенного дискурсу, тому що в Інтернеті можна знайти текст пісні практично будь-якого виконавця. Глобальний характер поширення текстів англомовного пісенного

дискурсу не може не накладати певний відбиток на ці тексти, головним чином у плані їх спрощення: текст пісні не повинен містити складних граматичних явищ, реалій та ідіом, які можуть виявитися незрозумілими аудиторії, для якої англійська не є рідною мовою [1].

Сказане вище справедливо і стосовно використання української пісні на занятті з української мови як іноземної. Наш досвід показав дуже вдале використання українського варіанта пісні “Despacito”, в українському варіанті – «Десь по світу» [https://www.youtube.com/watch?v=z0MZD29r_QQ&ab_channel=%D0%A0]. Мелодія пісні легко впізнавана у всьому світі, текст пісні одночасно дає інформацію про Україну, насичений простою, зрозумілою та вживаною лексикою, візуальний ряд разом із музикою створює емоційне піднесення у слухача та налаштовує його на активне заняття.

Література

- 1.Плотницький Ю. Е. Лингвостилистические и лингвокультурные характеристики англоязычного песенного дискурса : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Самара, 2005. 183 с.
- 2.Полежаева А. Н. Проблемы современного песенного текста: лингвоэкологический аспект : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык». Иваново, 2011. 213 с.

Пономаренко Л. В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна
e-mail: liudmyla.ponomarenko@nure.ua

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

У сучасних умовах важливе значення мають питання якісної професійної підготовки фахівців для зарубіжних країн. Державна політика України у галузі вищої освіти ґрунтується на засадах міжнародної інтеграції країни в європейський та світовий освітній простір [3]. Навчання іноземних громадян має враховувати пріоритетні напрями, постійне підвищення якості освіти, удосконалення змісту та форм організації навчально-виховного процесу [6]. У зв'язку з цим залишається актуальним питання підвищення якості професійної підготовки іноземців у вищих навчальних закладах України.

У системі професійної підготовки відділення довузівської підготовки являють собою початковий етап, який має свої особливості і свою специфіку. Для іноземних слухачів українська мова є не лише навчальним предметом, а й засобом здобуття професійної освіти. Тому взаємопов'язане навчання видів мовленнєвої діяльності, навчання наукового стилю мовлення є одним із головних завдань на початковому етапі.

У процесі навчання української мови як іноземної слухачі зустрічаються з низкою труднощів, пов'язаних зі специфікою наукового стилю мовлення, який відрізняється від мови повсякденного спілкування.

Питанням навчання іноземців наукового стилю мовлення, мові спеціальності присвячені роботи багатьох дослідників. Психологічні аспекти мовної та професійної підготовки вивчали А. А. Леонтьєв, Є. І. Пассов, Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн та ін. Питаннями навчання наукового стилю мовлення займалися О. Д. Митрофанова, К. І. Мотіна, Л. П. Клобукова, Т. М. Балихіна, Н. А. Метс та ін. [4, 5, 7]. Підвищений інтерес до вивчення мови у професійних цілях та ранньої спеціалізації у викладанні розглядали у своїх роботах Н. С. Валгіна, В. А. Степаненко, А. М. Щукін та ін.

Великий внесок у розробку теоретичних положень викладання мови спеціальності наукового стилю мовлення іноземцям на початковому етапі зробили харківські викладачі-практики Е. В. Вітковська, І. Ф. Виноградова, В. І. Груцяк, В. Г. Меліхов, С. В. Варава та ін. [2].

Аналіз науково-методичної літератури та практики викладання показує, що сучасний етап методики викладання іноземної мови у технічних вишах характеризується підвищенням вимог до професійної спрямованості навчання. Тому необхідно розглянути деякі особливості викладання наукового стилю мовлення іноземним слухачам на етапі довузівської підготовки з урахуванням сучасних педагогічних технологій.

Однією з таких технологій є інтегрований підхід до організації занять з іноземної мови. У «Новому словнику методичних термінів та понять» інтегрований підхід визначається як «підхід до навчання, який втілюється в органічному поєднанні свідомих та підсвідомих компонентів структури навчання. При інтегрованому підході домінує наступна спрямованість навчального процесу – від засвоєння знань про аспекти системи мови до мовленнєвих автоматизмів або паралельне оволодіння знаннями і мовленнєвими автоматизмами з деяким попередженням останніх» [1; 80]. Тут же дається таке визначення інтегрованого уроку: «Урок з іноземної мови, який будується на паралельному вивченні мови та іншої дисципліни (історії, літератури, економіки)» [1; 81]. Дані визначення тісно пов'язані з навчанням

іноземних слухачів мови у всіх її аспектах та з навчанням мови спеціальності, зокрема.

Ідеї інтегрування зустрічаються у працях педагогів-класиків (Я. А. Коменський, Й. Герbart, Д. Локк, Й. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинський); у роботах сучасних дидактів (С. П. Баранов, В. С. Безрукова, М. О. Данилов, В. М. Максимова та ін.); психологів (Л. С. Виготський, П. Я. Гальперін, С. Л. Рубінштейн, Н. Ф. Талізїна та ін.); методистів (Ю. М. Колягін, В. П. Косирєв, С. Т. Швецов та ін.). Методичні та теоретичні основи інтегрованого навчання представлені в роботах І. В. Абакумової, В. С. Безрукової, Ю. І. Дїк, В. Т. Фоменко та ін. Не можна не погодитися з автором О. Ю. Сухаревською, яка зазначає, що всяке навчання є інтегрованим у формі стихійної чи керованої інтеграції. У формі керованої інтеграції інтегроване навчання сприяє формуванню уявлень про цілісність та різноманїтність світу та місця людини в ньому; розвитку знань, умінь та навичок, які необхідні для створення цієї цілісності у смислових новоутвореннях у суб'єктів навчання [9]. Слідом за В. Т. Фоменко О. Ю. Сухаревська виділяє три рівні педагогічної інтеграції відповідно до структури змісту освіти:

1) внутрішньопредметна – інтеграція понять, знань, умінь тощо усередині окремих навчальних предметів;

2) міжпредметна інтеграція – синтез фактів, понять, принципів тощо двох та більше дисциплїн;

3) транспредметна інтеграція – синтез компонентів основного та додаткового змісту освіти, де основою взаємодії можуть стати різні цінності та сфери життєдіяльності [9].

Інтеграція є однією з умов навчання, у якому відбувається засвоєння іноземної мови та тих предметів, які вивчаються у взаємозв'язку з мовою. Інтегроване навчання іноземної мови обумовлено різноманїтними педагогічними, психологічними та методичними факторами. Заняття з

української мови як іноземної повинні мати велику міру інтеграції з матеріалом основних предметів.

Завдання інтегрованого підходу до навчання іноземців українській мові на довузівському етапі передбачає навчання комунікативної компетенції не лише у соціально-побутовій та соціально-культурній сферах, а й комунікативній компетенції у професійній сфері. Тому з перших тижнів навчання розпочинається робота над науковим стилем мовлення. Науковий стиль мовлення ділиться на три підстили: гуманітарний, технічний і природничий. Кожен із підстилів має свою специфіку. Це пов'язано з профільними предметами, з вивченням спеціальної термінології, певних мовних конструкцій. При оформленні висловлювання іноземні слухачі стикаються з труднощами, пов'язаними з необхідністю оформити текст відповідно до норм української літературної мови та особливостей наукового стилю мовлення. Необхідно знати специфічні риси наукового мовлення, різні прийоми оформлення та з'єднання частин тексту, способи формулювання висловлювань. Також необхідно познайомити слухачів з особливостями способів викладу тексту (опис, оповідання, міркування).

Зміст наукового стилю мовлення включає також формування та розвиток мовленнєвих навичок і умінь для спілкування в навчально-науковій сфері; оволодіння необхідними мовними засобами; засвоєння певного мінімуму основної інформації змістовного характеру.

Науковий стиль мовлення має свої лексичні, граматичні засоби, а також особливості побудови речень. Мовні особливості наукового стилю забезпечують логічність, точність, об'єктивність та доказовість викладу. Організація навчання має забезпечувати взаємопов'язане навчання всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма), а також навчання лексиці, граматики в обсязі програми навчання. Спеціально організована система вправ та навчального матеріалу повинна бути спрямована на оволодіння прийменниково-відмінковою системою, видо-часовою системою мови, на правильне використання синтаксичних

конструкцій, на формування навичок та умінь правильного граматичного оформлення висловлювання, його логічності, послідовності та зв'язності.

Узагальнюючи сказане, можна дійти висновку, що навчання наукового стилю мовлення іноземних слухачів на довузівському етапі навчання є спеціально організованим процесом, при якому цілі, зміст, форми, методи та засоби навчання спрямовані на оволодіння майбутньою спеціальністю. При цьому слухачі опановують професійно-комунікативні вміння та навички.

Таким чином, на прикладі навчання наукового стилю мовлення іноземних слухачів ми бачимо, що організація занять з української мови як іноземної має інтегрований характер. І при організації занять слід враховувати, що інтегроване навчання має обов'язково включати три аспекти: предметно-змістовний, мовний і комунікативний [8]. Застосування предметно-інтегрованого підходу дозволяє об'єднати теоретичну (мовну) та практичну (предметну) частини навчання, зробити процес навчання більш гнучким та ефективним.

Література:

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Варава С. В. К истории вопроса об учете специальности при обучении иностранных студентов РКИ // Русский язык и литература в школе и в вузе: проблемы изучения и преподавания: [сб. науч.тр.]. – Горловка: Изд-во ГГПИИЯ, 2012. – С. 61-68.
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Клобукова Л. П. Обучение языку специальности. – М., 1987. – 81 с.
5. Митрофанова О. Д. Научный стиль речи: проблемы обучения: методическое пособие. – М., 1976. – 199 с.
6. Модернізація вищої освіти в Україні і Болонський процес [Електронний ресурс]: матеріали до першої лекції / уклад.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш,

К. М. Левківський, Ю. В. Сухарників; відп. ред. М. Ф. Степко. – К.: МОНУ, 2004, – 24с. – Режим доступу: http://library.zntu.edu.ua/Bolon_process/modern_v_osvitu.pdf.

7. Мотина Е. И. Язык и специальность: лингвометодические основы обучения русскому языку студентов-нефилологов / Е. И. Мотина. – 2-е изд., испр. – М.: Рус. яз., 1988. – 176 с.

8. Сергеева Е. С. Использование интегрированного обучения при обучении иностранным языкам [Электронный ресурс] – Режим доступу: <https://nsportal.ru/shkola/inostrannye-yazyki/library/2014/01/01/ispolzovanie-integrirovannogo-obucheniya-pri-obuchenii>.

9. Сухаревская Е. Ю. Интеграция содержания начального образования как предмет освоения учителями в системе повышения квалификации: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук [Электронный ресурс] / Е. Ю. Сухаревская – Ростов-на-Дону, 2006. – 28 с. – Режим доступу: <https://new-disser.ru/avtoreferats/01002901255.pdf>.

Радюк Е.В.

Гродненский государственный медицинский университет

г. Гродно, Беларусь

e-mail: elenaradziuk@mail.ru

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ: ПЛЮСЫ И МИНУСЫ

Благодаря интенсивному развитию информационных технологий, дистанционная форма обучения давно пользуется большим успехом в образовательной среде.

Дистанционная технология обучения (образовательного процесса) на современном этапе – это совокупность методов и средств обучения и администрирования учебных процедур, обеспечивающих проведение учебного процесса на расстоянии на основе использования современных информационных и телекоммуникационных технологий [1].

Под дистанционным обучением понимают взаимодействие обучающегося и обучающего между собой на расстоянии, отражающее все присущие учебному процессу компоненты (цели, содержание, методы, организационные формы, средства обучения) и реализуемое специфическими средствами Интернет-технологий или другими средствами, предусматривающими интерактивность [2].

Дистанционное образование открывает большие возможности как для педагога, так и для учащегося. Такие как:

- проходить обучение независимо от возраста, профессии и статуса (школьникам, студентам, иностранным гражданам, людям с ограниченными возможностями);
- получение дополнительного образования;
- получение образования независимо от места жительства.

Однако, данный вид обучения имеет свои достоинства и недостатки.

Плюсы дистанционной формы обучения:

- отсутствие необходимости ежедневно посещать учебное заведение, что особенно актуально в условиях пандемии коронавируса COVID-19, в то же время непрерывность учебного процесса сохраняется;

- нестандартная модель обучения в новой учебно-познавательной сетевой среде с использованием новейших перспективных информационных и телекоммуникационных технологий (видеоматериалы, презентации, компьютерная графика, аудиозаписи, электронные словари, видеоконференции, различные образовательные платформы и др.);

Примером образовательной платформы является Moodle – система управления обучением студентов. Она ориентирована на организацию взаимодействия между педагогом и студентом и содержит в себе модули, которые позволяют создавать образовательные ресурсы, а также давать объективную оценку деятельности учащегося [3]. С помощью данной платформы, информация может быть представлена в виде теоретического материала (лексика, грамматика, художественные и научные тексты) и практического материала (видеоуроки, презентации, лексико-грамматические тесты, аудиофайлы, задания для самостоятельной работы и т.д.).

- возможность обучаться самостоятельно в удобное время, в максимально комфортном темпе, в удобном месте, по индивидуальному графику;

- предоставляет широкий доступ к обширным онлайн-библиотекам, ко всей необходимой литературе и учебным материалам;

- повышает качество процесса обучения за счет реализации возможностей современных технологий (визуальная информация может презентоваться более красочно и динамично);

- формирует умение самостоятельно осуществлять поиск, отбор и обработку необходимой информации (работа с электронными учебно-методическими комплексами, электронными дидактическими материалами, энциклопедиями, справочниками и др.);

- активизирует творческую и познавательную деятельность учащихся (подготовка различных проектов, презентаций, рефератов и др.);
- развивает коммуникативные способности (участие в online-конференциях, online-семинарах, выступление с проектами, презентациями, общение в чатах и др.);
- значительно сокращает у обучающихся стрессовые факторы, благодаря оценке результатов усвоенного материала «удалённо»);
- формирует и развивает информационную грамотность и культуру;
- развивает умение в прогнозировании результатов самостоятельной деятельности, принятии правильных решений);
- развивает мышление (наглядно-образное, творческое, наглядно-действенное, креативное);
- эстетическое воспитание (благодаря использованию возможностей мультимедийного оборудования, компьютерной графики др.);
- позволяет преподавателю использовать в большей мере индивидуальный подход к каждому студенту.

Однако, несмотря на возможность широкого использования в учебном процессе средств информационных и коммуникативных технологий, дистанционная форма обучения, наряду с достоинствами, имеет ряд существенных недостатков.

Минусы дистанционной формы обучения:

- резкое увеличение нагрузки как на преподавателей, так и на учащихся. Это послужило причиной роста различных психолого-педагогических проблем:
- быстрая утомляемость, трудности с концентрацией внимания и самоконтролем;
- снижение у обучающихся мотивации к обучению. Многим учащимся важно наличие «духа соперничества», что присуще в большей степени аудиторным занятиям;

– усугубление проблем у обучающихся с самоорганизацией, по причине снижения или невозможности контроля со стороны преподавателя;

– снижение развития самостоятельного мышления, поскольку появляется больше возможностей для дублирования («списывания») письменных работ;

– нерегулярное или несвоевременное выполнение заданий различного характера;

– возникновение трудностей с передачей и получением практических навыков;

– преподавателю трудно контролировать внимание всей группы при проведении online-занятий;

– преподавателю не всегда легко дать правильную оценку знаниям учащегося, особенно во время online-экзаменов. При дистанционном обучении критерии оценки обучающихся должны отличаться от стандартных.

– резкое сокращение количества «живого» общения учащихся между собой и преподавателем. Для успешной практики разговорной речи необходимо постоянное социальное взаимодействие. Особенно это актуально при обучении языкам. При дистанционном обучении коммуникативная компетентность развивается намного медленнее, чем во время аудиторных занятий.

Во время проведения online-занятий часто возникают проблемы технического характера:

– недостаточная оснащённость необходимыми техническими средствами рабочих мест преподавателей и студентов;

– низкая скорость интернета;

– плохая аудио или видеосвязь;

– проблемы, связанные с техническим оборудованием;

– перегруженность образовательных платформ из-за большого количества участников одновременно;

– недостаточная техническая грамотность как преподавателей, так и обучающихся.

Из вышесказанного следует вывод: дистанционная форма обучения, несмотря на ряд имеющихся недостатков, – эффективное и перспективное дополнение к традиционной форме обучения, особенно в период вынужденной изоляции. Данный вид получения образования открывает широкие возможности, как для педагога, так и для обучаемого и имеет ряд существенных достоинств.

Необходимо искать пути решения проблем, возникающих при дистанционной форме обучения.

Научные исследования системы дистанционного обучения должны проводиться постоянно, для того, чтобы она была работоспособна, проста, доступна, имела междисциплинарную интеграцию, могла объединять теоретическое обучение с практическими и соответствовала требованиям подготовки квалифицированных специалистов [4].

Совершенствование учебных программ, создание электронных учебников, пособий, появление и использование новых форм, средств и методов обучения, совершенствование системы контроля и мотивации – основные направления, которые приведут к повышению качества дистанционного обучения [5].

Литература:

1. Дистанционные технологии обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://studopedia.ru/3_111316_ponyatie-multimedia.html. – Дата доступа: 01.02.2022.
2. Возможности использования дистанционной формы обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://infourok.ru/vozmozhnosti-ispolzovaniya-distancionnoy-formi-obucheniya-1507736.html>. – Дата доступа: 01.02.2022.
3. Платформы для организации электронного обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

https://studbooks.net/2090978/informatika/platformy_organizatsii_elektronnogo_obucheniya. – Дата доступа: 03.02.2022.

4. Дистанционное обучение: состояние и перспективы развития дистанционного обучения в Республике Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0a65625b3bd69b5c53a88421216c36_3.html. – Дата доступа: 04.02.2022.
5. Создание электронных учебных пособий как элемент цифровизации образования в условиях дистанционного обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/sozdanie-elektronnyh-uchebnyh-posobiy-kak-komponent-tsifrovizatsii-obrazovaniya-v-usloviyah-distantsionnogo-obucheniya/viewer>. – Дата доступа: 04.02.2022.

*Савицька Т.В.,
Полтавський державний медичний університет
м. Полтава, вул. Шевченка, 23
e-mail: savitskatv@gmail.com*

ЕЛЕМЕНТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОВОКАЦІЇ, ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОКОМУНІКАНТА

Розширення українських освітніх послуг на міжнародному ринку вимагає впровадження сучасних організаційних і методичних підходів до навчання іноземних студентів, зокрема на доуніверситетському етапі; формування у них комунікативної компетенції на рівні, що забезпечує засвоєння навчальних дисциплін у подальшому навчанні задля підготовки конкурентоздатних іноземних фахівців за світовими стандартами.

Розвиток інноваційних технологій, збільшення обсягу інформації в навчальній діяльності зробили значущим особистісно зорієнтований підхід до формування мовленнєвих умінь. Інокомунікант повинен сприймати на слух інформацію, що міститься в монологічному висловлюванні: тему, основну ідею, головну й додаткову інформацію кожної змістової частини повідомлення з достатньою повнотою, глибиною, точністю. Ураховуючи специфіку мовної освіти іноземних студентів ЗВО, важливо сформувати уміння, які дадуть змогу іноземцям опановуючи українську мову, адаптуватися в новому соціокультурному середовищі та успішно продовжити навчання на основних курсах закладу вищої освіти.

На сьогодні є важливим не стільки володіння певною сумою теоретичних знань та практичних навичок стосовно своєї майбутньої спеціальності, скільки мобільність, наявність критичного та творчого мислення, вміння генерувати нестандартні ідеї, відстоювати свою точку зору, бачити ширше й глибше, всебічно розглядаючи проблему. Ці якості

формується й накопичуються у студентів шляхом взаємодії з викладачами через педагогічні технології розвитку особистості студента й засвоєння ними професійних знань, умінь, навичок.

Кожного року після проведення аналізу рівня знань, умінь здобувачів, на жаль, спостерігається зниження їхнього рівня підготовки. У більшості інокомунікантів відсутнє серйозне ставлення до навчання, бажання самостійно наполегливо отримувати знання. Крім цього, виявляються недоліки їхньої пізнавальної діяльності, мотивації до навчання, невпевненість у власних силах, байдужість до результатів свого навчання. Бажання зміни ситуації потребує впровадження нестандартних методів навчання, особливо під час проведення теоретичних і практичних занять з мови на початковому етапі.

Найбільш слабким місцем традиційного навчання є пасивність студентів за високої односторонньої активності викладача. Сучасному слухачеві замало стандартних навчальних засобів та методів. Тому останнім часом з'явилися нові види подачі матеріалу з метою активізації роботи слухачів на занятті, аби викликати у них зацікавленість. Одним з них є провокативне навчання, яке, на нашу думку, має великий потенціал у досягненні нашої мети.

Провокація загалом є одним із цікавих методів впливу на людину. Вдала провокація може спонукати до встановлення світового рекорду, виникнення творчого ентузіазму, бажання взяття нових висот, а може – скоїти протиправні дії. У механізмі провокації поєднані дві складові: мотиваційна – гра на потребах об'єкта провокації й емоційна – напруження атмосфери, вплив на емоції людини.

Аналіз визначень і підходів до поняття «провокація» за різними словниками дозволяє окреслити два чітких напрямки в дослідженні цього явища.

Перший розглядає «провокацію» як виключно негативне явище, покликане збурювати, навмисне прихований агресивний вплив на об'єкт з метою провокації, конфлікту, скандалу, нападу, насилля, сутичок,

протистояння. У цьому випадку метою провокації є досягнення переваги за рахунок певного об'єкта без його згоди, нанесення йому збитків шляхом прихованої маніпуляції.

Другий напрямок розглядає поняття «провокація» ширше й у позитивному плані, як спонукання, запрошення, поштовх, стимул, мотив до дії. За такого підходу, «провокація» слугує стимулятором розвитку, мотивацією до змін, удосконалень. Саме конструктивний розвиваючий потенціал «провокації» широко використовується в різних царинах.

Будь-яка інновація полягає в організації провокації. Суб'єкт провокації (викладач) діє на студентів, аби викликати у них певну реакцію у нестандартній ситуації, на протидію загальноприйнятим нормам поведінки.

Аби здійснити це, провокатору необхідно володіти надлишковою полемічною, емоційною або маніпулятивною енергетикою. Суб'єкт транслює її своєму адресату, який, відповідно, набуває стан надлишкової активності. Так провокатор стає ферментом комунікативного й творчого процесу, стимулюючи власну, й опонентську інтелектуальну, емоційну, полемічну активність. Серед форм провокативності науковці виділяють наступні:

- власний приклад зі спонуканням до його наслідування;
- сміх (направлений зовні або на себе);
- відсутність впливу, мовчання, мовчазний докір, несхвалення;
- надлишок / нестача сенсу (абсурд, нерозуміння);
- агресія;
- відкритість (відвертість).

У позитивному значенні провокація – засіб самопізнання й розвитку особистості. Використання таких засобів на заняттях з української мови як іноземної є спонуканням інокомуніканта до саморозвитку та самовдосконалення. Провокація запускає механізм незгоди, мовного супротиву, що уможливорює жваву дискусію, допомагає іноземним студентам увійти в активний діалог. З'являється прагнення висловити свою згоду чи

незгоду з провокаційним твердженням, ділитися своїми ідеями з учасниками навчального процесу.

Педагогічна провокація – це один з ефективних методів, що полягає у створенні педагогом ситуацій, які провокували б зіткнення інтересів, потреб студента; виникнення певної проблеми, яку не можна ігнорувати. Традиційно провокація відбувається за схемою: уточнення проблеми; визначення суті конфлікту; момент власної оцінки; пошук можливих рішень спільно з викладачем; аналіз зробленого вибору.

Зазначимо, що педагогічна провокація виявляється не у створенні спеціально конфліктної ситуації, а у правильному педагогічному використанні ситуацій у виховних, організаційних цілях.

Подібні ситуації постійно виникають у групі, проте більшість педагогів намагаються зачекати, приховати й у будь-який спосіб ліквідувати проблему. Педагогічна провокація навмисне її піднімає, надаючи студентам можливість опанувати способи залагодження конфлікту, знайти можливі шляхи розв'язання проблеми.

У навчальному процесі йдеться саме про ініціацію творчої активності студента, пошуку нестандартної відповіді на поставлене питання, а у просторі мовних дисциплін це, безумовно, спонукання до активізації та збагачення комунікативних засобів студентів.

Використання методу провокації викладачами доуніверситетського етапу на сьогодні виправдане й спрямоване на швидше отримання фідбеку, посилення мотивації до вивчення української мови. Провокація допомагає вирішити питання міжособистісної взаємодії «викладач – студент», «студент – студент», встановити довірчі стосунки у групі, налагодити співпрацю, виховати принциповість, послідовність, і в той же час, дуалізм і толерантність.

Шарко М.І. виділяє наступні ознаки навчальної провокації:

- цілеспрямованість та активізація розумової та мовної діяльності учня (при цьому ціль не обов'язково має бути виражена експліцитно);

- прогнозування емоційної реакції та наступної вербальної поведінки студента, готовність скоректувати й направити його у потрібне русло;
- стимулювання самовизначення та саморозвитку особистості;
- спонукання до пошуку нового, нестандартного рішення або до відстоювання власної позиції [6, с. 87].

Термін впровадження елементів провокації в навчальний процес визначає викладач, який гарно знає рівень готовності інокомунікантів до повноцінної та адекватної реакції на виклик. Провокативні техніки ефективні у процесі навчання, для підвищення ефективності педагогічного процесу. Тож важливо, щоб провокація спонукала до творчої активності й не створювала негативних переживань, деструктивної поведінки студентів.

Науковцями пропонується низка методів та прийомів навчальної провокації. Це може бути лекція зі свідомо хибним послугою, який треба знайти, а потім обґрунтувати доцільність або, навпаки, недоцільність його використання; завдання «знайди помилку», де слухачам пропонують знайти помилку в низці граматичних, семантичних, стилістичних завдань. Також пропонують прийом «вибір», суть якого полягає в неоднозначному питанні, яке не має чіткої відповіді й спонукає студентів до обговорення цього моменту у формі дискусії. Прийом «дуель» поділяє слухачів на дві команди, кожна з яких надає низку питань протилежній стороні з приводу певної теми або ситуації спілкування. [5, с. 160].

Таким чином, ми бачимо, що елементи провокативного навчання містять у собі значний потенціал для становлення й формування комунікативної компетенції студентів і передумови для творчого розвитку особистості студента.

Використання елементів провокації викладачами доуніверситетського етапу навчально-наукового центру починається з моменту вивчення перших граматичних норм у вправах: «Знайди й виправ свою помилку», «Знайди й виправ помилку сусіда», «Стань викладачем на 10 хвилин». Пропонуючи такі

завдання на початковому етапі, викладач готує студентів до активної, дружньої, роботи на занятті, уважно спостерігаючи за реакцією кожного на спільні дії, на розвиток партнерських взаємин.

Спочатку викладач навмисно припускається помилки на дошці, попереджає про це слухачів і пропонує знайти помилку. Це стимулює всіх бути уважними, віднайти й виправити помилку, пояснити причину її виникнення. Така робота навчає аналізувати мовний зразок, задає алгоритм виконання майбутнього завдання, ілюструє результат, підвищуючи якість засвоєння знань.

Працюючи надалі з текстами для навчанням усного переказу, доцільно використовувати вправи: «Визначте хибне чи істинне твердження», «Поясніть й аргументуйте свій вибір», «Доведіть істинність ваших тверджень», «Змініть закінчення розповіді», «Перекажіть текст від імені одного з героїв розповіді».

Завдання такого типу часто є викликом для початківців, та незамінним елементом навчання іноземної мови. Уміння передавати інформацію від третьої особи – це певний показник степені засвоєння мови. Звичайно, для викладача в процесі навчання інокомунікантів української мови важливо враховувати особливості їхньої пам'яті, уваги, спостережливості, уяви, характеру. Для певної кількості слухачів ці вправи складні. На дошці викладач може запропонувати опорний матеріал для побудови власного висловлювання. Опитування доцільно починати з більш здібних студентів. Слухаючи їхні відповіді, спостерігаючи підтримку викладача, студенти долають невпевненість, починають долучаються до роботи, беруть у ній посильну участь, формують власні висловлювання.

Справжня перемога, коли студенти, подолавши страх помилитися, чи сказати щось некоректне, приєднуються до живої дискусії українською, висловлюють свою думку, аргументуючи її прикладами. Це називають подоланням внутрішніх бар'єрів. Часто побудова першого вдалого самостійного абстрактного висловлювання знімає труднощі в подальшому.

Наступним елементом провокації є робота з провокативним твердженням, яка має на меті вивести студентів на дискусію з особливо цікавих тем. М.Б.Захарова пропонує в якості пускового механізму для початку обговорення провокативні теми, наприклад: «Вживання алкоголю є корисним для здоров'я», «Сон – шкідлива звичка сучасної людини», «Любов припускає зраду» тощо [1].

Викладач двічі читає провокативний вислів та його аргументацію, дає 5-10 хвилин на підготовку власного висловлювання, за бажанням складається план виступу. У власне виступі студенти починають або чемно, спростовувати твердження викладача, вербалізуючого нестандартне ставлення до тієї чи іншої проблеми, або охоче погоджується з тим, що й самі вважали правильним, та не наважувалися зізнатися в цьому. І тут важлива аргументація власної позиції. Слухаючи студентів, викладач фіксує на дошці ключові «за» й «проти», названі студентами. Коли знімаються труднощі, студентами швидко засвоюється актуальна лексика, закріплюються навички говоріння. Вони беруть участь у полілозі без остраху помилитися, стають більш активними розкутими, запам'ятовують корисні мовні кліше, вчаться аналізувати й робити висновки.

Все вищесказане доводить необхідність використання елементів провокативного навчання, які містять значний потенціал для становлення й формування комунікативної компетентності іноземних студентів. Провокативні методи навчання потрібні у проведенні більшості сучасних занять у ЗВО. На сьогодні організація навчального процесу в Україні поєднує елементи кількох систем освіти, а саме: відповідно до міжнародної практики іноземні студенти включаються в загальний навчальний процес, практично з усіх предметів відвідуючи заняття нарівні з українськими студентами, навчаючись за планами повного або включеного навчання. Виходячи з цього, інокомунікант має бути готовим до випробувань. Елементи педагогічної провокації дозволяють трансформувати пасивну передачу теоретичного матеріалу в цікаву дискусію, створюють серйозні передумови для становлення

самореалізації, самовизначення та творчого розвитку особистості студента й підготувати до навчання на основних курсах закладу вищої освіти.

Література:

1. Захарова М.Б. Приемы провокации на уроке русского языка как иностранного. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.eduneo.ru/priemy-provokacii-na-uroke-russkogo-yazyka-kak-inostrannogo/>.
2. Зимняя И.А. Учебная деятельность – специфический вид деятельности //Эксперимент и инновации в школе. 2010. – №1. – С.40-517. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/search?q>
3. Малафійк І. В. Дидактика : навч. пос. / Іван Васильович Малафійк. – К. : Кондор, 2009. – 406 с.
4. Ситковська М.І. Засоби провокативного навчання як інструмент активізації мовної діяльності іноземних громадян. Матеріали Міжнародного науково-практичного семінару «Інновації та традиції у мовній підготовці студентів» / М.І Ситковська. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. – 219 с.
5. Шарко М.И. Провокативные приемы в обучении студентов и условия их применения. Вестник Красноярского государственного педагогического университета им. В.П. Астафьева., 2020. – № 2 (52). – С. 85–93.

Сенько А.В.
Гродненский государственный
медицинский университет
г. Гродно, Беларусь
e-mail: jaloo@tut.by

ЗНАЧЕНИЕ ИНТЕГРИРОВАННЫХ ЗАНЯТИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ.

Современная система обучения русскому языку как иностранному направлена на формирование коммуникативных умений и навыков с целостным представлением культурологических аспектов страны, в условиях которой живут и учатся студенты, с пониманием связей явлений и некоторых экономических, политических, культурных процессов, представляющих данную языковую среду. Недостаточность знаний традиций, уместности использования тех или иных речевых конструкций становится причиной частых ошибок, неловких ситуаций, в которые попадают студенты. Таким образом, самостоятельность, изолированность дисциплин, их слабая связь друг с другом порождают серьезные трудности в формировании у учащихся целостной картины страны, препятствуют органичному восприятию культуры.

Потребность в проведении интегрированных уроков объясняется целым рядом причин.

Во-первых, окружающая действительность, познается студентами в своем многообразии и единстве.

Во-вторых, форма проведения интегрированных уроков нестандартна, интересна. Использование различных видов работы в течение урока

поддерживает внимание учащихся на высоком уровне, что позволяет говорить о достаточной эффективности уроков. Такие занятия снимают утомленность, перенапряжение учащихся за счет переключения на разнообразные виды деятельности, резко повышают познавательный интерес. [1]

Необходимо также интегрировать методики обучения различных дисциплин. Например, следует использовать такие педагогические технологии, как метод проектов, ролевые игры, кейс-технологии. Также целесообразно помнить о проблемных заданиях, благодаря анализу которых учащиеся еще больше понимают суть изучаемого явления.

Не менее важна реализация взаимосвязанного обучения всем видам речевой деятельности на занятии по русскому языку как иностранному. Навыки чтения, письма, слушания, говорения формируются не разрозненно, а интегрируются. Взаимосвязь видов речевой деятельности может достигаться с помощью специальных созданных интерактивных заданий. При выполнении интерактивных заданий, учащиеся взаимодействуют с преподавателем, или с группой, осуществляя анализ и синтез этой информации. [2]

Суть взаимосвязанного обучения состоит в такой организации учебного процесса, при которой практически все учащиеся оказываются вовлеченными в процесс познания, они имеют возможность понимать и рефлексировать по поводу того, что они знают и думают. Главное в работе: студенты свободно должны говорить, спорить, отстаивать свою точку зрения, искать пути решения проблемы, а не ждать готовых ответов. Целью обучения русскому языку как иностранному с учётом специфики интеграции является овладение речевыми навыками, способствующими восприятию и пониманию текстов на русском языке. Применение этого подхода влияет на интеллектуальное развитие обучающихся, выработку навыков общения на русском языке, формирование целостной системы знаний по русскому языку как иностранному. На занятии сообщается актуальная фактическая информация, связанная со страноведческими и культурологическими знаниями. [2] Как один из примеров такой работы может быть материал публицистического

текста. После его чтения студенты получают знания, у них формируются умения и развиваются навыки речевой деятельности на русском языке. Например, работа над текстом «Озеро Нарочь» была проведена нами и является материалом для получения знаний по учебному предмету – русский язык как иностранный, взаимосвязанного обучения всем видам речевой деятельности, формирования необходимых умений и навыков, знакомства с системой языка. Тема текста «Озеро Нарочь» выбрана не случайно - это место пользуется большой популярностью среди иностранных граждан. В связи с этим мною был выбран текст публицистического стиля, для того чтобы студенты узнали об этом красивом месте Беларуси, познакомились с культурой и легендами о нем. Работа с текстом проводилась в аудитории студентов, владеющих продвинутым уровнем языка. На продвинутом уровне учащийся может построить беседу на заданную тему. В процессе занятия студенту необходимо рассказать о географических местах в его стране, тем самым формируются общеучебные умения мыслительной и организационно-познавательной деятельности. Для развития такого вида речевой деятельности как аудирование студентам необходимо написать изложение по прослушанному тексту, а также ответить на вопросы. На материале данного текста студенты овладевают структурой языковых единиц, учатся выделять микротемы, составлять высказывания (план). Эти навыки способствуют формированию умений выделения главной мысли, построения связного текста. Так формируются умения составления текстов разных типов речи: описания, повествования, рассуждения. Одновременно совершенствуются навыки передачи замысла высказывания (коммуникативного намерения), выбора языковых структур для оформления высказывания, навык реализации действий, использования языковых средств для образования единого целого. Таким образом, осуществляется переход к реализации интегративного обучения.

Также включены упражнения, которые подразумевают краткое изложение информации – они способствуют формированию навыков

составления собственного связного текста, пониманию логических связей внутри предложений, абзацев. Для того чтобы передать содержание текста, обучающиеся должны, в первую очередь, исключить из него предложения, не несущие основной смысловой нагрузки. Результатом этой работы является конспект. После того как студенты научатся составлять его, они переходят к формулированию тезисов. Для этого к каждому относительно законченному в смысловом отношении отрезку текста задаются следующие вопросы:

- о чем говорится в этой части текста?
- озаглавьте каждую микротему;
- назовите основную мысль указанных абзацев.

Поставив к каждому смысловому отрезку текста-конспекта вопрос: «О чем говорится в этой части текста?» - и найдя в тексте ответы на него, получаем тезисы текста, которые записываются учащимися самостоятельно в тетради. Далее, сокращая тезисы, представляя их опорными словосочетаниями, получаем его план, который используем для выработки умения строить высказывания в определенной логической последовательности. Для этого выполняем следующие виды работы:

1. Составьте вопросы к прочитанному тексту.
2. Назовите основные предложения текста, раскрывающие содержание каждого пункта плана.
3. Выявите лишние или недостающие пункты в предложенном плане.
4. Расположите предложенные пункты плана в правильной логической последовательности в соответствии с текстом.
5. Расположите вычлененные из текста предложения в заданной последовательности.

Таким образом, в процессе обучения реализуются интегративные формы работы с текстовым и грамматическим материалом. Для определения фактического уровня сформированности речевых умений и навыков необходимо разработать тесты, объектами контроля в которых будут являться

различные виды речевой деятельности: чтение, аудирование, говорение, письмо. [2]

Результатом применения интегративного подхода в обучении иностранному языку является интенсификация процесса обучения, систематизация учебно-познавательной деятельности, формирование ключевых компетенций, становление личности, готовой к эффективной межкультурной коммуникации, приобретение обучающимися профессиональных навыков, развитие вариативного мышления. [1]

Литература:

1. Кадырова Н. О. Интегрированный урок как одно из средств повышения активности учащихся на уроке / Н. О. Кадырова. – Режим доступа: <https://infourok.ru>. – Дата доступа: 11.02.2022
2. Маликова А. В. Интегративный подход в обучении русскому как иностранному / А. В. Маликова. – Режим доступа: <https://infourok.ru>. – Дата доступа: 11.02.2022

Solovyova O.V.
Zaporizhzhia State Medical University
Zaporizhzhia, Ukraine
e-mail: ovsolovyova6@gmail.com

BLENDING LEARNING IN MODERN CONDITIONS

Widespread introduction of digital technologies in the educational process of Ukrainian universities has led to active self-education of university teachers on the use of IT technologies in higher education, on the development of new computer programs, self-improvement of technical skills and abilities.

A very important step in a pandemic is to create a conceptual model of blended foreign language learning.

The main task of this model is to prepare students for active communicative activities in the socio-cultural, domestic and educational-professional spheres in the conditions of online and offline communication.

The model of blended learning involves the dynamic intersection and combination of two organizational forms of the educational process: distance (online) and offline (classroom). This model is focused on the active modernization of the educational process, improving its quality through digital technology.

Thus, the term "blended learning" defines the educational process using different methodological foundations of organization and management of the educational process in combined organizational forms and with integration into the digital communication environment on the optimal learning platform.

Blended learning can be personal, interesting and socially active, as can be classroom learning. Students and teachers can stay in touch and help each other through conversations, while experiencing the personal atmosphere of "live meetings". Teachers have the opportunity to constantly monitor the progress of students in daily independent work. Most students say that in this format of learning

they feel more confident when communicating with their teachers and peers than when communicating in the classroom.

A feature of the new model of blended learning is dynamism and integration. Opportunity to diversify the forms of educational process, individualize and optimize this process. Not only increase the presentation of educational material, but also give the right to choose the perception of this material (audio, video, graphics, animation, etc.) in accordance with the cognitive abilities of those we teach. And, finally, the creation of comfortable learning conditions in which students should feel their success in mastering a foreign language and not lose interest in learning it throughout the study period.

Suima I. P.

Oles Honchar Dnipro national university

Dnipro city, Ukraine

e– mail: Suima-irina@mail.ru

THE USE OF THE UKRAINIAN LINGUACULTURAL TEXTS IN TEACHING FOREIGN STUDENTS

The study of a language should be closely connected with the knowledge of the culture and traditions of the country of the language studied. Indeed, to overcome the language barrier and to create successful communication, it is not enough to know only grammatical rules and main vocabulary. It is necessary to know the history of the country, literature, political situation, to understand the worldview and mentality of native speakers of the language studied. For an important aspect in communication is mutual understanding. Proper use and / or correct understanding of certain words, phrases, sentences often requires knowledge of their origin and situations in which they can be used. Linguistic and cultural material is a strong motivator for maintaining interest in learning a foreign language. After all, by studying a language, we learn more about different views on life, about norms of behavior, about the rules of etiquette adopted in the country of the language studied, about the features of humor, about expressing feelings and emotions, and much more. For example, how to behave during business negotiations, in a restaurant, in a theater, when meeting, etc. That is, linguistic and cultural material is a serious incentive to expand student's horizons.

The connection of language with culture in the context of communication is complex and diverse. We proceed from the assumption that communication, language and culture are inseparable. In order to communicate successfully and effectively in a Ukrainian language, foreign students need more than a good knowledge of grammar and vocabulary. They should have an understanding of the culturally determined patterns of verbal and non– verbal communication that guide

native speakers of a given language (for example, unwritten rules of verbal communication regarding how to start, maintain and end a conversation), about the styles of speaking and writing that are relevant in specific situations, as well as non-verbal communication signals that are most widespread in the cultures of other countries.

In the process of learning a foreign language at the same time gain knowledge about historical, social and cultural phenomena of the country. Language is the main feature of a nation, it expresses the culture of the people who speak it, that is, the national culture. Therefore, it is necessary to teach a language as a foreign language not only as a new code, a new way of expressing opinions, but also as a source of evidence of the culture of the people whose language the student is studying [3; 20]. An important prerequisite for effective language teaching is the need to quickly introduce the student to cultural processes, without which it is impossible to adequately perceive information in the language study [2; 26]. This process is more intense in the middle and final stages, when a large number of texts that have such information are used in teaching.

These are culturological texts – texts about culture as a set of spiritual values of society, which combines science, education, literature, art, morality life and worldview. Linguist H. Hammerly [6; 2] – the author of the model of analysis of foreign culture – identifies the following types of cultures:

- 1) information (factual) – knowledge of history, geography, general information, which has a typical representative of society;
- 2) behavioral – features of relationships in society, norms, values, colloquial formulas, body language (body language);
- 3) traditional – artistic values [1; 45].

The concept of culturological text is very broad. Texts about culture can belong to different language styles, contain extremely diverse and multifaceted information on history, art, literature, as well as information about life, traditions, customs of the people, if intended for introductory reading.

Linguist G. Onkovych believes that verbal and nonverbal signs of national

culture are activated during the educational process not only to expand Ukrainian studies, cultural knowledge, but also for the integrated development of language (speech) activities [4; 50]. The researcher notes that culturological language units in the text extending to different types of speech activity, contribute to formation of cultural memory, speech abilities, language sense [4; 51].

Cultural texts in the process of learning Ukrainian as a foreign language are most often used in such speech activities as reading and listening.

Particular attention when considering texts is paid to vocabulary with a national– cultural component of meaning, which includes the names of objects of national life, proper names, aphorisms, formulas of language etiquette [5]. When considering language units, a distinction is made between words that make up the general lexical fund of the Ukrainian literary language and the vocabulary of any territorial dialect, spatial words. In addition, the teacher pays special attention to the stylistic characteristics of words, their meaning and emotional coloring.

The process of adaptation to the new environment also takes place during extracurricular activities that not only form language, speech and socio– cultural competencies but also involve foreign students in history, culture and traditions, promote their creative abilities and intercultural dialogue.

Thus, extracurricular activities combine educational, national and entertainment components that allow to understand the culture and social structure of the country, to understand the practical application of foreign languages by foreign students.

The phenomenon of multicultural personality in the aspect of teaching a foreign language in a professional direction. In the context of deepening intercultural communication and intercultural dialogue is relevant for methods of teaching Ukrainian as a foreign language is the problem of forming a language personality of a new type of multicultural personality.

Linguo– cultural aspect in teaching Ukrainian language as a foreign language, which should be used in language classes in parallel with grammar and lexical, promotes better learning of linguistic material. Already at the initial stages of

language teaching, attention should be paid to the culture, traditions, living conditions of the people, so that those who learn the language do not feel like strangers in the appropriate language environment.

Linguistics, thus, on the one hand, includes the study of language, and on the other hand, provides some information about the country of the studied language. In process teaching Ukrainian as a foreign language is combined with linguistic elements of country studies phenomena and act not only as a means of communication but also as a way of getting to know foreigners students with a new reality for them. Any culture (spiritual, material, national) embodied in language. Language is a link between a person and the world around us. Accumulated information, transmitted by means of the language being studied, forms linguo-cultural competence of a foreign language student, assisting in the implementation of intercultural communication.

Thus, for the formation of communicative, local lore and linguistic and cultural competence in teaching Ukrainian as a foreign language, the teacher must take into account the cultural aspect, including regional, use a variety of modern methods, technologies and approaches in the educational process, which will help foreign students to master a foreign language.

Literature

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. – Львів, 2002. – 204 с.
2. Васильєва Л. Методичні засади формування комунікативної компетенції студентів засобами іноземної мови // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Зб. наук. праць. – Львів, 2006. – Вип. 1. С. 25-34.
3. Методика / Под. ред. А.А. Леонтьева, Т.А. Королевой. – М., 1982. 145с.
4. Онкович Г. Українознавство і лінгводидактика. – К., 1997. 280 с.
5. Hammerly H. Synthesis in Second Language Teaching. – Access: <http://www.alumni.iat.org.ua/publication/files>
6. Seretny A., Lipinska E. ABC Metodyki nauczania języka polskiego jako obcego. – Kraków, 2003.

Тараненко В.В.
*Харківський національний автомобільно-
дорожній університет*
м. Харків, Україна
e-mail: TaranenkoValeriaV@gmail.com

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИЙ ТРЕНАЖЕР З УЯІ ЯК ФОРМА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-ПОЧАТКІВЦІВ

Важливою складовою процесу навчання у вищій школі є самостійна робота студента. Ця робота планується, виконується за завданнями викладача, але без його безпосередньої участі. Поняття самостійної роботи визначається науковцями не лише як організаційна форма, але й як метод, прийом, засіб навчання.[1, с. 228] Ефективність самостійної роботи студентів залежить від таких чинників як активність студента, рівень розвитку пізнавального інтересу, уміння організувати себе на процес пізнання. Високий рівень сформованості вмінь та навичок самостійної роботи визначає успішність навчання студента у ВНЗ та його подальшої професійної діяльності.

Іноземні студенти, які навчаються на ФППГ ХНАДУ в одній академічній групі, як правило мають різний рівень наявності вищезазначених чинників. Серед причин можна відокремити найголовніші.

В сучасних умовах групи підготовчого відділення формуються в залежності від часу прибуття студентів на навчання. Цілком можливо, що в групі навчаються студенти з різних країн, тому освітній рівень таких студентів має риси та вади національної системи освіти. Наприклад, більшість студентів з африканських країн, де система освіти побудована за французькою моделлю, скоріше адаптуються до організації навчального процесу в українських ВНЗ та мають високий рівень сформованих чинників ефективності самостійної роботи. [2, с. 59] Китайські студенти менш адаптовані до самостійного

набуття знань та вмій: їх входження в іншомовний навчально-інформаційний простір університету ускладнюється як відсутністю мови-посередника, так і наявністю суттєвих відхилень у національній програмі освітньої підготовки за формами та методами роботи викладача і студентів. [3, с. 102]

Специфіка допрофесійної підготовки полягає і у тому, що іноземні студенти можуть мати базовий освітній рівень бакалавра, а можуть прийти на навчання лише з базовою середньою освітою. Ступінь сформованості навичок самостійної роботи бакалаврів перевищує показники у випускників закладів середньої освіти.

Високий рівень позитивної мотивації на оволодіння мовою визначається у більшості іноземних студентів на початку навчального року, але він знижується в наслідок існування протиріччя між поступовим ускладненням програмного змісту навчання та недостатнім рівнем оволодіння особистісними навичками організації самостійної роботи з вивчення нерідної мови. Це призводить до зниження результатів навчання.

Індивідуалізація самостійної роботи перед усім спрямована на конкретну особистість. Індивідуальність у філософії розглядається як «своєрідність, сукупність якостей і характерних властивостей, що виражають сутність особливого, окремого індивіда» Індивідуалізація визначається як «поділ загального на індивіди, на особливе». [4, с. 143]

У педагогіці індивідуалізація навчання – це створення системи засобів, які сприяють осмисленню людиною своєї унікальності, та умов, що дозволяють реалізуватися кожному студенту. Організація навчального процесу з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента здійснюється у межах загальних завдань та змісту навчання, а також спрямовується на подолання невідповідності між рівнем навчальної діяльності, що задається навчальною програмою та існуючими можливостями особистості.

Врахування особливостей студента повинно носити комплексний характер і здійснюватися на кожному етапі його навчання, включаючи самостійну роботу. Різного роду навчально-методичні, психолого-педагогічні та організаційні заходи повинні забезпечити індивідуальний підхід до кожного з студентів.

Тому базовими принципами індивідуалізації самостійної роботи студентів визначаємо такі: а) розуміння індивідуалізації як необхідного фактора формування індивідуальності; б) інтеграція індивідуальної роботи з іншими формами навчальної діяльності; в) цілеспрямованість індивідуальної роботи на підвищення рівня розвитку загально навчальних вмінь та навичок.

В сучасних умовах використання в навчальному процесі інтерактивних інформаційних технологій дозволяє успішно вирішувати завдання щодо поглиблення індивідуального підходу у процесі навчання в цілому та підвищення ефективності самостійної роботи студентів.

Група викладачів кафедри філології та лінгводидактики ХНАДУ розробляє «Лексико-граматичний тренажер з української мови», який активно використовується під час самостійної роботи студентів. Означений комплекс вправ включає можливість роботи з синтезованими відео-, аудіо- та текстовими матеріалами. Це забезпечує всеаспектне оволодіння нерідною мовою як в режимі сумісної роботи викладача та студентів, так і під час виконання самостійної роботи.[5, с. 238]

Використання мультимедійних технологій не є автоматичною заміною викладача в створенні індивідуальної траєкторії навчання іноземного студента. Компетентність викладача в галузі лінгводидактики стає одним з головних факторів ефективного використання комп'ютерних технологій в навчанні мови.[6, с.103]

Загальні вимоги до викладача іноземної мови в галузі використання комп'ютерних технологій вище у порівнянні з викладачами інших дисциплін. Програмне забезпечення навчання мові включає велику кількість програмних засобів, які орієнтовані на різний рівень та профіль навчання. Завдання

викладача української мови як іноземної – вміти використовувати такий комплекс засобів на сучасному методичному рівні. До комплексу засобів входять всі види навчальних програм, розширений блок прикладних програм (в першу чергу це програми підготовки презентацій і створення веб-документів) та інструментальні засоби.

Застосування мультимедійних засобів висуває певні вимоги до компетентності не лише викладача, але й студента. Спостереження останніх років дають можливість стверджувати про підвищення рівня комп'ютерної грамотності іноземних студентів та вільне користування ними сучасним програмним забезпеченням. Необхідну комп'ютерну підготовку студентів слід розглядати у двох аспектах: а) загальне володіння комп'ютерними технологіями; б) наявність спеціальної лінгвістичної підготовки.

Така підготовка забезпечується завдяки наявності міжпредметних зв'язків: на заняттях з інформатики студенти як розширюють свої знання щодо комп'ютерних технологій взагалі, так і оволодівають нерідною професійною мовою спілкування у режимі «комп'ютер – студент». Для забезпечення самостійності роботи у такому режимі велике значення мають такі характеристики мультимедійних засобів як інтерактивність, мультисенсорність, адаптивність, нелінійність пред'явлення інформації.

Інтерактивність комп'ютерної програми забезпечує можливість вести діалог з користувачем, а саме – реагувати на запити та команди. Такий тип комунікації передбачає як обмін інформацією між учасниками, так і реакцію системи на команди користувача – «обратний зв'язок», який потребує від користувача конкретних дій: виконання тесту, навчальних завдань у відповідності до інструкцій комп'ютера та обов'язкового оцінювання результатів діяльності комп'ютером. Принциповою різницею такого діалогу і роботи з друкованим посібником є активна роль студента. Регламентація програмою часу на виконання завдання, послідовності виконання та обсягу роботи не заперечує прийняття користувачем рішення про необхідність використання кожної програми, можливості застосування та тривалість

користування програмою. Мультисенсорність передбачає використання комплексу засобів для пред'явлення інформації (тексту, звуку, графіки, відео, мультиплікації) та вирішує такі педагогічні завдання: орієнтує на різні канали сприйняття студента, забезпечує різні режими пред'явлення інформації, показує явища у динаміці, включає в навчальні матеріали завдання, виконання яких складно або неможливе без використання комп'ютера.

Адаптивність комп'ютерного навчання передбачає наявність засобів індивідуалізації навчання: вибір складності матеріалу, кількість завдань, часу на їх виконання, системи оцінювання та ін. Оскільки велика кількість завдань потребує під час роботи вводу тексту з клавіатури, принциповим для ефективного використання комп'ютера у самостійній роботі є наявність навичок набору тексту. Успішне оволодіння ними дає змогу вирішувати завдання щодо удосконалення практичних навичок самостійної роботи.

Індивідуалізація самостійної роботи в комп'ютерних матеріалах реалізується в залежності від поставлених завдань: від визначення рівня володінням певним лексичним та граматичним матеріалом до можливості реалізації власної траєкторії навчання і вибору завдань з тих аспектів навчання які необхідні для певного студента. В останні роки практика навчання нерідній мові значно збагатилася за рахунок самостійного використання студентами-іноземцями ресурсів Інтернету, робота з якими має велике значення як можливість реального спілкування нерідною мовою та доступ до автентичних матеріалів. Студенти не лише самостійно отримують нову інформацію, користуються різними джерелами, але здобувають навички практичного застосування знань, що отримали під час вивчення інших дисциплін.

Використання мультимедійних засобів є невід'ємною частиною навчального процесу в цілому, орієнтує студентів на реальну комунікацію та забезпечує високий рівень індивідуалізації самостійної роботи студентів.

Література:

1. Лекції з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник / За ред. В.І. Лозової. – Харків: «ОВС», 2006
2. Боревская Н.Е. Советская педагогика в оценке китайских ученых // Педагогика. 2007. № 8.
3. Супрунова Л.Л. Россия и Китай: диалог в сфере образования // Педагогика. 2007. № 9
4. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2002.
5. Акишина А.А., Каган О.Е. Учимся учить. Для преподавателя русского языка как иностранного. – 6–е изд., стереотип. – М.: Рус. Яз. Курсы, 2008.
6. Бовтенко М.А. Компьютерная лингводидактика: Учебное пособие. – М.: Флинта: Наука, 2005.

ІНТЕРАКТИВНА НАОЧНІСТЬ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми як актуальної пов'язана з тим, що пандемія змінила життя населення планети в усіх його сферах, зокрема освітній. Перебудова системи перенесла акценти й пріоритети при виборі інструментів для навчальної діяльності в бік онлайн. Тому традиційні дидактичні прийоми, які безумовно, не втратили своєї цінності й актуальності, в умовах дистанційного навчання треба ретельно переглянути, щоб пристосувати їх до віртуального середовища.

Аналіз досліджень і публікацій за темою. Незважаючи на те, що виклики часу з'явилися не так давно, спеціалісти-освітяни зі всього світу одразу відреагували на проблему великою кількістю публікацій від фундаментальних досліджень [1, 5, 6, 7], де розглядаються питання з дистанційного навчання як цілісний комплекс до низки статей з акцентуванням на окремих проблемах, що можуть бути в нагоді не тільки вузькогалузевим спеціалістам, але і викладачам з будь-якого напрямку, зокрема лінгводидактики [2, 4], переліком джерел, який вже налічує багато позицій [3, 9]. Але поле аспектів дистанційного навчання не все вже докладно «зорано», залишаються питання, серед яких узагальнення індивідуального досвіду викладача як «врожаю» його щоденної праці, збагаченого цікавими винаходами ефективних прийомів використання цифрових ресурсів.

Мета статті.

Метою даної розвідки є аналіз з подальшою класифікацією практичних прийомів, що були адаптовані в навчальному середовищі під час викладання української мови як іноземної в умовах карантинних обмежень офлайнних занять з переводом їх в онлайнний формат, показати переваги й недоліки використання деяких віртуальних інструментів для створення дидактичного наочного продукту.

Виклад основного матеріалу.

Одразу необхідно умовитися щодо використання поняття «інтерактивність». Під цим широко уживаним терміном матимемо на увазі взаємодію суб'єктів навчальної комунікації – 1) живого джерела знань (викладача) і 2) приймача інформації (студента, слухача, учня) за допомогою інтернет-каналів зв'язку.

На різноманітних платформах, що має у своєму розпорядженні викладач (ZOOM, Classroom, MS Teams, соціальні мережі, месенджери, хмарні сервіси телекомунікації), не тільки проводяться заняття, але й розміщуються навчальні матеріали, зокрема наочність, до якої забезпечений цілодобовий доступ.

Ця нова дидактична можливість дає змогу збільшити обсяг завдань для самостійної роботи та урізноманітнити їх види, скоротити час на пояснення нових тем з граматики та лексики.

Пропонуємо загальну класифікацію цифрової наочності, яку ми поділяємо на статичну та динамічну (мультимедійну).

Статична, до якої відносяться:

- таблиці, що пояснюють граматичні та лексичні реалії;
- таблиці, що демонструють рейтинг студентської успішності;
- фотографії та малюнки, що виконують функції ідеографічних (тлумачних) словників;
- тексти з екстралінгвістичними виділеннями актуальних для теми, що вивчається.;
- тематичні презентації;

- інтелектуальні карти для демонстрації зв'язків між елементами граматичного або лексичного матеріалу, що вивчається;
- змішані типи всіх перелічених видів статичної наочності.

Візуальні матеріали статичного типу повинні відповідати вимогам необхідного мінімуму, однозначного та чіткого тлумачення зображення, адекватності та цікавості.

Зв'язок зі студентами (власне, інтерактивність) здійснюється шляхом обміну повідомленнями; використання письмових запитань учнів і відповідей викладача у вигляді докладних або коротких консультацій; записом аудіо файлів; представленням у «цифрі» письмових завдань – вправ та контрольних тестів. Стрімкий розвиток технологій поповнює арсенал можливостей «озброєння» викладача.

Мультимедійна:

- відеолекції (записуються заздалегідь або проводяться в режимі реального часу);
- анімовані ролики, що пояснюють у різних контекстах застосування граматичних правил чи нової лексики;
- підкасти (аудіозаписи) для навчання аудіювання, читання, правильної вимови слів, словосполучень та текстів;
- консультативні відео зустрічі в означену годину вирішують багато запитань викладання та сприйняття нової навчальної інформації.

В даний час до послуг викладача доступні численні онлайнві програми-конструктори – GoAnimate, Animaker, Renderforest, ProshowProducer та багато інших. Їхні безкоштовні версії, незважаючи на обмежений функціонал, цілком придатні для створення коротких навчальних сюжетних відео. Для викладача – ці послуги є джерелом творчої реалізації, самоосвіти, підвищення кваліфікації у сучасному технологічному середовищі. Алгоритм створення кожного завдання зводиться до підготовки «комплектуючих елементів»: написання сценарію, озвучування текстів та діалогів, підбір зображень для

відео, анімації фрагментів, монтаж. Підготовлені ролики розміщуються на сайті викладача або його каналі на одному з відеохостингів.

Взаємодія зі студентами здійснюється на онлайн-заняттях, на консультаціях в аудіо та відео чатах, що проводяться на платформі Google – Classroom.

Ефективність використання цифрової наочності визначається через різні види контрольних завдань, розроблених викладачем.

Висновки

Таким чином, використання новітніх форматів представлення наочної інформації дає змогу зробити організацію аудиторних та поза аудиторних занять більш ефективними, насиченими, доступними для розуміння, а інтерактивним інструментам та прийомам відповідати сучасним вимогам навчальної лінгводидактики.

Література

1. Аллен, Майкл. E-learning [Электронный ресурс] : как сделать электронное обучение понятным, качественным и доступным / Аллен, Майкл ; Майкл Аллен ; пер. с англ. И. Окуньковой ; ред. В. Ионов. – Москва : Альпина Паблишер, 2017. – 200 с.
2. Власенко І. Г. Впровадження дистанційного навчання – вимога сучасності // Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б.Ліщинська. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – С. 12–14.
3. Дистанційне навчання, переваги, недоліки, питання організації : рекомендаційний список літератури / уклад. І. А. Калініченко ; ЗДМУ, наукова бібліотека. – Запоріжжя, 2021. – 12 с.
4. Зміївська І. В., Обянська Л. А. Організація взаємодії «студент – студент» в електронному навчанні // Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару

- (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б.Ліщинська. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – С. 23–25.
5. Инновационные модели и технологии обучения [Электронный ресурс] : учебно-методический комплекс дисциплины по образовательной программе бакалавриата 230400.62 «Информационные системы и технологии», профиль – «Информационные системы и технологии в образовании» / сост. А. М. Лейбов ; Новосиб. гос. пед. ун-т. – Новосибирск : НГПУ, 2014. – 33 с.
  6. Симонов, Валентин Петрович. Педагогика и психология высшей школы : инновационный курс для подготовки магистров : учебное пособие : рек. УМО вузов РФ / Симонов, Валентин Петрович ; В. П. Симонов. – Москва : Вузовский учебник : ИНФРА-М, 2015. – 320 с.
  7. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования : [в 2 кн.] ; монография. – Новосибирск : ЦРНС, 2013. – табл. – (Центр развития научного сотрудничества). [Кн. 1] : / [И. В. Докучаева и др.]. – 2013. – 246 с.
  8. Назаренко, А. Л. Информационно-коммуникационные технологии в лингводидактике. Дистанционное обучение [Электронный ресурс] : учебник / А. Л. Назаренко. – Москва : Московский гос. ун-т, 2013. – 272 с.
  9. Яворівська М., Гоменюк Г. В. Впровадження дистанційного навчання у закладах вищої освіти // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи», 7–8 листопада 2019, № 4. – С. 86–88.

Хом'якова О. В.

Нечипоренко С. С.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

e-mail: khomiakova01@ukr.net

svetnech02@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ЕКСКУРСІЙ ПРИ НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ ЯК ІНОЗЕМНИХ

Особливості ситуації, що склалася в наші дні в усьому світі, відрізняються тотальним переходом у цифрове середовище всієї освітньої сфери. Для зменшення втрат у навчанні багато країн звернулися до дистанційного навчання як засобу пом'якшення наслідків втрати навчального часу. В цій ситуації стає актуальною можливість вивчати українську й англійську мови як іноземні дистанційно, поза безпосереднього контакту з викладачами.

Для іноземних студентів процеси інкультурації в країні навчання та адаптації в закладах вищої освіти погіршуються культурним шоком, причинами якого є мова, стосунки з представниками іншої культури, повсякденне життя, організація побуту та освітнього процесу, форми дозвілля, гігієнічні норми та фізичне здоров'я.

На думку К. Оберга, "культурний шок – це первісна реакція індивідуальної та групової свідомості на зіткнення індивіда або групи з інокультурною реальністю" [3; 44].

Одним із результативних способів подолання культурного шоку є формування, контроль та підтримка мотивації вивчення української та англійської мов як іноземних. Ключовими потребами при цьому є пізнавальні та комунікативні. Об'єктом нашого дослідження стали слухачі підготовчого відділення Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Для успішної адаптації та інкультурації слухачів підготовчого відділення ми використовуємо комплексний підхід, який передбачає:

1. Проведення тематичних уроків щодо лінгвокраїнознавчих тем (Україна, її історія, традиції та звичаї, свята, видатні вчені, архітектори, представники мистецтва, місцеві пам'ятки та ін.) як онлайн, так і в аудиторії.

2. Вивчення спеціальних тем: "Структура людського тіла", "Я захворів", "У поліклініці", "Перша медична допомога", "Візит лікаря", "На прийомі у лікаря", і т.п. Особливого значення тут набуває навчання діалогу. Важливу роль у вихованні культури та формуванні навичок діалогу іноземною мовою має як освоєння граматичних правил чужої мови, так і засвоєння етичних правил етикету країни перебування.

3. На початковому етапі вивчення української й англійської мов як іноземних екскурсій належить виняткова роль. Зважаючи на сьогоднішній день, ми орієнтуємось саме на онлайн-екскурсії. Важливими для слухачів усіх спеціальностей є історико-культурні та краєзнавчі екскурсії. Залежно від майбутньої спеціальності, використовуються природничі, комплексні та інші екскурсії.

На нашу думку, онлайн-екскурсію слід розглядати як своєрідний комплексний педагогічний виховний процес, що сприяє інтелектуальному та емоційному опануванню інформації, формуванню культурної та мовної компетентностей, а також подоланню «культурного шоку», успішній адаптації та інкультурації іноземних студентів.

Розширення лексичної бази здійснюється перед онлайн-екскурсією і після неї. У зв'язку з цим після завершення онлайн-екскурсії обов'язковою, на наш погляд, є робота в онлайн-аудиторії із закріплення та розширення нового країнознавчого матеріалу.

Наприклад, під час проведення онлайн-екскурсії «Я мандрую Україною» викладачами кафедри мовної підготовки 2 Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна використовуються звичайні та панорамні фотографії, відео та flash-

ролики, що доповнюються текстовим матеріалом і фонової музикою. Пропонуємо для ознайомлення деякі з них.

У минулому замок був основною частиною оборонної системи міста Кам'янця, столиці Подільського князівства в XIV-XV століттях та Подільського воєводства в XV-XVIII століттях. Свого теперішнього вигляду замок набув у середині 16 століття і був відомий як «крайній бастион християнства».

In the past, it was the main part of the defensive system of the town of Kamianets, the capital of Duchy of Podolia in the 14th-15th centuries and the Podolian Voivodeship in the 15th-18th centuries. The castle acquired its current appearance in the middle of the 16th century and was known as the “uttermost bastion of Christianity”.

Біосферний заповідник «Асканія-Нова» — унікальний куточок природи, розташований на півдні України. Це єдина така ділянка степу на всю Україну і навіть Європу.

Askania-Nova Biosphere Reserve is a unique corner of nature located in the south of Ukraine. This is the only such area of the steppe throughout Ukraine and even Europe.

Це також популярне літнє місце відпочинку для багатьох українців, тому відвідувати це озеро краще в середині, пізній весни чи на початку осені, щоб уникнути натовпу туристів і насолодитися красою цього природного дива.

This is also a popular summer destination for many Ukrainians, that is why it's better to visit this lake in mid or late spring or early fall to avoid the crowds of tourists and enjoy the beauty of this natural miracle.

Будівництво замку почалося в 1350-х роках і було завершено в 1430-х роках, хоча деякі елементи (наприклад, висота веж) ще змінювалися протягом наступних століть.

The construction of the castle began in the 1350s and was completed in the 1430s, although some elements (for example, the height of the towers) were still changing during the following centuries.

На нашу думку, враження від онлайн-екскурсій активізує мовленнєву діяльність іноземних студентів, «готує їх до виконання завдань, що вимагають самостійного вирішення мовних завдань, в яких виявляються справжні

мовленнєві вміння, формується ситуативна невимушеність, що забезпечує сприйняття мови в природних умовах» [1; 149].

Таким чином, включення до навчального процесу такої комплексної форми роботи, як онлайн-екскурсія, вирішує не лише практичні завдання навчання іноземних мов, але й стимулює пізнавальну активність в освоєнні явищ культури, успішно формує мовну та культурну компетентності, а також сприяє подоланню культурного шоку іноземних студентів.

Література:

1. Костомаров В. Г. Методическое руководство для преподавателей русского языка иностранцам. / В. Г. Костомаров – М.: Русский язык, 1988. – 157 с.
2. Лапшина, І.С. Адаптивні підходи до моделювання освітніх процесів у системі дистанційного навчання / І.С. Лапшина // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2012. – № 6. – С. 42–47.
3. Oberg K. Culture shock // Practical Anthropology 7. – No 4. – 1967. – 177 p.

Цимбал С.В.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
м. Київ, Україна
e-mail: s.vtsymbal@nubip.edu.ua

DIGITAL COMPETENCE AS A PREREQUISITE FOR EFFECTIVE ORGANIZATION OF DISTANCE LEARNING

With the introduction of digital technologies in the educational space, of course, the requirements for the organization of the educational process have changed and expectations about learning outcomes have increased. The need for a rapid transition to distance learning has become a challenge for higher education institutions, on the one hand, and a driver of innovation, on the other, especially in the aspect of self-education. After all, new forms of education require improving the training of not only students but also teachers, their acquisition of new competencies.

At the same time, the spread of digital products in our daily lives and their increasing social relevance implies the fact that fundamental knowledge about new technologies is becoming more and more well-known. In particular, young people can best cope with the challenges of rapid digital transformation through their flexibility, ability to respond quickly and constantly acquire the necessary skills.

The tasks of universities include, first of all, the development through educational research of didactic and technical solutions for teaching and learning in the digital world. This requires the modernization of professions and learning opportunities. They need to be revised, adapted and refined to take account of innovation needs and technical progress. An innovative approach can be considered work on the formation of digital competence of participants in the educational process.

Analysis of professional periodicals allows identifying a number of key features of digital competence [1; 2; 3; 4]. We consider the following characteristics to be essential elements:

Competence 1: Technical competence in the field of information and communication technologies

- basic IT knowledge required for basic understanding of algorithms and their digital form, as well as for the creation of digital proposals;

- knowledge of technical hazards and risks, effective security measures (eg backups) and basics of encryption;

Competence 2: Problem solving and assessment skills

- ability to select and analyze information obtained from local and global information networks, while recognizing and avoiding possible risks;

- ability to classify and organize selected information;

- mastering the basic techniques of working with information, creative approach in their application;

Competence 3: Methodological competence

- independent use of digital media and tools;

- skills of using educational online platforms;

- organization and conduct of online lessons in real time;

- ability to create and combine media elements within the online learning platform;

- skills of visualization of the received data;

Competence 4: Communicative competence

- ability to evaluate and comment on relevant content;

- ability to present content in accordance with the needs of users;

- use of communicative capabilities of computer networks to organize communication between participants in the learning process;

- cooperation in creating and managing online projects;

Competence 5: Social competence

- knowledge of the basics of telecommunications etiquette;

- compliance with the legal framework;

Competence 6: Reflection and personal competence

- consideration and evaluation of the media in the ethical aspect and social context;

- systematic awareness and active continuous media educational activities.

Sufficiently formed digital competencies allow you to independently use the tools of online learning platforms and enjoy its benefits such as autonomy, interactivity, cooperation.

References:

1. Рябова З. В., Єльнікова Г. В. Професійне зростання педагогів в умовах цифрової освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Вип. 80 (6). С. 369-385. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.4202> (дата звернення: 20.01.2021)

2. Шворак К. В., Карпик І. В. Медіакомпетентність та медіаграмотність – базові компетентності педагога НУШ. Молодий вчений № 12.1 (64.1), 2018. С. 9-12.

3. Frischherz B., MacKevett D., Schwarz J.(2018). Digitale Kompetenzen an Fachhochschulen. Die Hochschullehre, Jahrgang 4/2018,S. 77-89. online unter: www.hochschullehre.org. DOI: 10.3278/HSL1804W

4. Schütz-Pitan J., Weiß T., Hense J. (2018). Jedes Medium ist anders: Akzeptanz unterschiedlicher digitaler Medien in der Hochschullehre. Die Hochschullehre, Jahrgang 4/2018, online unter: www.hochschullehre.org DOI: 10.3278/HSL1809W

Черновалюк І.В.
канд.філол.наук, доцент кафедри мовної та
загальногуманітарної підготовки іноземців
Одеського національного університету імені І.І.Мечникова,
м. Одеса, Україна
e-mail: i.chernovaluk1@gmail.com

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОВНОЇ ОСВІТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти ХХІ століття висувають нові вимоги до особистості сучасного фахівця та його професійних характеристик. Зміни в освіті орієнтують на компетентність, самостійність, креативність, розвиток особистості, конкурентоспроможність і мобільність, що, в свою чергу, вимагає підвищення якості підготовки майбутніх фахівців в системі вищої професійної освіти. Зміни в системі освіти, динаміка її змісту, цілей і завдань відображають рівень і потреби розвитку суспільства, трансформації його ціннісно-сміслових орієнтирів [5, с.146]. Як наслідок, змінюються дидактичні критерії змісту предметів, методів і форм навчання [4, с.3]. Сучасна теорія і методологія іншомовної освіти розвивається в напрямку активного впровадження в освітню систему нових педагогічних рішень, методичних ідей та інноваційних технологій. «Інтеграція та глобалізація інформаційних і культурних процесів зумовлюють потреби модернізації освітньої системи України за всіма напрямками, що вимагає розробки концептуальних засад у кожному з них. Навчання іноземних студентів є одним із таких напрямів, важливим чинником становлення української держави як рівноправного партнера у створенні світового освітнього простору» [8, с.136].

Сучасна лінгводидактика вищої школи спрямована на вдосконалення системи навчання та мовної підготовки іноземних громадян відповідно до загальноєвропейських і вітчизняних освітніх стандартів. Інтеграційні процеси

у сфері вищої освіти посилюють зближення й гармонізацію національної системи вищої освіти із загальноєвропейським науковим та освітнім простором. Основні тенденції розвитку сучасної освіти – інтернаціоналізація, зміцнення міжнародного співробітництва, гуманізація і гуманітаризація, повага до загальнолюдських цінностей, міжкультурна комунікація, дотримання принципів академічної доброчесності [2;3].

Особливість сучасного стану у викладанні іноземної мови та навчання іноземних громадян полягає у докорінній зміні методичної і методологічної парадигми мовної освіти. Загальну мету освіти науковці формулюють як формування людини моральної, а вивчення мови є засобом отримання професійної освіти і розвитку особистості, що може вести діалог культур[8,с.137]. У зв'язку з цим актуальним завданням є організація ефективного процесу навчання іноземних студентів, що забезпечує високу якість освітніх послуг і дозволяє ефективно реалізовувати сучасні концепції викладання іноземної мови. Це завдання є комплексним та багатоплановим.

Сьогодні проблема якості вищої освіти є не просто актуальною, а вкрай важливою як для поступу України в європейський простір вищої освіти, так і економічного та гуманітарного розвитку нації [6;7], проблема підвищення якості викладання дисциплін і навчання іноземних громадян в умовах вищої школи є актуальною. Провідні фахівці в області лінгводидактики та міжкультурної комунікації розглядають мовну освіту як важливий резерв соціально-економічних перетворень, основний інструмент успішної життєдіяльності людини в полікультурному та мультилінгвальному середовищі, фактор культурного і інтелектуального розвитку та виховання особистості.

Тенденції в розвитку іншомовної освіти корелюють з тенденціями професійної освіти та навчання. Для сучасного етапу освіти визначальним є положення про формування всебічно розвиненої особистості, розвитку її духовного і морального потенціалу, культурного рівня і естетичного виховання, що виявляється можливим в процесі пізнання духовних цінностей

і прилучення до досягнень світової і національної культури. Для сучасної освітньої парадигми характерна реалізація основних принципів гуманістичної та культурологічної спрямованості.

Гуманістична спрямованість сучасної освіти ставить в центр педагогічного процесу особистість людини. Гуманізація освіти полягає в створенні умов, спрямованих на розкриття і розвиток здібностей людини, її самореалізацію та самовираження. Чинна гуманістична концепція ґрунтується на визнанні людини найвищою суспільною цінністю, а освіту, її зміст визначає як необхідну умову становлення, усебічного розвитку, самоствердження і творчої самореалізації духовно багатой особистості. Стратегічною метою сучасної освіти є формування високоосвіченої, інтелігентної, самодостатньої творчої особистості з інноваційним типом мислення й діяльності. На перший план ефективної професійної діяльності фахівця виходить обмін гуманістичними й духовно-моральними цінностями, що стає можливим лише в процесі ефективного спілкування на основі сформованої комунікативної компетентності [6,с.50].

Пріоритетним напрямком в системі мовної підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти визнається *професійно орієнтоване навчання*. В рамках даного напрямку навчання організовується з урахуванням специфіки спеціальності і майбутньої професії. У мотивації до вивчення іноземної мови одним з провідних визнається інтерес до мови і перспектива застосування його в майбутній професійній діяльності. Організація навчально-методичних матеріалів і педагогічна підтримка, зміст якої максимально відображає специфіку професії, спрямовано на активізацію пізнавальних інтересів іноземних студентів.

Процес організації навчання іноземних студентів на етапі поглибленого вивчення іноземної мови стає професійно спрямованим, орієнтованим на вивчення професійної та термінологічної лексики, на роботу (читання, конспектування, реферування) з літературою за фахом, на спілкування в сфері професійної діяльності. Професійно орієнтоване навчання розглядається як

спеціально організований процес орієнтації цілей, змісту, форм, методів і засобів навчання на майбутню спеціальність, що спрямований на вирішення проблеми вироблення комунікативних умінь і професійних навичок студентів [1, с. 91]. Професійно орієнтована мовна підготовка спрямована на формування комунікативної та професійної компетенції, оволодіння мовним етикетом усного та письмового спілкування, активної і термінологічної лексики за профілем спеціальності.

Доцільність такого підходу реалізується в орієнтації студентів на підготовку до професійної комунікації в умовах реального спілкування. І саме потенційна прагматична цінність іноземної мови є головним стимулом і детермінантою його вивчення. Професійна спрямованість змісту навчання надає іноземним студентам – майбутнім фахівцям можливість застосування іноземної мови як засобу професійного спілкування, засобу отримання інформації, необхідної, корисної і актуальної в професійному плані, а також для подальшого наукового та професійного зростання. Питання професійної спрямованості змісту навчання тісно пов'язане з реалізацією міжпредметних зв'язків, що є одним з основних умов ефективності навчально-виховного процесу, формування і розвитку пізнавальних і професійних інтересів студентів.

Впровадження ідей гуманізації в процес іншомовної освіти сприяє підвищенню його якості та розвитку особистості фахівця, створюють необхідні передумови для формування всебічно розвиненої мовної особистості, підвищення її культурного рівня, виховання толерантного ставлення до представників інших національностей і культур, мотивації та інтересу до навчання, збагачення гуманістичними цінностями. Мовна підготовка іноземних студентів є специфічною навчальною дисципліною з високим гуманістичним потенціалом. Гуманістична парадигма сучасної іншомовної освіти вимагає широкого наукового вивчення і практичного підтвердження.

Таким чином, традиційні і сучасні підходи в системі іншомовної освіти спрямовані на підвищення якості навчання, підготовку висококваліфікованих фахівців і виховання освіченої особистості. Оволодіння мовою навчання і професійно орієнтованою мовою здійснюється одночасно з формуванням спеціальних навичок, заснованих на професійних і лінгвістичних знаннях, розвитком знань про культуру та традиції країни, особистісних якостей студентів. Концепція розвитку, що спрямована на вдосконалення системи мовної підготовки іноземних студентів, передбачає творчу і дослідницьку роботу в області пошуку відповідних методів і технологій організації освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анисина Ю. В. Становление и развитие профессионально ориентированного обучения русскому языку как иностранному на неязыковых факультетах вузов России / Ю. В. Анисина // Научный диалог. № 9. 2013. С. 83-91.
2. Антонова И.А., Христиансен И.А. О методических принципах создания профессионально-ориентированного пособия по русскому языку для иностранных учащихся // Язык, сознание, коммуникация. М.: МАКС Пресс. Вып. 25.2003. С.180 -196.
3. Грицаєнко Л.М. Роль соціокультурного компоненту у формуванні комунікативної компетентності в процесі вивчення української мови як іноземної. Інноваційна педагогіка. 2020. Вип. Т.1.С. 104–108.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. К. : Ленвіт. 2003. С. 273.
5. Новикова М.Л. Профессионально ориентированное обучение как ведущий фактор учебно-профессиональной компетенции: динамика образовательных целей и задач// Вестник РУДН. №3. 2014. С.145-152.

6. Олійник К.С. Характеристика комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників як невід'ємного складника професіоналізму. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 18. Т. 2. С. 50-54.
7. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2019 рік. Київ: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2020. С.244.
8. Ушакова Н.І., Тростинська О.М., Дубічинський В.В. Концепція мовної підготовки іноземців у ВНЗ України. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки: зб. наук. праць. Вип. 19. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. С. 136-146.
9. Ушакова Н., Тростинська О. Вивчення української мови студентами-іноземцями: концептуальні засади. Теорія і практика викладання української мови як іноземної: збірник наук. праць. Львів: вид-во Львівського нац. ун-ту. Вип. 9. 2014. С. 12-21.

Шкурко О.В.

Дніпровський національний університет

імені Олеса Гончара

м. Дніпро, Україна

e-mail: eshkurko@i.ua

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Викладачі, які працюють з іноземцями, сходяться на думці, що найважчим і найвідповідальнішим періодом навчання мови є початковий етап. За досить короткий час студенти підготовчого відділення повинні опанувати фонетичні, графічні та базові граматичні знання, які дозволять їм спілкуватися на побутовому рівні як у стінах університету, так і за його межами.

Сучасні методики викладання іноземних мов передбачають одночасний розвиток навичок письма, читання, аудіювання та говоріння, тому підручники, які використовуються в процесі навчання іноземців української мови, включають не лише завдання, що дозволяють закріпити граматичний матеріал, а й різні (як правило, дидактичні) тексти та діалоги, які містять необхідну тематичну лексику, дозволяють краще запам'ятати форми мовного етикету, а також допомагають у різних ситуаціях спілкування. Однак, незважаючи на різноманітність матеріалів, які використовуються на заняттях, студенти досить швидко втомлюються та втрачають інтерес до предмета, що вивчається. І це не дивно, адже перші 2-3 місяці учні займаються мовою щодня мінімум по 3 пари і, найчастіше, з одним викладачем. Крім того, їм доводиться засвоювати великий обсяг нової інформації: слів, конструкцій, граматичних форм. Для емоційного розвантаження та підтримки інтересу студентів дуже корисно урізноманітнити заняття за допомогою відеоматеріалів.

Мультфільми – чудовий спосіб продемонструвати іноземцям особливості побуту, культури та менталітету українців. Крім того, завдання, запропоновані учням до та після перегляду мультфільму, стимулюють їхнє усно-мовленнєве спілкування, сприяють кращому запам'ятовуванню нової лексики та закріпленню граматичного матеріалу.

На початковому етапі навчання краще використовувати мультиплікаційні фільми, що тривають 5-15 хвилин, мають невелику кількість слів і хоча б мінімальний розвиток сюжету. Наприклад, при вивченні теми «Магазин» можна продемонструвати одну із серій мультфільму «Свинка Пепа», закріпити тему «Риси характеру» допоможе забавний фільм «Петя Пяточкин», а для тренування вживання питань *де?* і *куди?* ми покажемо студентам мультфільм «Дівчинка та зайці».

Використання такого виду відеоматеріалів дозволяє дати студентам необхідні лінгвокраїнознавчі знання та провести міжкультурні паралелі. Для цієї мети, наприклад, можна використати мультфільм «Жив собі чорний кіт».

Перед його демонстрацією викладач роздає студентам список слів та висловлювань, необхідних для виконання завдань, і проводить таку роботу:

- 1) пояснює сам чи просить студентів з'ясувати в словнику значення незрозумілих слів;
- 2) пропонує змінити дієслова у всіх часових формах;
- 3) звертає увагу учнів на граматичну сполучуваність слів.

1. Прикмета (погана, хороша)

пляма

скамійка

2. Боятися + Родовий відмінок (кого? чого?)

мріяти про + Знахідний відмінок (про що?)

засинати / заснути + Місцевий відмінок (де?)

(на)снитися + Давальний відмінок (кому?)

прокидатися / прокинутися

(по)фарбувати

пофарбований, -а, -е, -і

3. Жив собі кіт

Якщо чорний кіт перейде людині дорогу, їй не пощастить

Погана прикмета

Змінити (своє) ставлення до когось / чогось

Обережно, пофарбовано!

Після завершення лексичної роботи демонструється мультфільм. Потім викладач пропонує студентам відповісти на запитання:

1. Якого кольору був кіт?
2. Чому люди не любили та боялися чорного kota?
3. Про що він мріяв? Чому?
4. Що сталося одного разу?
5. Що йому наснилося?
6. Що сталося, коли кіт прокинувся? Чому люди змінили своє ставлення до нього?

На наступному етапі роботи викладач дає студентам завдання написати історію життя чорного kota, а потім розповісти її. При цьому можна ще раз показати мультфільм без звуку, запропонувавши найкращому студенту озвучити його своєю розповіддю.

Після переказу змісту фільма викладач пропонує студентам відповісти ще на низку запитань:

1. У вашій країні є така прикмета?
2. Які хороші та погані прикмети є на вашій батьківщині?
3. Ви вірите в прикмети?

Таке заняття з розвитку мови триває цілу пару та дозволяє іноземним учням не тільки розширити свій кругозір, а й запам'ятати нові слова та висловлювання, закріпити граматичний матеріал, потренувати навички письмового й усного опису подій, а також застосувати отримані знання в різних ситуаціях спілкування.

ЗМІСТ

<i>Амічба Д. П.</i> Концепт «дом» как универсальный ментальный конструкт смысла и значения.....	3
<i>Архипенко Л. М.</i> Про деякі теоретичні аспекти застосування інноваційних технологій у процесі навчання української мови як іноземної.....	10
<i>Артюмова О.І., Безкоровайна Л.С., Попова А.І.</i> Адаптивні розмовники як один із способів вирішення проблеми соціалізації іноземних студентів.....	15
<i>Богиня Л.В.</i> Дидактичний потенціал короткометражних фільмів у практиці мовної підготовки іноземних студентів.....	19
<i>Брусенцева Н.А.</i> Теоретико-методологические аспекты обучения конспектированию на начальном этапе.....	24
<i>Гайдей К.І.</i> Managing mixed attendance classrooms: tools and methods.....	32
<i>Гура В.О.</i> Лексика з національно-культурним компонентом семантики як об'єкт вивчення на уроці української мови як іноземної.....	38
<i>Деркач Г.О.</i> Інтерактивні технології в організації самостійної роботи іноземних студентів.....	43
<i>Дзвинковская Н.А., Кошевец С.Ф.</i> Использование метода проектов в дистанционном обучении студентов.....	49
<i>Золотухіна Н.А.</i> Формування навичок письма та писемного мовлення на початковому етапі навчання української мови як іноземної.....	53
<i>Копилова О.В.</i> Використання дистанційних технологій у навчанні мови іноземних студентів-міжнародників.....	60
<i>Косило А.Ф.</i> Дистанционное обучение в практике преподавания РКИ.....	68
<i>Кулішенко Л.А.</i> Лінгводидактичні ігри у навчанні інокомунікантів.....	74
<i>Малихіна Ю.О.</i> Щодо питання відбору лексико-граматичного матеріалу для навчання науковому стилю мовлення іноземних студентів-початківців.....	78
<i>Малихіна Ю.О.</i> Особливості структурної організації посібника з навчання граматики (дисципліна: «Українська мова як іноземна»).....	82

<i>Matviienko L.H.</i> Motivation in the system of distance learning of foreign languages.....	87
<i>Михайлюк Н.В., Бондаренко Н.С.</i> Розвиток навичок аудіювання на уроках української мови як іноземної з використанням матеріалів мережі Інтернет..	90
<i>Муляр І.В.</i> Формування навичок мовного етикету під час навчання української мови як іноземної.....	95
<i>Новікова О.В.</i> Teaching of foreign students by means of intermediate language..	98
<i>Окуневич Ю.А.</i> Потенциал виртуальных экскурсий на уроках РКИ.....	101
<i>Опришко Н.О., Robert Rodrigues</i> Algorithm as an interdisciplinary concept and its use in the language training.....	106
<i>Оробінська М.В.</i> Ідіоматичність як ключовий критерій володіння іноземною мовою.....	109
<i>Панченко О.І.</i> Використання пісенних текстів в Інтернеті у викладанні української мови як іноземної.....	114
<i>Пономаренко Л. В.</i> До питання про інтегрований підхід до навчання української мови іноземних слухачів довузівської підготовки.....	116
<i>Радюк Е.В.</i> Дистанционное обучение: плюсы и минусы.....	122
<i>Савицька Т.В.</i> Елементи педагогічної провокації, як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності інокомуніканта.....	128
<i>Сенько А.В.</i> Значение интегрированных занятий в учебном процессе.....	136
<i>Solovyova O.V.</i> Blended learning in modern conditions.....	141
<i>Suima I. P.</i> The use of the Ukrainian linguacultural texts in teaching foreign students.....	143
<i>Тараненко В.В.</i> Лексико-граматичний тренажер з УЯІ як форма самостійної роботи іноземних студентів-початківців.....	147
<i>Ткач О.Є.</i> Інтерактивна наочність на заняттях з української мови як іноземної в умовах дистанційного навчання.....	153
<i>Хом'якова О. В., Нечипоренко С. С.</i> Використання онлайн-екскурсій при навчанні української та англійської мов як іноземних.....	158

Цимбал С.В. Digital competence as a prerequisite for effective organization of distance learning.....	163
Черновалуک І.В. Сучасні тенденції і перспективи розвитку мовної освіти іноземних студентів.....	166
Шкурко О.В. Використання мультиплікаційних фільмів у процесі навчання української мови як іноземної.....	172